

ŽIVÍ A MRTVÍ

František Kovárna

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Živí a mrtví

František Kovárna

Příběh několika lidí

Znění tohoto textu vychází z díla [Živí a mrtví](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Sfinx (B. Janda) v Praze v roce 1926.

Text díla (František Kovárna: Živí a mrtví), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte autora-Neužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 12. 7. 2024.

OBSAH

1.....	6
2	15
3	24
4	32
5	42
6	51
7.....	58
8	64
9	73
10.....	77
11.....	85
12.....	91
13.....	95
14.....	103
15.....	108
16.....	117
17.....	127
18.....	132
19.....	141
20	152
Ediční poznámka	153

1

Zase jel domů na Vánoce. Těšil se na ně jako dítě, měkká víra matčina a tvrdá víra otcova nalévaly do jeho srdce krůpěje osvěžení. A teplo se rozlévalo v prsou, jako když mu kněz vložil na jazyk poprvé svatou hostii.

Vidí otce, hranatého muže se širokými rameny a s pěstmi těžšími než perlík, kterým mává nad rozžhaveným železem.

Otec je kovář. I děd byl kovářem a praděd též. A na kovadlinu, otlučenou údery kladiv, bušily ruce, které již dávno zpráchnivěly pod hlínou. Od nepaměti všichni předkové byli kováři a hlavy měli tvrdší než ocel, kterou drtili svými perlíky. Vít ještě pamatuje děda, který se nikdy nevyhříval jako venkovští výměnkáři před stavením, nýbrž stál se synem v dílně široce rozkročen před kovadlinou jako staletý dub. A každou neděli svátečně ustrojen, se zpěvníkem v ruce šel do kostela. Stál tam na chóru vedle varhan a ve všech hlasech zpívajících hrdel rozeznal jsi jeho kovový hlas. Takový byl děd a takový byl i otec. Když děd zemřel, stál otec nad jeho hrobem, oči upíral k černé rakvi, zasypávané hlínou, ale nezslzel. Jen příští neděli vzal dědův zpěvník a na chóru stoupl si na jeho místo.

Vlak projížděl ztemnělým krajem, z něhož jen časem vyhlédla vesnice okny zářícími jako oči rozhořelé radostí. A dnes všechna okna byla zapálena radostí a očekáváním, neboť za všemi okny sedí děti s netrpělivou touhou očekávající zítřejší den. Lampa svítí na stolech, kolem nichž si sedli lidé nad kouřící polévkou a mísou

bramborů. Všude je tak teplo a světlo. To již dnes září sem hvězda betlémská, která se zítra zastaví nad každým domem.

Doma na něho čekají. Celý den oči tázavě hledí na dveře jako na mlčící ústa a čekají, kdy promluví radostným příchodem. Nyní již otec obléká kabát a jde naproti k nádraží. Matka přikládá do kamen kousky dříví a vůně pryskyřice jako dým kadidla stoupá od kamen ke stolu, který již dnes, a hlavně zítra, podoben oltáři, shromáždí všechny kolem sebe. Marie sedí tiše a dívá se k oknu, modrému noční tmou, jako by to bylo čarovné zrcadlo, ukazující toužícím očím budoucnost. Proto se tam Marie dívá. Oči má sametové a bojácné jako laň. Snad právě nyní, zdvihajíc hlavu hodně již schýlenou k hodinám, dnes tak spokojeně vrčícím jako kocour, který se vyhřívá na kamnech, utírá matka zástěrou prázdnou židli. A otec již stojí na nádraží.

Zítra bude Štědrý den. Zůstane v koutě perlík. Otec usedne za široký stůl a ruce naň položí. Srdce předeběhne zdlouhavý tikot hodin. Marie bude strojit stromek a matka u plotny přichystá štědrovečerní jídlo, smaženou rybu. Všichni budou chodit po špičkách. A ticho bude tak hluboké, že i hlas srdcí v něm uslyšíš.

Vlak letěl tmou, zastavoval se na stanicích a zase odjížděl očím přitisknutým na studené sklo okna a nadarmo toužícím daleko, daleko odejet. Jen jiskry padaly tmou jako hvězdy z oblohy, ale vaše přání se nevyplnilo a jiskry se topily v blátě a kalužích.

Vít vystoupil na malém nádraží do tmy, ozářené několika petrolejovými lucernami. Ohlížel se po otci, který zde na něho vždycky čekával. Ale peron byl prázdný, jako opuštěný a zřícený dům, kde ani kočka nezůstala. A úředník v červené čepici, blikavou lucernou mávajíc vlaku na rozloučenou, zvyšoval jen jeho prázdnotu, vypadal jako člověk, který vyšel hledat někoho, kdo

se dávno ztratil. Bylo to poprvé, kdy otec nevystoupil ze tmy, aby přivítal syna, vracejícího se domů.

Snad vyšel dnes z domova později a ještě nedošel k nádraží. Snad potká ho na cestě.

Šel tedy sám dlouhou blátivou cestou k domovu. Kraj byl černý a obloha byla ještě černější. Těžké mraky visely z nebe jako roztrhané cáry. A Vít se díval, kdy ze tmy, tvrdší než skalní stěna, oddělí se otcova postava hranatá jako balvan.

Drobně mžilo, jako by někdo protivný a zlomyslný prskal do tváře.

Jindy kráčeli tudy s otcem. Nohama došlapovali na zmrzlou zem, jako by z ní oba vyrůstali. Nyní si již nebyli tak blízko jako dřív, kdy otec malého Víta houpal na kolenou, nebo kdy Vít s obdivem hleděl na otce, kterému zpod rukou padaly jiskry. Ale na této cestě k domovu šli vždy vedle sebe. Slova, která se mohla rozběhnout na různé strany, ztichla a mlčení spojilo jejich srdce.

Dnes však tudy jde Vít sám. Dvuhodinová cesta utíká pomalu, protože se na paty věší otázka:

Proč nepřišel?

Zdvihl se vítr, zalomcoval korunami stromů a zakvílel, jako by někdo zaplakal. Vít jde sám zablácenou silnicí. Bláto se lepí na boty a silnice je dlouhá. Otec nepřišel. Stromy, za nimiž může kdosi příkrčen číhat, stály na obou stranách silnice. A když šel kolem nich, vystoupily strašidelně bílými pni z černé tmy a udeřily ho do očí.

Vít se zachvěl a dal se do běhu, mávaje těžkýma nohama tmou.

Unaven a udýchán přiběhl do vsi, která ho vítala štěkotem psů. Lidé už spali a okna byla vyhaslá jak oči leklých ryb, jen z kovářny, skrčené pod strání, žlutý kruh světla pronikl do tmy, aby v ní utonul.

Čekají ho.

Otevře dveře. Matka obrátí k němu oči. Vyschlé oči bez lesku, místo bělma mříž červených žilek a místo panenky černá díra, do níž se cosi zřítilo. Snad člověk, snad život, snad celý svět.

Něco se stalo!

- Tatínek stůně, nepsali jsme, nechtěli jsme tě strašit. -

Marie ulekanýma očima hleděla na Víta, objala ho kolem krku, jako by se chtěla zachytit, aby nepadla do rozšklebené hlubiny.

Vít zůstal přimrazen, ale brzy se vzpamatoval. Obličej mu zkameněl, i rty zkameněly. Vít stojí pevně a Marie, nemusíš se bát, nepustí tě do propasti.

A když nemocný uslyšel, že Vít přijel, chtěl ho vidět. Ležel, hlava na červeně pruhovaném polštáři a na peřině ruce, široké lopaty, které dělník odložil. Oči odsunovaly těžká víčka, jako by zdvihaly náhrobní kámen. Pak pohlédly na Víta strnulým pohledem a vypadaly jako studánka, ve které vyschl pramen.

Před Vítem ležel muž, který holýma rukama lámal podkovy a perlíkem tříštil nejtvrďší ocel. A nyní zde ležel slabý a bledý, mohls ho složit do kolébky a houpat ho. Vždyť byl stejně slabý jako dítě, které se narodilo.

Vít ocelovýma očima hleděl na otce, pak se k němu schýlil a líbal ho na čelo zamžené studeným potem jako okno zadýchané mrazem. Usmál se otec, když viděl oči Vítovy a poznal v nich svého syna. To byla chvíle, kdy si otec se synem porozuměli nejlépe a po dlouhých letech, která je oddalovala, stanuli vedle sebe.

Víte, přece budeš kovářem, protože nutno mít z ocele ruce, srdce i oči.

Starý kovář žmoulal jazykem, jako by chtěl vyzdvihnout nějaký těžký předmět, a ze rtů vydraly se mu podivné zvuky, které se pak spojily ve slova. Hlas byl sípavý a slova se rozbíjela na třísky:

- Snad budu ještě živ. - Ale - snad - zemru. - Ze - mřít se - mu - sí... -

Na chvíli se zastavil a unaven dýchal, jako by mu klečel někdo na prsou a oběma rukama škrtil dech v hrdle. Obličej zase ztvrdl, ani sval se nepohnul. A znovu se rozevřely jeho rty:

- Josef měl být - kovářem - po mně, - ale - byl - zabit - někde - na - ital - ské - fron - tě... -

A zase umlkl.

Vít stál s očima upřenýma na otce. I otec se díval na syna, mluvit však nemohl, a přece syn rozuměl otci.

Té noci ležel Vít s očima otevřenýma. Nemohl usnout. Tma ležela nad ním a jako skála doléhala na jeho prsa.

Proč se mají rozejít právě dnes, kdy se poznali? Od dětství povolna odcházel syn od otce a pak cosi vstoupilo mezi ně. Snad bylo to město. Vít odvykl domovu a nepřicházel k otci s otázkami, protože otci byla jeho víra odpovědí na všechny otázky. Dosud měl ho rád jako dítě svého otce, ale dnes shledal se muž s mužem a mají se rozejít.

Tma plazila se jako had a otvírala tlamu ke dveřím, za nimiž ležel nemocný, jako by ho chtěla pohltnout. Vít cítil za stěnou pohyby otce, ale neslyšel ani jediný vzdech. Otec dovedl sám žít, sám dovede i bolesti snést a umřít. Bez vzdechu jako železo rozdrčené perlíkem. Úder je i posledním vzdechem života.

Umřít! Co je to umřít? Studené tělo, modré rty rozpraskané jako zem pouště a oči, dva boláky, které hnisají.

Myšlenky a úděs bijí do spánků, jako by je chtěly rozrazit.

Proč se rodíme, když nutno je zemřít?

Dlouhá noc a ještě delší, když vedle tebe oddělen němou stěnou leží umírající. Tvé spánky jsou žhavé a krev rychleji proudí. Ty

cítíš jasněji sílu života a vedle za stěnou v těle nemocného zastavuje se chvilkami krev. Nohy stávají se těžkými a chladnými jako kameny. Kus těla po kuse chladne a umírá. A naposled umře srdce. Držíš-li v dlani kus chladného ledu, začne krev rychleji proudit v ruce a led změní se v živou vodu. Kdybys tak mohl ze svého těla dát teplo chladnoucím údům, aby také v nich stydnoucí krev začala proudit!

A Vít slyší i dech sestry, která usnula únavou. Vidí její oči němé jako oči psa, čekajícího smrt z pušky svého pána. Právě kdy přestává být dítětem, na těle, mizou se plnicím k příštímu jaru, pučí drobné prsy a kdesi v hlubinách jejího života zní již výkřik dítěte, které jednoho dne porodí, v těch chvílích umírá otec.

Ráno slizkou mlhou jako hlemýžď plazilo se po vesnici. Začal Štědrý den. Matka dlouhým bděním unavená potácí se dnem jako stín. Marie chodí nejistě, jako by nebyl den a kolem ní se rozvírala černá tma, ve které nelze rozeznat cestu a věci, všechno je zastře-no železnou oponou noci.

Vít sedí u nemocného a nemocný leží tiše, jako by spal. Oči mu zavřela tíha víček. Prsa se ani nezdvihají, nýbrž stlačována vším propadají se dovnitř. Marie nestrojí vánoční stromek, matka nesmaží postní rybu. Všechno leží nepohnuté, jako by kolem tebe stály předměty s tváří odvrácenou a do horkých dlaní plakaly žhavé slzy.

Venku na opuštěné návsi je plno bláta a z mraků, šedivých jako popel, padají drobné kapky. Teplo je ve světnici a děti, schoulené v koutě, s očima udivenýma hledí kolem. Vše je dnes naplněno tajemstvím, a kdyby tě dnes oslovila mrtvá věc sladkým hlasem víly, nebyl bys nijak překvapen.

Přechází-li však někdo ze sousedů po rozblácené návsi, pohlédne ke kovárně.

Nemocný leží nehybně, oči se již nedívají na Víta. A přece mu je dnes tak lehko, že ani dýchat netřeba. Nad postelí visí kříž. Vít dívá se na něj, ale modlit se nemůže. Stojí zde sám vedle umírajícího s prázdnýma rukama.

A navečer, když v mlhách a tmě hasla poslední záře, přestal nemocný dýchat.

Z věže kostela ozval se umíráček, když lidé ve světnicích, naplněných teplem a radostí Štědrého dne, usedali k večeři. Ledové zvuky zvonu otráslly všemi a ruce poznamenaly rychle čelo křížem, jako by chtěly setřásti dotek smrti. Toho dne již nebylo teplo ve světnicích, mrtvý usedl ke všem stolům. Jenom děti ho neviděly a radovaly se.

Matčiny ruce visely bezvládně podle těla, nohy zdřevěnělé a oči upjaté na zledovělou tvář mrtvého byly již bez slz. A tvář starého kováře byla vytesána z kamene, nebyla vosková, nýbrž hranatá a tvrdá. Marie klečela schýlena nad postelí a z očí jí padaly těžké slzy. A Vít stál zde s očima sklopenýma, stejně nehybný jako mrtvý otec.

Na Hod Boží zněly všechny zvony, jako prsa člověka radostí rozezpívaná. Všechny oči pohlédly ke kovárně, a kdo šel okolo ní, hluboko smekal a ruka se mu přece zatřásla. A v poledne, když všichni vycházeli z kostela, rozezvučely se hrany za starého kováře. Jako by mrazivý vítr zavanul, všichni se schoulili do sebe, smích uvadl na rtech, poslední slova padla z nich a rozbila se jako nádoba upuštěná z ulekané ruky.

Odpoledne přešel po návsi starý Řezáč. Kolena mu podklesávala, jako by ho tlačila k zemi lopata, kterou nesl na shrbeném rameni.

Ještě dnes na Boží Hod musí vykopat hrob starému kováři.

Pomalou dovrávorál se na hřbitov a začal kopat hrob. Hlína se lepila na nohy i na lopatu a byla tak protivně žlutá, že se až oči zamlžily, a pak již starý Řezáč neviděl žlutou hlínu. Nyní byla již červená, červená jako maso a voda, která v praménkách stékala po vyházené hlíně, byla krvavá. Snad pukla srdce mrtvých a půda hřbitova prosákla jejich krví.

Starý Řezáč vyhazoval na hromadu blátivou hlínu. Lopatu za lopatou, až hrob byl hluboký. Pak vyšel ze hřbitova a pomalu kráčel k vesnici. Šero, rozlité po kraji, houstlo v tmou. V oknech rozsvěcely se lampy a záře pruhem světla podkopávala tunel šedivou tmou.

Jen okno v kovárně bylo černé jako tůň. Tma vnikala dovnitř světnice, kde se kmitalo jen světlo svíčky, hořící nad hlavou mrtvého.

Bylo ticho, nic se nepohnulo, jen bláto pod nohou hrobníka zašplouchalo. A ve vsi štěkali psi.

– Dnes se naposled vypsíš doma pod střechou, kováři, a zítra už budeš spát pod zemí. –

Pak ještě noc na lůžku, které pálí víc než výheň v dílně, kde otec rozpaloval železo. Zemřel a není zde. Ten mrtvý, který leží v černé rakvi, to není otec, to je jen hnisající mrtvola. Rozpukané a zmodralé rty a oči pod víčky uhnívají. I jazyk uhnívá. Otec není zde. Za stěnou leží hnijící mrtvola, kterou nutno vložit do země.

Kladiva v dílně ležela seřazena jako mrtví, čekající den pohřbu. I kovadlina byla těžkou rakví. Již zde nebude výheň plápolat vzdýmána hučícím měchem. Nebudou odletovat jiskry pod kladivem. Bude zde ticho. Ticho a pavouk roztáhne zde síť, aby vychytil mouchy, poslední zbytek života.

Ráno přišel kněz v černém pluviálu a odříkával latinské modlitby. Sousedé vzali na ramena černou rakev a nesli ji ke hřbitovu. Za rakví kymácela se matka, břevno rozbité lodi, a plačící Marie.

Obě se podpíraly o Víta. Zdálo se, že obě musí upadnout, upadnout kamsi hlouběji než do hrobu, ale Vít šel pevně po kluzké zemi.

Rakev postavili před vykopáný hrob. Kněz zase odříkával své modlitby a všichni společně se pomodlili otčenáš.

Rakev spouštěli do hrobu. Z vyschlých očí matčiných vytryskly poslední slzy. Marie křečovitě drží se Víta. Vít stojí a dívá se na rakev. Stojí, ale prsa a hrdlo je stlačováno k zemi, jako by na ně byl zavěšen mlýnský kámen. Hroudy bubnují na rakev. Žlutá hlína se vrství. Jako by padala do tvých prsou, neboť i tam něco zasypává.

Zástup vesničanů ubíral se ke vsi a poslední potácela se matka a Marie, opírajíce se o rámě Vítovo.

2

Po pohřbu otcově vracel se Vít zase do Města. Vlak odměřoval otočením kola poslední hodinu dohasínajícího dne. A skleněná okna jeho jako nevšímavé oči člověka, který se kamsi zadíval, mýjela zelené louky údolí, kterým se vinula řeka k obzoru.

Seděl na lavici a ve chvíli večera, kdy země stává se těžkou a všechny věci padají dolů, zdálo se mu, že ani nemůže vstáti, protože vší tíhou spočinul na dřevěné lavici. Kolem oken letěly červené jiskry a jako krvavý déšť padaly k zemi. Až se konečně vlak zastavil před peronem, ozářeným světlem obloukovek a naplněným šumícím davem jako přístavní rampa. Všechny dveře vozů se otevřely a z každých dveří stékal hlouček do proudícího davu.

Od nádraží přes řeku vede most a za ním silnice s vysokými kaštany, které se ve výšce spojují jako ruce lidí. Vít šel pomalu k Městu, ostře se rýsujícímu na kopci dvojzubem starého hradu.

Místo kamenných domů seřazených v ulice viděl chumáče kochek, k sobě přitisknutých a svítících do tmy žlutýma očima. Chtějí na těle tvém vyčíhat místo, do něhož by mohly zatnout své ostré drápy.

Tak poprvé uviděl Město, když jako malý chlapec s očima, plnými zelených luk a žlutých polí, spatřil nad sebou vysoké domy s několika patry, dlážděné ulice, jichž kamení tolik unavovalo nohy, zvyklé na měkkou cestu a stísněné obuvi. A když se pak vrátil domů z Města, všechno se změnilo. Stalo se malým a nepatrným. Domy pod strání byly jen dětskými hračkami a věž kostela nesahala již pozlaceným křížem až k modrému nebi, seděla přikrčena u země. A louka, která se táhla údolím potoka, byla kdysi

tak veliká, že udýchaní chlapci nikdy ji nemohli celou přeběhnout. Vylezli na vrby a dívali se, kde končí pláň, ale neviděli nic než nekonečnou zeleň trávy, tu a tam přerušovanou hnědým kmenem vrby a lesknoucí se hladinou studánek. Smutkem chtělo se mu tehdy zaplakat, když uviděl, že ta ohromná louka je tak malá, že celá se vejde do jeho očí.

Dnes se vracel zase k Městu, které mu ukázalo nepatrnost všech věcí, jimiž byl naplněn jeho svět. Svět jeho byl naplněn věcmi malými, byl nepatrný, ale radostný. A Město kamennými pěstmi rozbilo všechny věci jeho světa, zvědavým očím ukázalo, že za koncem obzoru vyvstává nový obzor a za ním opět nový až do nekonečna. Svět bez mezí a bez konce, kde šumí vlny zástupů, vysoko se vzpínají a klesají v hluboké propasti. Nekonečný svět ležel daleko široko kolem Víta, rozbíhal se na všechny strany, ale ve Vítovi již světa nebylo.

Vít zůstal oloupen, jen bůh stál vedle něho. Toho si přinesl od matky, když vyšel do světa, jako pekáč buchet, které mu svázala do uzlíčku. Ve světě nejsi doma a budeš mít hlad, rozvážeš uzlíček a nasytíš se. Ale Vít ztratil i boha.

Vzali mu boha, jehož hlas slýchal večer, kdy poslední vůz dojel do vesnice a dobytek ztichl nad plnými žlaby. Jako by se roztrhla těžká opona, ve dne halící kolem dokola celý obzor, a podivné rozechvělé zvuky, jako pohlázení matčiny ruky a hladké jako peří žlutých housátek, kolébaly se vzduchem. To byla večerní modlitba širokých polí a do ní zalehl hlas boží, když z dřevěné zvonice kostela oknem k nebi vzlétly údery zvonů.

Bydlil tehdy v internátě, kde každého rána chodili chovanci na mši svatou. Vít tehdy miloval kostel. Vůně kadidla a tucha tajemství rozlévaly blažené teplo v jeho prsou. Vždyť právě proto, že tolik miloval kostel, oblíbil si ho v jejich vsi pan farář a poradil

starému kováři, aby dal hochu na studie, a sám mu zaopatřil místo v biskupském internátě za podmínku, že bude knězem.

Vít chtěl být knězem, protože nebylo krásnějšího zaměstnání než sloužit bohu. Druhové začali se mu vysmívat pro jeho zbožnost, ale Vít nedbal výsměchu a večer co večer, když kamarádi unaveni smíchem upadali do spánku plného dobrodružství, radosti i hrůzy, sáhl si za hlavu pro růženec a modlil se.

Vít učil se pilně a myslel na domov, na matku, jak s očima zaslzenýma přijme jednou požehnání z rukou syna-kněze.

Každého měsíce přijížděl do města otec. V ten den už ze vrat školní budovy rozběhl se Vít k otci, stojícímu v parku s očima upřenýma do zástupu chlapců.

Jednou však naň kdosi neočekávaně zavolal hlasem vyprahlým jako země, která se dlouho nemohla napít. Vycházel tehdy s kamarády ze školy, když zaslechl ten hlas:

– Víte! –

Před vchodem stála matka. Bledý obličej, orámovaný černým šátkem jako parte, a pod očima modře naběhlýma visela tma bezesných nocí.

Vít přiskočil k matce a přitiskl hlavu na její prsa:

– Maminko, proč jste přijela? –

Ale rád by si byl zacpal uši oběma rukama, aby neslyšel odpověď, věděl, že se stalo cosi nedobrého.

– Tvůj bratr Josef je zabit, – nedopověděla, pláč sevřel jí hrdlo a z vyschlých očí ždímal horké slzy.

Tehdy si uvědomil válku.

Viděl bratra Josefa, jak přijel domů ve vojenských šatech. Viděl i matčiny slzy při jeho odjezdu, kdy ho všichni doprovázeli na nádraží, k vlaku, z něhož naposled zamával rukou. A nyní je mrtev.

Toho dne se něco změnilo. V ulicích potkával vojáky beznohé a bezruké, o berli nebo s hlavami zabalenými v bílých obvazech, z nichž se dívaly jen oči. To však nebyly oči člověka, to byly oči psa, kterému zbyl jen holý život. Oknem internátu viděl, jak každou chvíli vyjíždí z vojenské nemocnice vůz s několika černými rakvemi. Poznal, že kdesi daleko páchá se příšerný hřích, který zabíjí lidi a rozbíjí celý svět. Je válka. A válka zabila bratra Josefa. Modlil se k bohu všemohoucímu, aby ukončil válku.

Stalo se to neočekávaně.

Ve společné jídelně seděli představení-kněží se svými chovanci. Na stolech, potažených černým voskovým plátnem, připomínajícím pláště hlídačů, bezcílně chodících deštěm a tmou, tam stála v otlučených talířích polévka s nudlemi, které se lepily na jazyk i hrdlo. Polévka a po ní tvrdé knedlíky v žaludcích hochů ležely jako tvrdé oblázky.

Tehdy Vít pohlédl ke stolu, kde seděli představení. Na stole, prostřeném bílým ubrusem, tlustá ruka podávala tlusté ruce až do vrchu naplněné mísy se stříbrnými vidličkami a sběračkami. A nad bílými ubrousky, uvázanými na černých klerikách, přežvykovaly čelisti, vysázené zlatými zuby. Vít odvrátil oči.

Dnes po obědě zapomněl poprvé děkovati bohu, když tlusté rty ředitelovy začaly modlitbu. Hleděl na dřevěný kříž, který visel rozpjat na bílé stěně, ale neviděl hlavy Kristovy, neviděl trnové koruny, viděl jen žvýkající čelisti, do nichž místo černých, vyžraných zubů byly zasazeny zuby ze zlata. A zlaté zuby přežvykovaly krvavá sousta, rozdrčená lidská těla – a všechno mizelo v černé bezedné díře – hltanu, který všechno spolýká.

Od té doby neměl Vít Boha. Nemohl věřit v tu nestvůrnou modlu, kterou uviděl tehdy poprvé v pravé její podobě. To nebyl

Bůh, kterého znal, to byla modla a kolem ní tančili lidé s velikými břichy jako kolem zlatého telete.

V modlu již nevěřil, ale stále musí chodit do kostela, zpívat, modlit se, nebo alespoň pohybovat rty.

Tehdy se spřátelil s Karlem. Karel měl modré oči jako prosté čekanky, žíznící u polních cest, ale byl sdílný a radost svou dělival mezi všechny stejně jako pecen chleba, který mu občas poslala matka. Byl z továrního města, kde byl jeho otec před válkou dělníkem. Nyní však byl na vojně a matka celý den od rána do večera prala v domech bohatých lidí, aby nasýtla sebe a malou Lidku, jež natahovala ručky a otvírala ústa jako malé vlaštovky, které létat ještě nedovedou. Přesto však nebyl Karel smutný, stále se smál. Při chůzi se kolébal jako kachna, a když přicházel k tobě z dálky, viděl jsi jen úsměv zvlněných rtů.

Denně slyšel Vít ve škole smích mládí, který nezmlká ani nad hrobem otců. Chce se žít! Chce se smát! Nepotřebujeme ničeho, protože máme tělo, naplněné šťavami života až k prasknutí! V poledne vracel se do internátu a večer smáli se s Karlem. Vít zapomněl na boha, ale v nitru jeho zůstalo prázdno, jaké zůstává po zemřelém. Žijeme bez něho, chodíme již bez povšimnutí kolem židle, na které sedával. Zdá se, že jsme již zapomněli, ale přece ta židle je prázdná, někdy až příšerně prázdná.

Mezi druhy a s Karlem se smál, ale v samotě zneklidňovala ho myšlenka, že musí být knězem. A znova uviděl před sebou ohromné čelisti, žvýkající krvavá sousta.

Přišel však 28. říjen.

Venku na ulice vtrhly davy dělníků. Všechna okna se otevřela jako ústa, která dlouhou dobu nesměla promluvit. Lidé vyběhli z domů a každý jedinec vmísil se do davu jako kapka vody do prou-

du. A proudy lidí stékaly se na náměstí, jež se naplnilo a změnilo v hladinu neklidnou a zvučící. A pak se otřáslo radostným výkřikem:

Svoboda!

Jako by padly všechny zdi, člověk stál vedle člověka, ruce nebyly daleko od sebe. Mohly se spojit, nebo zvednout k obraně. Viděl jsi dělníka s černýma, olejem zamaštěnýma rukama, vedle inženýra, který dosud bděl nad jeho výkonností s mlčelivou, bezvýraznou tváří člověka, kterého jsme potkali ve tmě, kdy nebylo vidět do tváře a do očí. Ticho, které naplňovalo dny války, kdy chodec v ulici slyšel jen příšerně dunící údery kroků, bylo roztrháno tisíci hlasů, které zavolaly k nebi radostné slovo:

Svoboda!

I vojáci, beznozí a bezrucí, zmizeli v davu a jejich berly bubnovaly radostný pochod krokům zástupů.

V internátě nastalo příšerné ticho. Představení se plížili chodbami v černých klerikách, měkce našlapující jako kočky se zelenýma očima, které zůstaly v opuštěném domě. Čelisti nad bílým stolem často se zastavovaly ve svém žvýkání.

Vítovi, který viděl davy proudící ulicemi, člověka vedle člověka, zdálo se, že se již kácí ten Bůh, kterého spatřil v strašlivé podobě. A na jeho místo vstane Bůh nový. Hranatý a špinavý, přijde snad z ulic, kde slova spojují se v široké vlny.

Zástupy dělníků proudily ulicemi, přišly soudit a trestat. Klacky a železné tyče držely v rukou, divoce sevřených spravedlivou nenávisť. Dav burácel jako bouře, v hučících vlnách hnal se po ulicích a konečně se zastavil před branou internátu.

Víte, hled', vyznavači nového Boha přicházejí soudit a trestat!

Ředitel však kázal otevřít bránu a kněží, s rukama sepjatýma a s očima obrácenýma vzhůru, očekávali příchod rozlíceného

davů. Vypadali jako svatí mučedníci a jejich drzá přetvářka, fari-
zejsky vypočítavá, zlomila nenávist davů. Ani nejsurovější ruka
neodvážila se udeřit. Rozlíčený a křičící dav odtáhl tiše.

Ale představení, kteří tentokrát vyvázli, byli poděšeni a roz-
hodli se zrušit internát. Tato radostná zpráva zastihla Víta na prázdninách a roztála poslední násilný svazek se starým Bohem.

S žízňivým srdcem vrátil se do Města. Z domova nemohli mu
posílat mnoho peněz, a proto se musil živit kondicemi. Pomalu
tvrdl chléb, již nikdy nebyl tak měkký, jako když matka položila
před něho bochník, vonící palem a obilím. Ani v ulicích už necho-
dil člověk vedle člověka, zase vyrostly zdi a oddělily je. A konečně
poznal, že i nyní všude, i v domech, kde na stěně nevisí kříž, stejně
se nadouvají tváře nad žvýkajícími čelistmi.

Starý Bůh přece nezemřel.

Sešel se opět s Karlem a trávil s ním večery, jež mu byly vítané
jako džbán vody podaný žízňícímu člověku, který šel celý den
pustým krajem a nenašel vody ani v kalužích. Celý pokojík byl
rozkolébán úsměvem Karlovým jako lodička při hudbě flašinetu,
za šesták vozící děti skoro až k nebi.

Na slova Vítova odpovídal Karel smíchem. Proč myslit, proč
mluvit, máme-li slabé ruce, lépe se smát.

Vít bydlil daleko, skoro až na konci Města. Ráno chodil do školy
dlouhou ulicí, podle níž po obou stranách byly seřazeny domy, še-
divé jako oči, které nikdy nemilovaly. Tou ulicí chodilo děvčátko
s očima zadýchanýma zvláštním pelem jako plody po ránu zrosené.
Vlasy měla hladce přičesané, dva hnědé copy na zádech a krátké
sukénky. Bílou blůzičku zvedaly malé pupeny prsů.

Když šel za ní po chodníku, setkávaly se jejich pohledy. A po-
hled její zanechal něco v očích Vítových, snad nasypal do nich
trochu světla, neboť se jeho oči hned zaleskly jako zrcadlo, zalité

sluncem. A pak jednoho dne, nevěděl ani, jak se to stalo, šel vedle ní. Slova jim nesměle tekla z úst, jako vytéká hustý med z láhve úzkým hrdlem, a byla stejně sladká.

Byla hezky oblečena a dívala se mu do očí. Byl rád, že se nestydí za jeho šaty, za jeho límec, který nebyl vždy čistý a často se lišil jen málo od tmavého kabátu. Chodili spolu denně do školy, a když si poprvé podali ruce, oba ucítili zrychlený tepot srdcí, jako by je měli na dlaních.

Pak i ze školy chodili spolu. Pomalu kráčeli k domovu, aby se co nejvíc potěšili ze svých slov, svého mlčení a svých očí. Když se jednou vraceli, všiml si Vít, jak pán se zlatými brýlemi z protějščího chodníku upřel k nim oči, vybledlé jako papír vydaný na pospas slunci a deštům.

- To je tatíček, - zašeptala ona.

Vít rychle smekal klobouk, opršely jako muchomůrka, ale pán z protějščího chodníku díval se jinam. A druhého dne čekala na něho se zaslzenýma očima a prosila ho, aby s ní již nechodil.

- Tatíček mi zakázal, abych s tebou chodila, - slzy kropily slova, - protože jsi špinavý a odřený kluk. -

Řekla mu to, neboť neviděla jeho špínu a odřené lokty, protože se mu dívala do očí a ty byly čisté jako rosa.

Vítovi se zamžilo před očima, z mlhy se vynořil bíle prostřený stůl a nad ním ohromné čelisti žvýkaly krvavá sousta. A nyní stiskly i jeho tělo.

Pak vypravoval Karlovi o slzách, které padly na jeho ruku. Karel se zasmál, ale to nebyl smích, protože se mu rty zkřivily a v očích prolétla jiskra.

Zase oněměla ulice, slovo radostné zapadlo kamsi jako meteor na dno mořské. Neradostně plynul šedivý den za dnem.

Karel často přicházel k Vítovi. Seděli spolu na rozviklaných židlích.

A nyní jde Vít do Města docela sám. Bez otce, který je pohřben pod hlínou se svojí velkou vírou.

Zastavil se v tmavé uličce, z kapsy vytáhl velký klíč a otvíral dveře. Klíč zavrzal příšerně v zrezavěném zámku, jako by někdo dvakrát zaskřípal zuby.

3

Po svém návratu přišel zase do školy mezi druhy. Všechny oči se dívaly na něho. A ve chvílích, kdy se jindy rozpoutala hádka, zlomil se každému vyzývavý tón v hrdle a ústa zvlnil úsměv. Ruce shýbaly se nad ránu Vítovu a ústa líbala místo zanícené a kvasící. A nejpozorněji ze všech choval se k Vítovi Prokop.

Prokop seděl až v poslední lavici, složené ruce vypadaly jako zlomené meče. Hlava na dlouhém, hubeném krku byla obyčejně skloněna, oči se dívaly dolů, jako by hledaly něco dávno ztracené, a když vzhlédly, byl jejich pohled nejistý. Když Prokop vstal, zakymácelo se jeho dlouhé tělo jako strom vyvrácený vichřicí z kořenů. Dlouhé ruce neklidně gestikulovaly, jako by se člověk probíjel tmou, která se na něho věší na všech stranách. Jako olověná koule zdržuje tvé nohy, jako katova smyčka láme tvé obratle. Probíjíš se, protože věříš, že za tou tmou jsou otevřené dveře a osvětlené okno. Takový byl Prokop.

Prokop nebydlil ve městě, každý den dojížděl z venkova. Nikdo ho neměl rád, protože byl mlčelivý a nedovedl se smát. Když se chtěl usmát, rty se zkřivily, nervózně zacukaly a smích změnil se v pošklebek. Proto ho všichni odbývali slovem:

Protivo!

A Vít nyní viděl, že ten Prokop, který byl všemi pokládán za hrubce, snaží se, aby kolem něho odstranil všechny hrany, které by mohly znova roznítit ránu ještě nezahojenou.

Od té doby se sblížili. Chodili často spolu o přestávkách v parku nebo na chodbě. Zvláštní však byly jejich hovory. Prokop vždy řekl několik slov, která mířila k určitému místu, ale pak se zastavil

a vrátil zpět. Divné bylo jejich přátelství. Prokopovy oči se zvedly a hleděly na Víta. Rozevřela se v nich hluboká propast a na jejím dně cosi se zmítalo. Vít nemohl nikdy dohlédnout až na dno, neboť se Prokop vždycky upamatoval a oči obrátil jinam.

Konečně se jejich poměr stával mučivým.

V posledních dnech byl Prokop nervóznější než kdy jindy. Oči měl neklidné a v spáncích mu bila krev kladivý na stěnu lebky. Hlavu něco těžkého shýbalo k hrudi, naplněné stejnou tíží. Nohy se stávaly olověnými. Ruce dělaly marná gesta nemocného člověka, který v horečkách strhává obvazy z těla posetého ranami, domnívaje se, že tím strhne ze sebe i rány.

Ve škole byl nevrlý ke svým druhům, při každém slově se vydráždil. Pak dva dni nepřišel.

Všichni si oddechli, jen Vít byl zneklidněn a ještě více mučen otázkou, co se to zmítá na dně Prokopových očí.

Dlouhé byly dva dny Vítovi, ale ještě delší Prokopovi, protože byl docela sám. Svou tíží nesl v prsou, a nikdo k němu nepřišel, aby mu rozhrnul hrud' jako oponu a pohlédl dovnitř, kde se člověk zmítá v bolestech a přestává býti člověkem, na všech stranách zasypán bahnem až po krk. Jeho tělo hnije, kus masa po kuse odpadává a mísí se s bahnem. A nelze již rozeznat, kde se končí tělo a kde začíná bahno. Z bahna na povrch vystupuje jen hlava, která nemá již síly vykřiknout, protože prsa jsou zasypána.

Nemohl býti sám, proto musil opět mezi lidi, přišel však ještě zlekanější. I Vítovi se vyhýbal, protože věděl, že Vít nahlédl do jeho očí. Nejprve se mu vyhýbal, pak ho začal nenáviděti. Pro nepatrné slovo se rozzlobil. A čím byl Vít mírnější, tím víc rostla Prokopova zuřivost, neboť mysli, že se ho Vít štítí a nechce se ho dotknout ani slovem.

Když večer doma usínal, do krve zbičován myšlenkami, vzpomněl si ještě na Víta, zaťatými pěstěmi hrozil do prázdna a volal:

- Nenávidím tě, protože jsi pohlédl do mých očí. A kdybych mohl, zabil bych tě. -

Nenávist jeho rostla den ze dne, živena mírností Vítovou. Každý jeho pohled mířil na Víta jako hlaveň pušky. Puška míří přímo na tvé čelo. Nepochybuj, již vystřelí. Vždyť stačí jen, aby prst stiskl kohoutek, a náboj roztrhne tvé čelo.

Toho dne přišel do školy opilý. Pod očima měl kruhy, modré jako stydlá krev.

Odulé a zakřivené rty blábolily nesrozumitelná slova, v nichž se jen rozeznalo:

- Nikdo - nikdo se mnou nemluvte, já nejsem člověk... -

Ale Vít vzal opilého Prokopa pod paží a vedl ho postranními uličkami do svého bytu. Prokop celou tíhou visel na Vítově rameni, hlava pod krkem zlomena klesla na prsa jako hlava sebevraha, který se ze zoufalství oběsil, a oči byly stejně vypoulené.

Doma uložil ho Vít do postele, ale Prokop i ve spánku zmítal se na posteli, ruce zvedal a chytal se pelesti. Ještě několikrát otevřel oči a pohled jeho byl vyděšený, jako by hrdlo svíraly železné spáry smrti.

Vít nesnesl toho pohledu, odvrátil oči jinam, a když ležel Prokop nehybně, odešel do školy.

Ve škole všichni již si šeptali, že se Prokop opil u Černé labutě. Všichni udiveně vrtěli hlavou, jako by se stalo něco neočekávaného. Snad by se tvářili méně udiveně, kdyby viděli plout ryby vzduchem jako vodou. Bylo to opravdu divné, neboť si Prokop nikdy dívek nevšímal. Spíše se jim vyhýbal, a když se začalo ve třídě mluvit o ženách, vždycky odešel. A nyní jde k Černé labuti.

Vít byl neklidný. Kamkoli pohlédl, všude uviděl Prokopovy rozbité oči. A v uších mu hučela slova:

- Já nejsem člověk... -

Vzpomněl si na prvé chvíle jejich přátelství, kdy poprvé zahlédl v hloubi jeho očí zmítat se cosi krvavého. A pocítil hrůzu před tou nestvůrou.

V poledne přišel domů. Ode dveří uviděl jeho bezbarvou tvář, zprůsvitnělou jako obličej zemřelého. A zachvěl se před myšlenkou, která ho uchvátila jako číhající šelma překvapenou kořist:

- Snad je mrtev! -

Když však přistoupil blíž, prsa oddechovala mírným tempem. Byl živ, ale ležel nehybně jako kmen stromu, kterému byly uřezány větve.

Celé odpoledne chodil Vít po špičkách, aby ho neprobudil. A Prokop, stále stejně nehybný, spal celé odpoledne a teprve večer, když Vít rozžal petrolejovou lampu, která rozlila pokojem žlutavé světlo, začal se probouzet. Křečovitě se chytil pelesti a volal:

- Kde jsem? Co se to se mnou děje? -

Vít vyskočil ze židle.

- Jsi u mne, Prokope, u svého přítele Víta. -

- Ty se na mne nezlobíš? Ty se mne neštítíš? Tys mne vzal k sobě? -
A slova se zadusila vzlykotem.

Vít stál nad ním jako matka nad nemocným dítětem.

- Víte, já jsem tě nenáviděl, odpusť mi. Myslíl jsem, že se mne štítíš, protože jsi mne poznal. Ale ty nevíš nic. Ty mne neznáš. Řekni mi, nevykopneš mne jako prašivého psa, když ti všechno povím? -

Vít stiskl mu ruku, studenou jako led, a podržel ji ve své dlani, aby se rozehřála.

Prokop začal své vypravování rozbitým hlasem.

Byl z vesnice, kde měli veliký statek. Měl otce i matku, ale přece nikdy nepoznal, co je to domov. Nepoznal ticho zimních večerů, kdy hřejí kamna, laskavé slovo i pohled rozradostněných očí. Toto veliké štěstí bylo mu odepráno, otec byl hrubý a matka od něho otlučena a utahána od práce. Dokud byl malý, musila ho matka nechat služce, ale pak, když trochu vyrostl, nestaral se o něho nikdo.

Otec se opíjel. A když se vrátil z hospody, kde všechno s holkami utratil nebo prohrál v kartách, rozbíjel vše, co mu přišlo do ruky.

Když očekávali příchod otcův, matka trpěla více než odsouzenec, který má býti při západu slunce popraven. Dívala se po věcech stojících v kuchyni, a zdálo se, že jí rozumějí stejně dobře jako psi, kteří se dnes plouhali domem s ohony svěšenými. Toho večera pak matka sama odnesla malého Prokopa, tisknouc ho křečovitě v náručí, jako by se bála, aby jí ho někdo nevyrvál, až do nejzadnější komůrky, kde spala služka.

Rány dopadajícího nádobí a rozbíjených židlí probudily celý dům a také malého Prokopa, který se rozplakal strachem. Služka vzala ho k sobě do postele, oběma rukama mu zakryla uši, aby neslyšel rány a křik. Řev otcův byl však silnější, Prokop se třásl zděšením, plakat nemohl, jen oči vytřeštil na bílé dveře, které ve tmě pokoje stály jako přízrak, a čekal, kdy nastane konec všeho.

Hlas se mu zlomil v pláč a hned proud slz vyvalil z úst slova těžká jako balvany, které může unést jen rozbouřená řeka.

Jednou se však vrátil otec opilý neočekávaně domů. Prokop ležel ve své malé postýlce s očima měkce přivřenými jako rty, které se usmívají. Otec opět začal řvát a všechno rozbíjet. A pak zdvihl židli a udeřil matku do hlavy, že se skácela, a na zemi ji kopal, jako

to často dělával, když se rozzlobil, psům, kteří bezmocně kňučeli mu u nohou. Ale matka tehdy ani zaplakat nemohla a Prokopovi, který to vše viděl vytřeštěnýma očima, vypadla z úst výčitka:

- Tatínku! -

Otec však ho chytil za košili, třepal jím ve vzduchu a řval:

- Pískni a já ti zakroutím krk jako huse! -

Malé tělíčko třáslo se v jeho ruce jako bezmocný červ připíchnutý na udici.

Prokop již od malička nechodil mezi děti, protože se mu vysmívaly:

- Aťsi, aťsi, aťsisi,
tvůj táta má vopici. -

Sotva se naučil běhat, celé dny si hrával na zahradě s Belou. To byla lovecká fena. Oči měla hnědé, přitulnější než člověk, a když Prokop plakal, kňučela a lízala mu ruce.

Prokop snad nikdy nebyl dítětem. Otec i dětství v něm uškrtil surovýma rukama. Když přišel někdy málo napilý, se zpěvem uléhal k matce a nikdy si nevšímal, že probudil malého synka. A marné byly také prosby matky, která konečně se slzami v očích musila mu dát své tělo.

Jednou v jejich statku našel čeledín v záchodě mrtvé dítě. Přišli četníci vyšetřovat. Služka se přiznala, že je to dítě její, ale otec promluvil s četníky v pokoji. Četníci odešli a pak se říkalo, že se služce na záchodě narodilo dítě. Matka však dlouho a dlouho plakala.

Proto tak udiveně hleděl Prokop ze zahrady na náves, kde skály, smály se a křičely děti. Tam za plotem je jiný svět. A celé dny toužil, sedět na trávě vedle Bely, uprchnout tam za plot, kde mají děti oči rozplameněné jako slunce.

Zase přerval své vypravování, Vít stále držel jeho ruku.

- Víte, řekni mi ještě jednou, nevyhodíš mne ze dveří, když ti povím, jaký jsem? -

Vít znovu stiskl jeho ruku.

Do očí napadlo tolik bolu, že byly otrávené jako voda bahnitě tůně, kde ryba nemůže žít.

A pak se to stalo.

Prokop celé dny trávil s Belou. Měl ji rád, laskal ji, hrál si s ní. Bela přestala pro něho být psem a stala se jeho družkou. Ale jednou, bylo to za lískovými keři, laskal ji na břicho. Náhle žilami projel horký proud, v očích se mu zajiskřilo a na čele vyvstal pot. A Prokop sahal dál a sklonil se k ní -

Bela se na něho zděšeně podívala a její oči byly rozšlapané a smutně ležely před ním jako střepy rozbitých nádob pod opilýma nohama otcovými.

Vít pustil přece Prokopovu ruku. A Prokop chrčel poslední slova:

- A od té doby, od té doby - A já nechci být takový, nesmím být takový. Víš, proč jsem šel včera k Černé labuti? Víš? -

Vít přisvědčil prudkým kývnutím hlavy, protože chtěl setřásti tíhu, která mu seděla v týle a tlačila ho k zemi.

- Ta Lola je hezká. - Já jsem chtěl, chtěl jsem být člověkem, ale pak, pak jsem se opil. Víte, vyhod' mne, vykopni mne, jsem horší než prašivý pes. -

Únavou znehybněl na kámen, jen oči, naplněné psí věrností a vděčností, k jaké dovede vychovat jen sebetřýznění, jen ty oči obrátil k Vítovi, který nad ním stál opět jako matka nad dítětem v horečkách, blábolícím nesmyslné věci, které jeho vyděšeným očím zdají se být strašnou skutečností, trhající ocelovými ruka-

ma drobné tělíčko ve dví. Zdaž nebyla tato strašlivá skutečnost nepravděpodobnější než všechny vidiny blouznícího dítěte? A Vít, jako pečlivá matka, hledal v sobě slova nejněžnější, aby do nich obvázal hnisající rány Prokopovy.

Prokop chytil ruku Vítovu a počal ji líbat vlhkými rty.

Lampa, stojící na stolku namalovala na stěně dva ohromné stíny s hlavami k sobě schýlenými.

4

Bylo to tehdy odpoledne.

Vít šel do parku a ona seděla na kraji lavičky, jako by se krčila do kouta, aby před někým uprchla. Byla drobná, jenom oči měla velké. Vít znal ji už dávno, ale oči její poznal teprve dnes. Stává se nám velmi často, že dlouho chodíme kolem člověka a teprve jednoho dne uvidíme jeho krásné oči nebo strneme omámeni jeho hlasem, nedovedeme však říci, zda jsme po tu dlouhou dobu chodili kolem něho s očima zavřenýma, nebo se ta krása právě zrodila, jako růže vykvétající na prutě včera ještě holém. Tak i Vít uviděl její oči teprve dnes, a proto usedl na druhý konec lavičky.

Seděli ve stínu vysokých smrků a před nimi šuměl potok, jako by si notoval pěknou písničku, aby mu cesta lépe ubíhala. Chvilí co chvíli vyvrstila se ryba nad hladinu a stříbrem se zaleskla proti slunci. Vzduch byl teplý a pomalu odplouval jako řeka širokým korytem údolí, jen v korunách stromů čeřily se jeho vlny, vůni pryskyřice smývaly z větví a odnášely ji s sebou. A na druhý konec lavičky k Vítovi přinesly vůni pleti a vlasů.

Ohlédli se oba zároveň, neboť jejich oči byly přitahovány k sobě tou neznámou silou, která dává květinám vůni a člověku chvíle největšího štěstí, kdy smí zapomenout, že je člověkem. Tak se jejich oči setkaly uprostřed. Pak i slova zazněla a měla teplý zvuk hlasu, který z hloubky volá kamsi nahoru. Jistě i jejich slova vycházela z veliké hloubky, neboť vycházela až ze srdce.

Pohlédla vždy na něho, jako by ho viděla poprvé. V jejích očích byla černá tma, ale z ní se rozlévaly paprsky jako světlo z hvězd tonoucích v hlubinách noci.

Nejprve seděli na krajích lavičky, ale jaká nesmírná dálka ležela mezi nimi. Jako by se na sebe dívali z obzoru na obzor. Kdyby si ruku chtěli stisknout, jistě by k sobě nedosáhli a ruce marně by se zakymácely vzduchem, jako by mávaly na rozloučenou. Sedli si tedy vedle sebe, a přec si nebyli ještě dosti blízko.

Vít jí vypravoval o otci, o matce, o kravách, které pásal na zelené pláni. O vůni ohňů zapálených na podzim. O širokých polích rozpálených letním sluncem, zvonících kosami a radostnými výkřiky lidských hrdel. O kraji zasypaném spoustami bílého sněhu, kdy i světlice, která se ti v létě zdála šerou a šedivou, zaleje se světlem a stěny její zbělí. Zdá se, že světlice vystrojila se na zimu jako matka, která si na nedělní odpoledne obléká bílou zástěru.

Ema se dívala na něho s očima přisátýma k jeho ústům, neboť ústa jeho byl džbán naplněný vodou, která uhasí její žízeň.

Slova vylétala mu z úst jako mýdlové bublinky pouštěné do vzduchu, i jeho slova byla zbarvena všemi barvami duhy a škoda, že se také rozplynula a nic z nich nezbylo, než teplo v prsou a smutek v očích.

Pak vypravovala Ema.

Když byla ještě malá, zavírala matka dveře a odcházela do města za prací. Světlice byla široká, nesmírně široká, jak dlouho musila lézt, než se dostala od dveří k oknu! Několikrát odpočívala na této dlouhé cestě a kolénka měla pak celá červená. Ale ve světlici znala už všechny věci, a proto, když slyšela zaklapnout klíč v zámku, dlouho se dívala zaslzenýma očima na dveře. Za těmi dveřmi musí být krásně, tudy odchází každý den otec a matka a odtud, Ema se dobře pamatuje, přinesla jí matka už několikrát cukroví.

V neděli vzala ji matka s sebou. Venku bylo plno světla a ulice naplněny lidmi. Měla veliké oči, a přece nemohla všechno uvidět,

jako nemohla v malých hrstích unést všechny květiny, které květy jenom u cesty.

Celý týden bylo jí tak smutno. Dívala se na dveře, ručku natahovala ke klíče, ale klíče byla tak vysoko nad ní. Nemohla na ni dosáhnout a dveře nemohla otevřít, ale za nimi ležel krásný svět, naplněný sluncem, lidmi a květinami.

Pak byla již tak veliká, že i na klíče dosáhla, dveře mohla otevřít a vyjít ven. Ale venku byla polekána vším, očima, které ji neviděly, a nyní nejvíce očima, které jí chtějí vidět. Byla nemotorná uprostřed množství jako laň, jež z lesa, kde byla sama se sebou, náhle octne se mezi lidmi.

Svět byl krásný, dokud byly dveře zavřené.

Proto nyní večer, slyšela, jak matka vzdychá, ukládajíc k spánku své rozlámané tělo. Proto vidí, jak otec vrací se domů večer z továrny shrbený, jako by na zádech nesl hodiny celého dne, ulité z těžkého kovu.

A nyní bojí se pohledět na dveře, protože se jí zdá, že dveře nejsou dost pevné a zámeček i na dva západy zamčený je směšnou překážkou světu, který může surovou rukou rozrazit dveře a vpadnout k nim do tiché světnice.

Bylo již k večeru. Chladné páry stoupaly z vody a slunce, rozpálené horkou cestou celého dne, žíznivě pilo.

Ema se zvedla.

Šli spolu dlouhou ulicí vroubenou patrovými domy. Šedý dům řadil se vedle šedivého domu s těžkou beznadějí, s jakou se řadí jen vojáci k útoku, z kterého nikdo se nevrátí. Dlouhá šedivá zeď domů byla přerušena jen zelení několika stromů, ale i ta zeleň byla šedivá jako opršely pohřební věnec ležící na opuštěném hrobě.

Pak šli kolem přádelny. Za širokými okny bzučely stroje a u strojů stály dívky. Bzučely stroje jako roje včel v úlu, ale ta píseň nebyla veselá. Sklem a zdí byli odděleni lidé od světa. Ve dne někdy slunce, procezeno dvojím sklem továrních oken, svítilo na bledé dívky a na stěně rýsovalo stíny jejich těl. I jejich těla byla zde jen stínem. Teprve za vraty továrny začínal svět a vstoupil do těl milenců nebo do těl mužů. Bzučely stroje jako roje včel, ale lidé a stroje neměli křídla, dveře, okna i vrata byla zavřena, nebylo kudy vylétnout.

- Zde bych snad stála za jedním strojem. A někdy si myslím, že by to snad bylo lepší. Alespoň bych zde nestála sama. Byla by vedle mne Mařka, Nanda, Hana a všechna děvčata, která se mi nyní vyhýbají, protože mne vidí ve všední den v lepších šatech. -

A zase šli dále. Hučela řeka letící přes jez. Ani jejich kroky nebylo slyšet na dláždění otrásaném těžkými automobily, které se řítily do továren jako neohrabaní sloni, troubící za každým krokem.

Ulice naplnila se davem dělníků, vracejících se z práce. Šli pomalu, pod paždím svírali plechové nádoby převázané barevným šátkem, jako by je chtěli rozdrtit. A hlasy jejich měly tvrdý a chřaplavý zvuk kladiva, kterým se rozbíjí na silnicích šterk.

Vít s Emou zmizeli v zástupu dělníků. Zde již ulice nebyla dlážděna, domky prořídlé jako zanedbaný les byly oprýskané a rozpraskané jako nohy člověka, který musí chodit blátem bos. Před jedním domkem zastavila se Ema:

- Sbohem! Teď se musím učit, Novák bude zkoušet a já se ho tolik bojím, protože se vždycky tak dívá... -

V očích jí uhaslo světlo a nastala v nich pustá noc, do které by ses bál vyjít, protože v ní cestu nenalezneš.

Podali si ruce.

Vít vracel se pomalu podél řeky, která ztmavěla a tekla zvolna jako olověná. Vítr utichl, v aleji se nepohnul ani list. Bylo ticho, jen kroky lidí duněly o dláždění. Obloha pohasla a ztmavěla. Nekonečná délka prostoru se uzavírala tmou, jako se víčkem uzavírá oko člověka. Všechny věci přistoupily blíž a všechno leželo na dosah ruky. I lampař rozsvítil v aleji plynové lucerny, aby bylo vidět na cestu.

Bylo ticho jako před spánkem, kdy hlava již klesá na polštář a víčka se zavírají.

Ema je bojácná. Její oči chodily od věci k věci jako noha slepce po neznámé cestě. Ale je dobře býti s člověkem, je dobře býti s Emou, abys nebyl sám.

Pak vešel do Města, kde na ulicích duněly kroky a hned na kraji v první hospodě vřeštěla harmonika.

Cukrářské, lahůdkářské a uzenářské obchody svítily dveřmi, okny a výkladními skříněmi do ulic, kde tmou rozlévala se záře svítilen. Krámy hleděly do tmy jako ženy s hlubokými výstřihy a obarvenými rty, které jdou vedle ztupělých mužů a každým pohybem boků i pohledem očí nabízejí rozkoš. Lidé jdou po chodnících, dívají se do obchodů i kaváren. Někteří otvírají dveře a vstupují dovnitř.

Před jedním uzenářským obchodem, kde ve výkladu byly zavěšeny šunky, růžence uzenin a mísa s vepřovou hlavou, stál Novák. Byl malé postavy s okrouhlým tělem i obličejem. Pod orlím nosem měl dlouhý, vztyčený vous. Kdysi Vítovi připadalo, že je Novák jedním z blanických rytířů, jen brnění a přílba mu chyběly. Dnes však viděl, jak pod tvářemi na obě strany visí laloky a obličej Novákův změnil se v hlavu vepře, jen citron mu chyběl v rozevřené tlamě.

Novák stál před výkladní skříní. Šunky zlatité barvy jako ožehlá stehna jižních žen. A maso červené jako ženské rty rozpálené touhou. Novákovy oči se vpíjely do výkladní skříně, jazyk mu

zvlácněl a oči svítily stejně jako výkladní skříň naplněná masem, neboť i v nich nebylo nic jiného.

Pak vstoupil do obchodu, kde za pultem stála hezká prodavačka. Novák očima ohmatával její prsy a boky. Oči mu planuly, trhaly šaty z dívčího těla, až před ním stálo nahé a zářivé jako šunky ve výkladu.

Usedl k mramorovému stolku, zadíval se do talíře a z obličeje zbyly jen čelisti a zuby drtící červené maso.

Vyšel ven. Kráčel pomalu a vážně. Každý krok byla přímka udělaná podle pravítka, vypočítaná vzdálenost od bodu k bodu. Zastavil se teprve přede dveřmi vinárny, za nimiž zmizel.

Vít se obrátil k domovu.

Viděl Emu skloněnu nad knihou. Učí se, neboť zítra bude Novák zkoušet a Ema se ho bojí, jistě se bojí jeho očí, které jsou hltavější než vyhládlý vlk.

Zatím vyšel po schodech do svého pokojíku. Dveře se dnes radostně otevřely jako ústa, která konečně chtějí vyslovit sladké tajemství. Vyndal z kufru bochník chleba a na stůl postavil samovar, který dnes tiše šuměl, jako by šeptem vypravoval.

Vít usedl na židli a večeřel. Dnes zde nebyl sám, seděl na židli a před ním bochník chleba. U stěny stála postel.

Po večeři odešel ke Karlovi.

Otevřel dveře, pokojík byl temný, lampa nesvítila. Karel stál u okna a na housle brnkal nějakou píseň. Zvuky houslí jako kousky zvučného kovu padaly k zemi, zazvonily a umlkly. Když se otevřely dveře, Karel se obrátil.

- Je to dost, že zase jednou jdeš. -

Housle položil na postel, jako by dítě kladl do kolébky, a šel rozsvítit lampu. Ve tmě všechny věci podávaly ti ruce, ale když jsi rozsvítil, ulekly se a stáhly ruce zpět.

Vít sedl si na židli a Karel hrál veselou píseň.

Tóny zvonily jako rolničky na nohou tanečnice. Dnes chtělo se tančit, vysoko vyhodit hlavou, dupat a skákat.

Když dohrál, chtěl něco říci Vítovi, ale slova jeho byla přetržena skřípavým kašlem. Proto si stěžoval:

– Ten kašel mne trápí od letošní zimy. Pořádně jsem se nachladil a kašel drží se mne jako klíště. –

Vít však neslyšel jeho kašel, vypravoval mu o Emě.

Jako ze země, ozářené sluncem, stoupalo světlo z jeho očí, gesta rukou se zaokrouhlila a každé z nich bylo pohlazením. Seděli zde dva lidé uprostřed tolika věcí, ale i třetí byl mezi nimi, a toho třetího hladil Vít.

Karel se usmíval.

Byl dnes rozradován sluncem, které nalévá mízu do žil stromů. Cítil, jak stromy zapouští kořeny hluboko do země. Krev z těla slévá se ke klínu, aby napojila nepočatá ústa, a muž silnou paží obejmě ženu. Tu sílu cítil a tou silou se zdvihala i jeho prsa. A proto neslyšel, že v nich chvílemi zachrčí kašel jako ve starých hodinách, které již dlouho nebudou ukazovat čas.

Vít s Karlem seděl dlouho.

A když šel domů, nikdo už nechodil po ulici. Tma byla v oknech domů. Lidé spí, víčka jim zavřela oči. Údy leží bez hnutí, sval se nenapíná. A zítra tělo bude silnější.

Ráno vypravoval Vít Prokopovi o včerejším dnu. Prokop poslouchal s očima sklopenýma, neboť slova Vítova zabodávala se do jeho těla.

Každý zdaleka na něho volá, aby ho od sebe odpudil. Když po něčem sahá, i věci ustupují před jeho rukou, protože se štítí jejího doteku, jako by jeho ruce na nich zanechaly stopy slizké jako ropuší bradavice.

Mlčky poslouchal Víta, nedovedl však říci ani slova, protože se bál, že by poskvřnil čistá slova Vítova, která čarovnou ozvěnou ještě doznívala v jeho uších.

Když se procházeli v parku, potkali Emu. Vít ji pozdravil, Ema kývla a rychle sklopila oči, aby nebylo vidět radost, která z nich vyšlehla. Ale Vít ji viděl.

Ema od prvního setkání myslila na Víta. Così ji k němu táhlo, snad bylo to teplo, které ucítila, když si sedl vedle ní a když jeho dech jako horký vítr zavanul mezi slovy na její tvář. Šedivý tok času byl přeříznut září slunečních dnů. I na dveře začala hledět s větší důvěrou. Snad přece jsou za nimi lepší věci než tekuté železo, které otci zkrvaví oči, než špinavé prádlo a zašlapané podlahy, které rozedřou matčiny ruce, než studené oči, které tě nevšímavě přezírají, a než rozpálené oči, které tě chtějí vidět. Snad přece jen venku svítí slunce a možno tam potkat i člověka s hřejivým stiskem ruky a teplým pohledem očí.

Hned druhého dne toužila jít zase do parku, ale nešla, protože se obávala setkání s Vítem, ačkoliv ono bylo právě její nadějí. Teprve třetího dne přemohla tuto bázlivost, jakou se nám často zachvěje ruka, když cítí poprvé v dlani krásný předmět, který oči již dlouho milovaly.

Když přicházela k lavičce pod smrky, Vít vyšel jí vstříc. Nebyla překvapena, neboť věděla, že ho zde musí potkat, a proto i ona sem přišla.

Sedli si na lavičku. Mluvili, ale vždycky se zajíklí. Chtěli se něčemu vyhnout, protože to bylo křehké jako květy mrazem na okno vymalované. Tak krásné jsou a dýchneš-li, zmizí jako v pohádce krásná sněhulka. A pak ruce jsou neohrabané, dovedou brát do dlaně jen tvrdé a těžké věci. Vít však byl zvyklý ke všemu dojít

a nezastavit se před ničím, proto vzal nyní její ruku do svých dlaní a dýchl jí do tváře horká slova:

- Emo, mám tě rád. -

Hlas mu zazvonil ocelí, a přec byl jemný jako lístek květu.

Ema si již dávno odpověděla na tu otázku, a proto, když Vít stiskl její ruku a zadíval se jí do očí, našel v nich odpověď. Ruku jí stiskl ještě víc. Ema přitulila se k němu a Vít ji políbil. Ucítila jeho rty, pevné jako jeho ruka a jako jeho hlas, ale teplejší.

Od té doby přestávala se Ema choulit do koutu. Kroky byly pevnější a slova jistější. Byly i chvíle, kdy i na dveře pohlédla s odvažnou jistotou. Snad i dveře nebudou ji dělit od světa, neboť za dveřmi nedaleko ve Městě je Vít. Může směle otevřít dveře a vyjít ven, kde potká Víta. Ruce si stisknou a půjdou vedle sebe.

I Vít byl naplněn radostí, kterou mu sázely do prsou radostné pohledy Eminy. A radost jeho byla čistá, a proto se o ni musil dělit. Vypravoval Karlovi a Prokopovi o Emě. I oni se těšili z jeho lásky, a zejména Prokop hřál si nad jejími plameny vystydlé ruce.

Vít scházel se s Emou za Městem, kde mohli být docela sami, bez dotírajících pohledů, závidějících radost a štěstí. Vít čekával s očima upřenýma na konec cesty jako člověk, který z břehu vyhlíží, kdy na obzoru přijíždějící loď zamává bílou plachtou. Oči se upřeně dívají a hle, již se objevila Ema v černých šatech a zamávala rukou, jako by ji chtěla podat až k tobě.

Jednou však nepřišla.

Vít nadarmo čekal a vracel se domů se zoufalstvím člověka, který se obává, že loď byla vržena kdesi na skálu. Vždyť marně ji hledal po celém obzoru.

Myslel, že ji uvidí zítra. Ale ani do školy nepřišla. A když ji potkal třetího dne v parku, zase byly její kroky nejisté. Neznatelně

odpověděla na jeho pozdrav. Do očí jí Vít neviděl, neboť byly sklopené, ale pod nimi visely kruhy, modré jako hnisající rána.

I toho dne čekal Vít nadarmo. Byl podoben dnes trosečníku, vrženému na skalnatý břeh, kde je mu souzeno pozvolna umírat.

Něco se stalo!

Ještě naposled při loučení tiskli si ruce, oba stejně nedočkaví nového setkání. A nyní se mu Ema vyhýbá. Když mu odpovídá na pozdrav, odvrací oči, jako by před ním tajila cosi strašného, neboť i rty musí skřípnout do zubů, aby nemohly promluvit. Proto i Vít zaťal zuby do rtů a začal se jí vyhýbat, neboť chtěl ulehčit jejímu utrpení.

A zase chodil ulicemi sám.

5

Když večer zapadlo slunce za vrchy, které se táhly nad údolím řeky, vyšli na ulice lampaři se žebříky a pochodněmi planoucími modrým světlem. Ulice Města se naplnily, neboť všichni vyšli ven. Jenom v několika oknech na náměstí bylo vidět světlo. Snad za tím oknem leží nemocný, nemůže umřít a je opuštěn.

Po dlouhém chodníku náměstí procházeli se hoši a děvčata. Smích třepotal se nad hladinou proudícího davu. Zde se všichni smáli, i Prokop a Vít se zde dovedli smát. Nevěděli proč, ale smutek se rozplynul jako ledová kra na teplých vlnách jarních vod. Smích byl paprskem slunce, který rozehřívá hnědou zemi, aby mráz, který zadýchá samotou noci, nesežehl její obnažené tělo. Prokopovi a Vítovi nalil do srdce osvěžení, aby snesli ve své komůrce tíhu chvílí, kdy bolí tě nejvíc prázdná židle. Kdy dveře jsou nejbolestivější ranou na srdci tvém. A ty netrpělivě čekáš, kdy vloží do rány té někdo ruku, aby uvěřil v tebe.

Zde však plynouce s proudem lidí, jako krev žilami těla, zapomněli na samotu.

Za chvíli však člověk po člověku mizel ve dveřích nebo v tmavých průjezdech pod podloubím, spoře osvětleným plynovým světlem. Okna zase svítla do tmy jako oči koček, číhajících na kořist.

Domů se nechtělo jít, protože tam na tebe čekalo lůžko, na němž dlouho se budeš převracet a nadarmo si zakrývat oči rukama, abys raději neviděl. Toulali se tedy ulicemi Města, pomalu kráčejiče, jako by při každém kroku musili vytáhnout nohy ze země. Zvuk

jejich kroků vylétl jako postrašený pták, ale daleko nedoletí, zasažen novou ranou dopadl k zemi.

Tehdy potkali Kopfsteina. To byl jejich druh o něco starší a velice si zakládající na svém donchuanství, o němž vypravoval historky, trapné průzračnou vylhaností. Šel k Černé labuti. I je přemlouval, aby šli s ním. Neřekli ani ano, ani ne, ale přidali se k němu. Neposlouchajíce jeho řeči šli dlouhou silnicí, protivně slizkou jílovitým blátem, které se lepilo na boty, aby nohy byly ještě těžší.

Přes řeku vedl železný most, vypjatý jako žebra ohromného kostlivce. Na mostě blikala červená světla a odrážela se v tmavé hladině řeky. Červená světla v řece podobná otevřeným očím utopenců, kteří krvavými slzami zaplakali dříve, než skočili do řeky. A nyní jejich oči plují na hladině krvavými otazníky, na které nenalézáš odpovědi.

A za řekou u domu, bokem přitisknutého ke stráni, nade dveřmi viselo stejně červené světlo – krvavé prolitými slzami utopených.

Kopfstein stále a stále mluvil, že ani nepozoroval zamlklost svých druhů. A zde přistoupil ke dveřím, vpustil dovnitř Prokopa i Víta a vešel za nimi.

Nejprve prošli dlouhou chodbou, kde tlustá hospodská uspokojovala horlivost strážníků několika skleničkami likérů. A již na chodbě zaslechli harmoniku vřeštící jako opilec a do jejího hlasu se vmísily housle, které jen tiše plakaly a lomily rukama. Otevřeli dveře a mrak kouře, prosycený zápachem alkoholu a lidských těl, ovanul je smrštětí.

Uvnitř seděli muži s obličejí zrudlými, jako by vypitý rum zbarvil jim obličej. V očích jim hořela červená světla, jaká tonula v řece a nad vchodem tohoto domu. Někdo udeřil do stolu a sklenice

zazvonily krátkým zavzdychnutím jako nádobí rozbíjené opilou rukou Prokopova otce. Bylo zde několik děvčat. Seděla vedle mužů nebo na jejich klínech a rukama je držela okolo krku. Tam v rohu seděl harmonikář bez obličeje a měl vypitý a skřípavý hlas starého gramofonu. Na housle hrál mladý muž s vysedlými lícními kostmi, tak vyhublý, že se zdálo, že kůže, bledá jako blána bubnu, ještě víc musí být napjata, aby mohla zakrýt vystupující kosti lebky. A k jeho boku tisklo se děvče.

Kopfstein je zavedl k rohovému stolu, napřímil se a počínal si zde vůbec jako doma. Poučoval je slovy i pohledy a začal jim vypravovat o Lole.

- Co je libo, pánové? - přistoupila k nim vysoká žena, hubená jako tyčka, v černé blůze upjaté až ke krku a v bílé vyžehlené zástěře, jež smutně kontrastovala s obličejem, zmačkaným jak zbytečný cár papíru, který odhazujeme na smetiště.

- Dejte nám třeba černou kávu, Gréto, - řekl Kopfstein s radostným pohledem člověka, který zvítězil.

Zavřeštěla harmonika a hlas harmonikářův. Jako by se někdo chechtal nad sebou samým, nad svým životem, nade vším. Aby se mohl všemu vysmát, musil nejprve vypít hodně rumu, stisknout tělo některého děvčete a nyní se může chechtat. Ale proč se už nechechtáš, tvůj výsměch se láme v pláč houslí. Nemáš dost síly? Což jsi nevypil dost rumu?

Vstal jeden muž a pozval děvče k tanci. Rozpřáhl ruce a děvče tiskl na prsa, jako by je chtěl rozdrtit. Tančili mezi stoly, vráželi do nich a židle padaly k zemi jako zbytečné věci. Zde vůbec všechny věci byly zbytečné a nejzbytečnější byli lidé.

Konečně muž pustil děvče z náručí, které je svíralo kleštěmi, a sedl na nejbližší židli - dopadl těžce jako kámen. Ale děvce se točilo dál, aby setřásló tíhu, která na něm ještě zůstala viset. Točilo

se rychleji a rychleji, až se konečně zhroutilo na divan čekající v rohu. Několik mužů zatleskalo, ale zaznělo to divně, jako když se někdo zasměje člověku, který slabostí padá.

Vít a Prokop pili černou kávu. Hleděli před sebe a divili se, že sedí ještě pevně. Neboť vše kolem je tak houpavé, nepevné, vše může se zřítit, jako se zřítilo to děvče na divan.

Rozevřely se dveře a vstoupilo do nich děvče s cylindrem na hlavě a frakem oblečeným přes šaty. Ze všech úst vybuchl smích a ohyzně pomačkal zarudlé obličej.

– To je Lola, – šeptal důvěrně Kopfstein.

Lola se smála a poskakovala, aby ze smíchu, který se rozburácel hlučivým hlasem polyfonu, sama sebe přesvědčila, že zde není zbytečnou.

Za ní vešel starý pán s věncem bílých kadeří kolem lysiny, zarudle se lesknoucí jako dno měděného kotle. Byl to soudce, rada Pihon. Každý den ho vídali odměřeným krokem kráčet po náměstí k soudní budově s hlavou vzpřímenou, jejíž vážnost byla dotvrzena zlatými brýlemi a vysokým komínovitým cylindrem.

Lola tančila v cylindru a frak mával černými křídly. Pan rada usedl jako po dobrém obědě, díval se na Lolu a usmál se:

– Vypadá jako vlaštovička. –

Dotančila a posadila cylindr panu radovi na hlavu, rozpustile ho líbala na tvář a cosi mu šeptala. Pan rada posadil ji vedle sebe, aby pocítil její přítomnost příjemným zneklidněním líné krve. Zavolal Grétu nevšímavým kývnutím ruky, jakým se volá cvičený pes. A ta za chvíli donesla dvě láhve vína na tácu, který se blýskal falešným stříbrem jako oči rady Pihoně mužností, falšovanou vínem již dříve vypitým.

Přišlo několik vojáků a za nimi dvě holky. Jedna se zahleděla do rohu, kde seděl Vít, Prokop a Kopfstein, jako by se setkala se

známými tvářemi. A byly to zatím jen udivené oči Vítovy, jež jí připomínaly obraz jejích očí, jaké měla, dokud byla dítětem. Obraz těch očí přitahoval ji k sobě silou zoufalé myšlenky, která ti zastoupí cestu, ať se kamkoliv obrátíš, aby tě vyděsila svými očima, v nichž spatříš svůj úděs, vybičovaný ironií vypouklého zrcadla. Přišla tedy k jejich stolu a usedla mezi ně. Kopfstein dal jí cigaretu a objednal jí osminku vína, neboť chtěl ukázat, že jemu platil ten pohled, kterým vítala někoho známého u jejich stolu.

Jmenovala se Gusta. Byla to blondýna s vodově modrýma očima a úzce skrojenými rty pod rovným, delším nosem. Obočí měla řídké jako vykácený les. Nejprve začala mluvit dováděv hlasem automatu, do kterého jsi vhodil dvacetník, dříve pořádně natáhnuv klikou jeho péro. Ale pak se podívala na Víta a stala se málomluvnou. Přisedla k němu blíž a vzala jeho ruku, ležící na chladné mramorové desce, do své ruky, jež byla chladnější než mramor. Mráz projížděl jeho tělem, jako by kousky ledu proudily krví.

Vzpomněl si na teplou ruku Eminu.

Mlčeli, a to ticho, naplněné křikem opilců, vřeštivými zvuky hudby, cinkáním sklenic a skřípáním židlí, zdálo se Vítovi tišším než nedělní odpoledne, kdy vítr unaven horkem kdesi ulehl a v kraji se nepohne nic, neboť ústa všech věcí oněměla. Neslyšeli ani hlas Kopfsteinův, stále znějící vrzáním neúnavného cvrčka.

Prokop seděl vedle Gusty, přitiskl se k ní celým tělem. Gusta si ho nevšímalá, jen Vít ho uviděl a usmál se, ale úsměv rozřízl mu tvář, že sebou bolestí až zacukala.

Prokop se díval na Gustu. Chtěl ji vidět, vidět ji v pravé její podobě, chtěl vidět ženu. Když přišla k jejich stolu, seděla těsně vedle něho, ale Prokop necítil nic a studená krev kolovala stejným tempem.

Nutno zahodit rozum jako zbytečnou přítěž, přitisknout se k jejímu tělu, pak snad ucítíš, že je vedle tebe žena, a nikoliv chladná socha z mrtvého kamene.

Ale znova nepocítil nic, bylo mu tak, jako by se opíral o zeď, a nikoliv o tělo ženy, v němž proudí horká krev.

A těžký balvan zavalil jeho hrud'.

Gusta zpozorovala, jak se tiskne k jejímu tělu. Byla na to zvyklá, ale dnes, právě v tuto chvíli se třásla, jako by se na její tělo lepil hlemýžď. Ještě jednou se otrásla a Prokop si odsedl dál.

Kopfstein chtěl ukázat, jak dovede s holkami mluvit, a proto tajemným pohledem člověka, který chystá překvapení, říkal Gustě, aby vypravovala, jak se dostala k Černé labuti.

Dlouho se zdráhala, protože v tomto okamžiku nechtěla být automatem. Konečně však přece začala.

Několikrát denně to vypravuje, slovo od slova zná už z paměti, neboť každý muž, ať mladý nebo starý, třeba jako pan rada Pihon, chce, aby mu holka vypravovala o svém svedení. Pak přijde hlad a zima, bloudění pustou ulicí se sebevražednými myšlenkami, sedícími v týle jako upír, vysávající poslední odvahu k životu. K sebevraždě není však dost síly, a proto nezbyvá nic jiného než se prodat.

Protože to každý chce, vypravují všechny holky smutnou historii svého svedení, útrap a bolestí, které je zahnalý až na tato místa. Ale velmi málo holek bylo svedeno, začaly ze zvědavosti nebo z lenosti a vytrvaly při lehkém řemesle, kde se peníze vydělávají bez práce.

Člověk je jako kapr, oblíbí si nějakou teplou díru v bahně, kam mu špína nosí různé shnilotiny a chcíplotiny. Kaprovi stačí otevřít hubu, aby mu do ní vletělo žrádlo, ale člověk je přece jen jiný.

Potřebuje ještě uklidnit svědomí, a proto si řekne, že není možno jinde žít než v té díře. Kdežto kapr mlčí a jen hubu otvírá.

A tak i holka nakonec, až se jí špatně povede, uvěří povídačce, kterou si sama vymyslela, aby oslňovala útlocitné muže.

Kopfstein přisedával na židli, jako by byla žhavá. Každou chvíli pohleděl na její ústa, ale sklopil oči, neboť z nich šlehala slova jako kroupy, promísené ledovou vodou.

Vít a Prokop vystavili čelo i oči mrazivému dešti jejích slov.

Domluvila.

Chvíli bylo ticho, kterým nepronikl ani jediný výkřik opilců, kteří vrávorali mezi stoly, jako by chodili prostorem, kde předměty jsou vydány krkolomné vratkosti, neboť byly zbaveny tíže. A to ticho bylo prolomeno jejími slovy:

- To jsem vám řekla dnes, ale zítra a možná ještě dnes zas budu opakovat tu starou povídačku, kterou říkám jindy. -

Tato slova byla již žalostně klidná jako oddech koně, který se opírá do chomoutu, aby zase táhl vůz dovrchu naložený.

Pak vstala a ještě stiskla Vítovi ruku.

Pohodila hlavou, houpavým krokem přiblížila se k tlustému pánovi u protějšího stolu a šeptala mu do ucha slova, která byla jistě opojnější než víno, neboť se oči jeho více zaleskly než po vypité čtvrtce. A tlustý pán vstal a odcházel za ní s úsměvem psa, který vrtí ohonem. Ještě ode dveří usmála se na Víta, ale to již nebyl úsměv, to jen ústa se roztáhla.

Zase spustila hudba a několik vojáků dalo se do zpěvu. Píseň byla sladká jako limonáda, a jazyk rumem otupený myslil, že je to nejčistší víno.

Prokop měl oči přivřené, protože se díval dovnitř.

Ted' seděla vedle tebe. Dotýkal ses jejího těla, ale tvoje krev byla ledová. A nyní jsi zde schoulen nad chladným popelem, darmo jej prohrabuješ, jiskru nenalézáš.

A viděl jsi oči Loliny, jak po tobě plivly pohrdavým pohledem, a když tančila kolem stolu, kde sedíš, nohy udělaly několik krátkých, zmatených kroků, jako by se vyhybaly nečistotě.

Pan rada Pihon byl již opilý. Motal se mezi stoly, až se dovrávoral k hudebníkům. A začal něco blábolit jazykem tvrdším než podešev u boty.

- Zahrejte mi tu mou. Černé oči. - Lolo, pojd' sem, pojd' mi ukázat, jaké máš oči. -

Sedl si na židli a opilá Lola sedla mu na klín. Harmonika a housle brečely jeho písničku. Pan rada opřel si hlavu o Lolu, zavzlykal a z vypoulených a zčervenalých očí tekly mu slzy.

Vřeštivé a plačtivé zvuky prorážely kouřem a naplněný těžkými pohledy lidí vzduch, který doléhá na tvá prsa jako spousty vod na prsa utopencova. Do plic dýcháš těžký vzduch a v prsou tvých leží už plno kamení. A vzduch je začazené sklo, které tě dělí od lidí a věcí. Rozbít je nemůžeš, zbytečně se namáháš, neboť zde všechno je zbytečné.

Prokop a Vít seděli v koutě s unavenýma očima. Ani Kopfstein nebyl spokojen s dnešním večerem. Rozmrzele mlčel, aby mlčením svedl vinu na Víta a Prokopa. Zaplatili a vyšli zas na blátivou silnici. Venku pršelo, kapky šplouchaly v kalužích a pleskaly na hladinu řeky.

Šli černou tmou, tak černou a pustou, jakou jen Prokop v sobě cítil. Voda šplíchala, jako by se někdo za nimi chechtal.

Kopfstein rozloučil se s nimi na kraji Města. Vít a Prokop šli ulicí, ve které plynové lucerny blikaly ospalostí.

Přišli až k domu, kde bydlili. Otevřeli dveře a vystupovali po vysokých schodech, příkrých jako žebřík ke komůrce pod střechou, kde nyní Prokop bývá společně s Vítem.

Schody byly tmavé. Vítovi se zdálo, že ty schody nekončí pod střechou u dveří jeho komůrky, ale vedou výš, ještě výš. Chtěl bys vystoupit nahoru, vysoko k nebi, ale nemůžeš, protože nemáš dosti sil a jistoty v nohách, ale schody nekončí, vedou výš.

Dveře, když je otvíral, zachroptěly nevrle jako člověk, probouzející se ze sna, který nedosnil.

6

Po celý měsíc nezměnilo se nic mezi Vítem a Emou. Vít jenom cítil, že něco těžkého ulehlo mezi ně.

Zas nebylo nikde pevné půdy a pokojík byl jen kocábkou, zmítanou nejprudším příbojem vln. Nyní byla vymrštěna vysoko, zdálo se, že vystoupí na oblohu a bude plout nad černými mraky, kde svítí slunce a hvězdy, ale hřbet vysoké vlny se prolomil a kocábka padala do prohlubně, ze které snad již nevystoupí.

Vít však neklečel ve své kocábce, nevzpínal ruce k nebi. Stál s nohama rozkročenýma, s rozpjatýma rukama a nastaveným čelem, připraven poslední silou vyskočit na pevný břeh, který kocábka mívá v bouřlivém letu, nebo s klidem kapitána zahynout uprostřed vln.

S Karlem bylo mu veseleji. Vždycky zazníval smích a bílé zuby Karlovy třpytily se mezi rty, zvlněnými úsměvem, jako bílí rackové nad vlnami. Ani kašel nemohl rušit Karla, neboť se cítil silnějším než kdy jindy. Oči mu hořely a svým jasem otvíraly k úsměvu ústa lidí, jako slunce otvírá květy, aby vydaly vůni.

I toho odpoledne Vít provázel Karla, jdoucího na hodinu k Bardeňovům, kteří měli vilu na konci města vedle své továrny.

Šli odpoledním městem. Z věže sletěly úderů tří hodin jako bomby do odpoledního ticha. Záclony byly staženy v otevřených oknech a zdálo se, že celé město usnulo. Z oken bylo slyšet jen chrápání lidí, kteří naplnivše svá břicha ulehli k odpočinku. Jen nějaká paní, zneklidněna chrápáním tlustého muže, odhrnula záclonu a dívala se na konec ulice.

Snad se něco stane, snad zatroubí k požáru a z celého města vyšlehnou jazyky plamenů a budou olizovat modrou oblohu, posetou bílými mráčky. Nebo se na konci ulice objeví nějaký muž, pevným krokem a jistým pohledem přistoupí k oknu, kde stojí smutná paní.

Nestalo se však nic. Jen z kuchyní chřestilo nádobí, umývané ve dřezech červenýma rukama služek. Číšník díval se oknem, obličej měl bledý jako vestu u odřeného fraku, díval se na náměstí, prázdné jako tvář muže, kterému nenarostly vousy.

Teprve tam, kde začínalo předměstí, hučely tovární stroje, klouzaly řemeny a svištěly transmisy. Olej mísil se s potem. A v ulicích, kde bydlili dělníci, z oken ozýval se pláč dítěte, které kolébala k spánku starší sestra, neboť matka již odešla za výdělkem.

Šli kolem továrny, kde pekl se chléb. Vítr zavanul odtud, oblakem vůně obklopil Víta a Karla a provázel je až k železnému mostu, kde přecházeli řeku, stříbrně se lesknoucí jako vyleštěné zrcadlo nebo oko zalité slzami radosti.

Na druhém břehu stála Černá labuť. Dveře průjezdu byly zavřeny, těžce se o sebe opírajíce jako lidé, kteří nespali celou noc, právě tak i okna se staženými záclonami podobala se zavřeným očím dospávajícím prohýřenou noc.

Vít zase viděl před sebou ten prostor, v němž se bezcílně kymácejí lidé i věci. Lidé dělají přehnané a zbytečné pohyby, jako by chtěli sebe přesvědčit, jsou-li vůbec schopni ještě něco udělat. I ledová ruka Gustina zamrazila ho v dlani a ještě ledovější slova, která toho večera prořízla ústa, jež se naučila roztáhnout tak, aby lidé, kteří na ně hledí, mohli si myslet, že je to úsměv.

Karel šel kolébavým krokem tiše, skoro po špičkách, aby nevyrušil Víta, který měl hlavu schýlenou, jako by hledal na zemi něco ztraceného. Ztratil něco krásného, celý měsíc již chodil s hlavou

k zemi schýlenou a nenalezl nic. Snad kdosi to rozdupal svévolnou nohou nebo jako květinu nadarmo utrženou zahodil do prachu cesty, kde bude nevšimavýma nohama zašlapána.

Skoro celou dobu šli mlčky. Někdy i slova měkce vyslovená zalehnou zaštěknutím psa, který na tebe vyrazí v zákrutu cesty. Proto tedy mlčeli, neboť oba byli zvyklí dlouho a dlouho jít vedle sebe jako dva neznámí lidé a nepromluvit ani slova, jako by se scházeli jen proto, aby mohli spolu mlčet.

Došli k továrně Bardenových, ohražené zdí ošklivě žlutou jako oči člověka onemocnělého žloutenkou. Okna s železnou konstrukcí příček leskla se proti slunci a zevnitř zahučely stroje rachotem ženoucí se bouře.

Teprve nyní prolomil Vít mlčení několika slovy. A protože mlčení příliš dlouho trvalo, byla nyní ta slova teplá jako paprsky slunce, které ze šedých mraků pohlédlo k zemi.

- Počkám na tebe, Karle! -

Karel kývl a mířil k vratům továrny. Nohy šly, jako by se nerady dotýkaly země. Člověk nechce odejíti někam, kde bude sám, musí-li pro samotu opustit někoho, kdo čeká. Ale vrata továrny zavřela se prudce za Karlem, jako hltavá ústa za soustem.

Vít stál zde chvíli, snad čekal, že se něco stane. Vždyť se něco stát musí, neboť všechno končí před koncem, roztínáno jako žízála motykou na dvě části, které i pak ve svíjivých bolestech mohou žít dál.

Snad proti němu vystoupí Ema. Zuby nedosti pevně stisknou rty a vypadne to těžké slovo, které ji děsí, jako by na ni křičelo ze všech věcí. A proto jsou její ruce tak bojácné a oči se schovávají, aby nikdo do nich nenahlédl.

Ale uvědomil si, že zde stojí marně jako žebrák, čekající víc než almužnu. Obrátil se tedy k městu, nešel však do města, neboť

nemohl slyšet líné jeho chrápání, šel dlouho ulicí předměstí zaprášenou stejně jako domky, stojící po obou stranách jako oprýskané patníky. Ale na každém kroku poznáváš, že zde jsou lidé. Cítíš pot smíšený s prachem a olejem. V oknech nebo na pavlačích vlaje prádlo nebo dětské plínky radostným praporem.

Zastavil se na mostě a díval se do vody, která prudce ubíhala jako pospíchající člověk. Ubíhala tak rychle, že i most musil se opřít, aby jej nestrhla s sebou. Vítovi připadalo, že jde proti proudu a čím prudčeji naráží řeka, tím pevněji a rychleji musíš jít. Bylo to však pouhé zdání, neboť stál nepohnutě na mostě, který železnými traverzami spoutal oba břehy.

Vracel se zpět kolem Černé labutě a zastavil se zde mimoděk jako před člověkem, kterému by rád pohlédl do tváře. Ale dům měl šedivou, bezvýraznou tvář papíru, z něhož napsaná slova byla omyta deštěm.

Náhle se však otevřely dveře a před nimi stanula Gusta, ale slunce jí oslepilo oči, zvyklé na světlo šedivé jako chvíle, kdy nic nečekáš a ničeho se nebojíš. Vít smekl klobouk s udivenou tváří člověka, který byl překvapen příchodem někoho, koho v tu chvíli nejméně očekával. Teprve nyní uviděla ho Gusta a údiv její nebyl nijak menší a slova vyrazila z úst, jako by někdo hrdlo stiskl.

- To jste vy? -

- Ano, - řekl Vít, dlouho vyslovuje to slovo, jako by vodu z kamene ždímal.

Gusta zas byla přitahována údivem jeho očí, a proto zaprosila pokorným hlasem, jemuž nedovedete odepřít, jako byste neodepřeli ruku člověku, který slabostí padá.

- Mohu jít s vámi? -

Vít kývl a Gusta se k němu přidala.

- Nebyl jste u nás dlouho. Myslila jsem, že někdy přijdete, ale nadarmo. -

Vít neodpovídal, neboť viděl před sebou její oči. Měla vodové oči, záře v nich nebylo a tehdy večer hořel v nich jen odlesk elektrických žárovek a jen na chvíli se zaleskly, když zamrzly studeným ledem. Oči její jsou vyhaslý oheň, k němuž si nikdo nepřijde hřát ruce, protože snad ani v popelu nezbyla jediná jiskřička.

Nyní jde vedle něho. Kdyby se obrátil dozadu, půjde za ním, kdyby šel přes řeku, půjde s ním. Dívá se na něho očima psa, který čeká bití, ale přece se schlíple plazí k člověku.

Ale mlčení bylo příliš dlouhé, a proto se zdálo, že má nevšimavou tvář člověka, který zavírá ústa pohrdavě a očima přezíravě hledí kamsi daleko za tebe. Přezíravá tvář i v člověku poníženém rozdýmá z nepatrné jiskry, která už dohasínala, plamen hrdoosti, vzápětí však udušený vyčítavým sebeponižováním. Proto i Gusta rekla:

- Zlobíte se, že jdu s vámi? -

Vít zvedl k ní oči sklopené k zemi, ale ty oči byly udivené jako oči dítěte poslouchajícího pohádku. Proto se Gusta musila na něho usmát. To však již nebyl ten úsměv, kterým se smála večer na muže, kdy vřeštěla harmonika, byl to úsměv, skutečný úsměv, teplý jako pohlazení. I ve vodových očích zadoutnalo světlo.

Mlčení, těžké a dusivé jako černé mraky ležící v noci nad krajem, konečně bylo protrháno slovy. Mluvila Gusta a mluvil Vít. Ani nevěděli, odkud přišla ta slova, neboť dříve přistoupili k sobě s ústy, zavřenými jako dveře, od nichž jsme ztratili klíč. Nyní se rty vlnily jako vrcholky stromů a slova dechem snášená stejně hladila tváře i ruce.

Silnicí vlekly se naložené vozy smutným procesím za obzor. Vedle nich projel automobil jako splašený býk a zahalil je oblakem

prachu. Vít a Gusta šli po chodníku vedle sebe a právě docházeli k továrně Bardenových, když ze vrat usmál se Karel.

Myslí, že je to Ema. Proto byl překvapen obličejem cizí ženy, bledým jako zimní obloha, a ještě více ho překvapilo její jméno, které znal z Vítova vypravování. To jméno, Vítem vyslovené, smyčkou mu stahovalo hrdlo, zadusilo smích, dusilo slova a ruku, kterou jí podával, stahovalo zpět. Gusta podívala se na něho ulekaně a ruka její se zakymácela ve vzduchu, neboť neměla čeho se zachytit. Ale Karel již přetrhl smyčku, která stahovala jeho hrdlo, dlaň pevně sevřela její ruku a na ústech zavlnil se mu úsměv.

Pak stále zněl jen Karlův smích a veselá jeho slova. Úsměv jeho byl jako pohled očí, které dovedou všechno milovat, i ústa její dávno odvyklá úsměvu dovedl rozvlnit. Proto Gusta zpomalovala krok, aby co nejvíce prodloužila cestu. Byla jako žíznlivý člověk, který si nemůže odtrhnout od úst džbán, neboť ústa po prvním doušku jsou ještě žíznlivější.

Vít šel mlčky vedle nich jako cizinec nerozumějící jejich řeči. Snad byl Vít cizincem a smích byl mu dnes řečí nesrozumitelnou.

Ale přece již přišli k Černé labuti, kde končila její cesta, kde se musila s nimi rozloučit.

Karel a Vít jdou k městu. Ruce Gustiny otevřely dveře. Nohy vstoupily dovnitř a pak sestoupily k jejímu pokojíku. Zas zde budou chodit nohy po podlaze a ruce budou strojit tělo. A než půjde večer do lokálu, rukama si přejede po těle, má-li všechno s sebou. Nic si nesmíš zapomenout!

Ruce máš, nohy máš a prsy máš také! Prsy si nesmíš nikdy zapomenout, těch je nejvíc potřeba! Vždyť by ruce mužů neměly co stisknout.

Vít šel s Karlem k městu a vypravoval mu o setkání s Gustou. Karel však šel mlčky, jako by Vít mluvil k někomu jinému. I úsměv dohořel na ústech i v očích jako poslední světlo denní ve tmě večera. Teprve když se rozcházel na náměstí, řekl Vítovi:

– Snad zapomněla, že jsem jí nechtěl podat ruku. –

A na cestě k domovu myslil na Gustu. Ulekané oči dívaly se na něho a její ruka kymácela se v prázdnou jako ulomená větev stromu, zmítaná větrem.

Proč by jí nepodal ruku?

Otázka za otázkou hrnula se na Karla, jedna páčila víc než druhá. Vždyť všechny věci kolem tebe jsou jenom otazníky. A svět, to jsou dveře zavřené těžkými veřejemi, zavřená okna a oči zavřené strachem nebo nenávistí. Jdeš-li kolem, nevíš, co je uvnitř za zavřenými dveřmi, okny a očima. Na otázky není odpovědi.

Chtěl odpovědět na všechny otázky, ale neodpověděl na žádnou. Jenom rty, jako by to bylo odpovědí na všechno, šeptaly její jméno:

– Gusta, Gusta. –

Přišel domů, odhodil kabát tísnící hrud', která potřebovala volně se rozepnout, vzal housle visící na stěně a hrál.

Housle zpívaly silněji a silněji, neboť chtěly dnes vyzpívat nejvášnivější slovo.

Druhého dne vstal Vít velmi časně. Země obracela tvář ke slunci, na západě ve světle se dusily hvězdy. Chlad zadýchal otevřeným oknem.

Město bylo tiché. Nic se nepohnulo. Ulice prázdné a prázdná náměstí, jako by se jejich dláždění nikdy nedotkla noha člověka. A nyní v ulicích nebylo jenom kamení, i země zde byla. Její vůně naplnila lehký vzduch a stoupala k oknům, za nimiž spali lidé. A věci byly bez váhy, neboť všechny byly utkány ze světla.

Vít vstoupil po schodech, otevřel domovní dveře a vyšel na ulici. Kroky jeho byly lehké a ozvěna radostná v prázdnotě ulic jako první výkřik ptáka, který se probudil, šel do parku za město, kde země voněla travou, zelení a prstí. Ptáci cvrlikali skryti v korunách stromů a písek chřupal pod nohama rozpustilým hlasem cvrčka. Vít došel až ke konci parku, kde klenul se přes potok kamenný most.

Za ním už začínalo se předměstí s krabicemi továrních budov a s vysokými komíny, které se ostře rýsovaly na modrém nebi. Transmise svištěly šíleným tempem. Zde nebyla únava, zde byla jen práce. Jenom po ránu odkašlal si roztažený tovární kolos a vyplivl chuchvalce kouře.

Slunce již svítilo a paprsky přibíjelo k zemi všechny věci, a proto se věci stávaly těžkými.

Kamenný most opřel se o břehy potoka.

Ranní ticho roztránilo se příbojem zvuků jako skleněná tabule, když zaječely sirény a po silnicích automobily vtrhly do ulic města.

Dveře se již otvíraly, kouř vystoupil z komínů a na plotnách chystaly ženy snídani mužům a dětem.

Ulicí jel bílý kůň, vlekl za sebou vůz pokrytý plachtou, pod níž šplouchalo mléko v cínových bandaskách. Podle vozu šla žena, utahaná stejně jako kůň, táhnoucí vůz. Zdálo se, že i ona je zapřažena do toho vozu, neboť šla podle voje těžce došlapujíc střevíci, hrubými jako ruka, která udeří. Z domů vycházely ženy s nádobami na mléko. Kůň sám se zastavoval před každým domem, žena odkryla plachtu, nalévala mléko do nádob a ženy se vracely domů. Po chodníku k městu utíkal polonahý pekařský učedník s košem housek na zádech a vůni pečiva nechával za sebou.

Znova zaječely sirény. Dveře se otvíraly a zavíraly vrzavě, jako by zívaly, chtělo se jim ještě spát. Člověk po člověku přicházel a odcházel.

Vít vracel se k domovu po chodníku, kterým již proudily davy do obchodů, závodů a továren. Ženy spěchaly do prádelny, dělníci v zamaštěných šatech do strojíren. Až potřetí zahučí sirény, vrata se za nimi zavrou a slunce bude svítit jen do kamenných ulic.

Když otevřel dveře, stál Prokop u okna a díval se ven na ulici. Ohlédl se zlekaně, jako člověk přistižený při krádeži.

A díval se jen na ulici, kde chodí ženy a dívky, zářivou pletí zrcadel odrážející slunce do tvých očí, až v nich nastane úplná tma, ve které svítí jen bílé tělo ženy. A ty nemůžeš přijít a zlíbat je.

Pak šli do školy. Na chvíli ještě usedli v parku na lavičku, jako by na někoho čekali. Slunce hřálo a země zarosená nocí dýchala chlad. Hoši a dívky chodili kolem.

Na protějším chodníku přecházela Ema. Vít díval se za ní jako za někým, kdo odjíždí, aby se již nikdy nevrátil. Její krok byl bojácný, snad při každém kroku ze země na ni zasyčela jedovatá zmije.

Ruka nemávala volně vzduchem, trhavě se posuňovala, protože se musila prodírat kamením a trnám, které ji zraňovalo do krve.

Stalo se něco, něco strašlivého, ale ústa Emy jsou zamčena jako rakev, sbita dlouhými hřeby. Nerozeznáš, kdo leží v rakvi a kam byl vbodnut nůž.

Vít šel s Prokopem do školy. A když stoupal v proudu chlapců po schodech, zakývl na něho ředitel tajemným gestem, které chystá překvapení. Pak sáhl do kapsy a položil mu do dlaně malou bílou obálku nevíšmavě jako dar a přidal ještě několik slov:

- Budete učit syna pana rady Pihoně. Zde máte doporučení, odpoledne se jděte představit. -

Vít strnul překvapením pronásledovaného člověka, který padá nepříteli zrovna do náruče. A před jeho očima zběsile tančil pan rada Pihon s opilou Lolou. Tančil tak prudce, že se až Vítovi zatočila hlava závratí.

Karlovi i Prokopovi vypravoval, kde bude učit. Karel však dnes neslyšel, protože chodil nevíšmavě a bez úsměvu kolem všeho. Jen oči mu hořely divným leskem, a když na něco pohleděly, zdálo se, že se dívají vždy hluboko dovnitř a ještě dál, do nejnížší hloubky, kde jsou zapuštěny kořeny. Proto přerušil slova Vítova, řítící se jako vodopád, otázkou, divnější než jeho oči a bezúsměvný obličej:

- Víte, zapomněla Gusta, že jsem jí nechtěl podat ruku? -

Vít obrátil k němu obličej zledovělý úžasem. To byla odpověď, kterou mu mohl dát, neboť od včera mu nerozuměl, protože včera ztratil Karel úsměv, který byl jeho řečí nejvlastnější, a slova byla jen zbytečná tečka za dlouhými větami smíchu.

Čas stál, ručičky na hodinách se snad ani nepohybovaly a nekonečnost ležela mezi dvěma minutami. Jen srdce jako ocelový beran bilo v prsou a hluboko zabodávalo jeho nenávist.

Konečně přišlo odpoledne. Vít rychle obědval. Lžící nabíral polévku, ale ani necítil, co jí, protože stále před ním tančil opilý rada Pihon s Lolou, oblečenou v jeho fraku a cylindru.

Po obědě převlékl se do nedělních šatů a šel k Pihonům širokými ulicemi na konec města, kde nebylo předměstí, ale kde uprostřed ticha a zelených stromů stály vily. Vít zastavil se u jedné z nich, kde nad železnými vrátky visela tabulka.

JUDr. FERD. PIHOŇ,
soudní rada

Vít zaváhal, přece však zvedl ruku k elektrickému zvonku a stiskl jakoby kohoutek revolveru namířený přímo do spánku. Přihnali se dva velcí psi, neboť ucítili cizince. Zuřivě štěkali a tlapami stoupali na železná vrata, široce rozvírali tlamy s bílými tesáky, chtěli Víta roztrhat. Po pěšince však přišla služka, odehnala psy a otevřela vrátka. Vít vstoupil a ptal se po panu radovi.

- Milostpán není doma. -

Vít se zaradoval.

- Můžete však mluvit s milostivou paní, - řeklo děvče.

Vystoupili po širokých schodech k vile a pak do chodby. Děvče zmizelo ve dveřích jednoho pokoje a Vít stál na chodbě, kam nepronikl ani jeden ze slunečních paprsků, protože byly uškrceny barevnými skly okna. A bylo zde tísnivé šero hrobky a ve studeném vzduchu ucítil jsi i chlad mrtvoly.

Děvče otvíralo dveře, aby Vít vstoupil.

Nejistě vkročil do pokoje. Nohy se mu zabořily do koberce. Uklo-nil se ženě, která seděla loktem se opírajíc o pohovku a v druhé ruce držíc rozečtený román. Na stole, s těžkou plyšovou příkrývkou,

ležela pohozena nějaká ruční práce. Paní odložila knihu a vybidla Víta, aby usedl. Usedl a vysvětlil příčinu svého příchodu.

– Syn není právě doma, počkáte-li však chvílku, vrátí se. Máte snad dosti času? –

Její žluté oči dívaly se na něho upřeně. Všechno bylo mu těsné. Límeček ho škrtil jako zaťaté drápy a kabát svíral mu hrud'. I stěny pokoje přistoupily k němu, nebylo možno nikudy uniknout, byl sevřen ze všech stran. Žluté oči se dívaly na něho.

Pleť její byla zářivě bílá, vlasy červeně rezavé. Opřela se o stěnu pohovky a pod hlubokým výstřihem, kde byla pleť nejbělejší, vypjaly se prsy. Přimhouřila oči a vypravovala něco zbytečného o svém synovi. Ale Vít nemohl se dívat na její ústa, která rozkošnický vypouštěla každé slovo jako obláček dýmu, protože byl poděšen vypjatými prsy. A paní pozorovala jeho pohled a lehce se usmála. Přisedla blíž ke stolu, loktem se opřela o pohovku a šaty se na prsou rozhalily. Vít se zachvěl, ale paní se usmála a její oči měřily šířku Vítovy hrudi a sílu jeho rukou.

Vít byl neklidný. Její pohledy byly slizké a ze všech stran se lepily na něho. Rád by je byl ze sebe setřásl, nemohl se však ani hnout. Žluté oči byly žíhané červenou barvou a jako dva tygrové číhaly, kdy tlapami uchvátí kořist. Byl rád, když vstoupil do dveří vytáhlý hoch s obličejem bezbarvým jako opršelý papír.

Když odcházel s Vládou do jeho pokoje, paní Pihonová mu podávala ruku:

– Na shledanou. Líbil jste se mi velice. –

Odešli do Vláďova pokoje, modře malovaného s oknem do zahrady. Vláda se díval kolem, protože měl oči otevřené. Nic se ho nedotklo, nic se mu nezalíbilo. Vodové oči se ani nepohnuly a pod nimi byly vyryty tmavé kruhy. Ruku měl lepkavou studeným potem.

Vít vrací se domů nemohl zapomenout na prsy paní Pihonové, které se houply pod průhlednými šaty. A žluté oči dívaly se na něho pohledem, jakým u Černé labuti muži svlékají děvčata. Bílé ruce položené na stole směrem k němu změnilly se v jedovaté hady, kteří se ti otáčejí kolem těla. Až se doplazí ke krku, zardousí tě a do tváře ti prsknou jed.

8

Za několik dní přišel Karel k Vítovi, ale ústa i oči se již usmívaly, jako člověk, který po dlouhé nemoci vstal z lůžka a vyšel ven v měsíci máji, kdy stráně a zahrady zbělely sněhem květů. Usedl na židli a pravil:

- Půjdu dnes k Černé labuti. Musím mluvit s Gustou. -

Vít zase nechápal jeho slov, proto vzhlédl k němu udiveným pohledem, ale Karel se usmíval. Vít porozuměl a slíbil, že půjde s ním.

A večer, když se již vyprázdnily ulice a lidé za sebou zavřeli dveře i okna, vyšli do tmy a zamířili k Černé labuti. Bylo tam dnes veselo. Vojáci zpívali a tančili s děvčaty. Když vstoupili, seděla Gusta na divanu. Usmála se a vyšla jim naproti. Zavedla je ke stolu a usedla mezi ně. Nejvíce se těšila z příchodu Karlova, neboť jeho smích dalekou ozvěnou dozníval v šedých hodinách dní a několikrát zazněl i zde uprostřed vřeštivého hlasu harmoniky.

Vít vstal a odešel se dívat na tančící. Vojáci vinuli holkám ruce kolem pasu, aby je pevně k sobě přitiskli, snad i hrdla jim sevřeli, že sotva mohly dýchat, a hlavy musily sklonit na jejich ramena.

U stolu seděl Karel a Gusta.

- Vzpomínáte si, jak jsme se potkali? -

- Ano, vy jste byl tak veselý. -

- Ne, vy už se nepamatujete! -

- Pamatuji. - Zvedla k němu oči, smutně modré jako špinavá kaluž, na které plave odlesk čisté oblohy.

- Vy se nepamatujete, jak se moje ruka stáhla zpět. A mne to tolik mrzelo. -

- Zapomněla jsem, vždyť jste byl potom tak milý. Myslila jsem, že vás už neuvídím. A vy jste dnes přišel. -

- Vzpomněla jste si? -

Díval se na ni. A v jejích vyhaslých očích zaleskly se jiskry. Jejich ruce se setkaly, mimoděk se stiskly a obě byly teplé. Teplo se rozlilo po celém těle Gustinu.

Nikdo jí zde neřekl vy, nikdo k ní nemluvil jako k člověku. Každý jen přišel, tlačil se k ní a rukou chtěl obsáhnout co největší díl jejího těla. Kdo vstoupil do dveří, pohledem ji svlékl. Prstem na ni zakýval, musila usednout vedle něho. Očima i rukama ohmatal celé její tělo ošklivým gestem sedláka, který kupované krávy na trhu sahá pod břicho, je-li březí. Teprve potom odešel s ní. Ale Karel dívá se jí do očí a ruku jí tiskne.

Vít se vrátil a dopil černou kávu hořkou jako chvíle, kdy jsi sám.

U protějšího stolu seděl vysoký muž. Obličej byla lebka potažená kůží. Prázdné nohavice visely se židle zplihle jako cár pověšený na klacek, aby odháněl vrány. I rukávy byly prázdné, jen na konci vyčuhovaly kosti rukou. Před sebou měl čtvrtku vína a díval se na tančící přivřenými očima. Když dochroptěla harmonika, zavolal si dvě děvčata, posadil si je na klín a křičel skřípavým hlasem:

- Hergot, holky, přece vás mám ještě rád. -

Nevšímal si ho však nikdo, jenom Vít. Otevřely se dveře, jako by zívaly. Vešel majitel Černé labutě. Chodil od stolu ke stolu a každému nabízel šňupavý tabák.

Tu se obrátil ke stolu, kde seděl muž bez těla s dvěma děvčaty na klíně. Obličej starcův se zacukal a tělo se zakymácelo, jako by bylo sraženo úderem do hlavy. To však jen oči uviděly muže bez těla.

- Josefe, ty už jsi zase zde? -

- Mám ty holky rád a dole ležím celé dny tak sám. -

- Musíš jít domů. -

Bělovlasý stařec vzal pod paží muže bez těla, jemuž podklesávala kolena jako udřenému koni, který nemůže pohnout těžkým nákladem. Zdálo se, že upadnou dříve, než dojdou ke dveřím. Smích zhasl na všech stranách, oči hleděly na starce a muže a nemohly se odvrátit. Muži pustili ruce děvčat, děvčata smekla se z klína mužů. Mráz projel po všech údech a srdce se rozbušila. Stařec odváděl živou mrtvolu.

Když se za nimi zavřely dveře, všichni si oddechli.

- Gréto, přines nám slivovici. - Chtěli se zahrát.

- To je jeho syn, - řekla Gusta, - už dlouho je nemocný a nemůže umřít. -

Ale brzy se zapomnělo na nemocného a znova se ozývala harmonika. Muži ještě divočeji tančili a svírali těla děvčat.

Karel a Gusta zapomněli na něho, protože seděli vedle sebe. Jen před Vítem seděl muž bez těla, dvě holky držel na klíně a poslední silou tiskl je k sobě.

Vít zde již nemůže sedět, musí ven, ven, nebo se zadusí kouřem, vzduchem a vším. Již nemůže ani dýchat, zoufale lapá vzduch jako tonoucí člověk, který už už padne do hlubiny.

- Karle, půjdeme? -

Karlovi však bylo dobře. Gusta seděla vedle něho. Viděl jen ji, cítil teplo její ruky, proto nechtěl odejít. Vít nemohl zde zůstat již ani chvíli. Vzal klobouk a vyšel na chodbu.

Bylo zde ještě slyšet vřeštění harmoniky a opilých hrdel, ale nějaký neznámý zvuk zařezával se Vítovi do uší. Odkud vychází? Snad z konce chodby.

Vít prošel chodbou ozářenou červeným světlem.

Na schodech, které vedly do nižšího patra, ležel muž bez těla s rukama rozpjatýma a obličejem přitisknutým ke schodu. Z otevřených úst chrčela krev. K němu choulil se stařec, rukama křečovitě zaťatýma držel prsa nemocného.

- Zavolám někoho, přinesu vodu, - vyrazil ze sebe Vít. Stařec obrátil k Vítovi vytřeštěné oči a zachrčel:

- Ne, ne, bude mu líp. -

Vít přiklekl k nemocnému a držel jeho ruce. Stařec chvěl se a oči měl rozbité. Byl to jen starý pes a před ním chcípalo jeho štěně. Pomoci mu nemůže, ani výt již nedovede, protože hlas už dávno ochraptěl. Mohl by mu pomoci, mohl by ho kousnout do chrťánu, aby dříve vykrvácel, ale zuby dávno vypadaly a v čelistech nezbyla síla. Kdyby chcípl raději on, starý pes, ale chcípá štěně a prašivý pes zde zůstává.

Vít vzal dlouhé tělo umírajícího do náruče. Na jedné straně visely bezvládné nohy, na druhé ruce hlava, ze které stékala krev. Stařec vstal a opřen o zábradlí, vrávoral se za Vítem.

Nemocného položili na lůžko. Zavřená víčka se odsunula, ale za nimi bylo již bělmo. Krev zachrčela v krku, údy se slabě zacukaly a pak se již tělo ani nepohnulo.

Stařec padl na lůžko, hlavu přitiskl na nehybná prsa mrtvoly a chrčel:

- Josefe, ještě se na mne podívej. Odpusť mi, že jsem tě zabil. Odpusť mi, Josefe, Josefe... -

Mrtvý však ležel bez hnutí, mluvit již nemohl, i když ústa zůstala příšerně otevřená jako hluboká rána. Vít stál chvíli přimrazen, ale pak odešel. Živý chce mluvit s mrtvým. Nikdo nesmí rušit jejich samotu.

Šel nahoru po schodech a za ním chrčela slova starcova jako krev tekoucí z úst.

Vracel se zase do lokálu. Když otevřel dveře, podívalo se na něho děvče, sedící vedle houslisty a zavýlo příšerným hlasem:

- Ježíšmarjá - krev! -

Slova i zvuky hudby se zlomily uprostřed a nastalo mrtvé ticho, ve kterém všechny oči vytřeštily se na Víta:

- Krev! -

Teprve nyní podíval se Vít na sebe, a šaty jeho byly potřísněny krví.

- Už je mrtev, - vydralo se mu z úst a zaznělo to jako hluboké oddechnutí.

Všechny obličeje zbledly úděsem. Snad někoho zabil. Někoho zabil. Zabil. Čerstvá krev kape mu z šatů. Nikdo se nepohnul. Všechny holky trásly se strachem a mužové byli zkamenělí.

Někdo leží zabítý v chodbě a před nimi stojí vrah.

Vyděšené oči hleděly na Víta, ale Vít nevěděl, proč se tak na něho dívají. Což se tolik bojí smrti?

Příšerné ticho trvalo.

Konečně Karel a Gusta ucítili to tísnivé ticho. Rozhlédli se a uviděli u dveří Víta se šaty zkrvácenými. Karel přiskočil k němu:

- Co se stalo? -

- Muž bez těla umřel, vykrvácel. -

Všichni se vzpamatovali. Holky se přestaly třást, mužové počali mluvit. A Gréta roznášela rum a slivovici, neboť všem bylo ještě zima.

Všichni hovořili o mrtvém. Před čtvrthodinou seděl zde, na této židli. Víno pil a na klíně mu seděly dvě holky. Ty se nyní chvěly, protože cítily ještě dotek studených rukou a mrtvé nohy chladily jejich stehna. Br, br - seděly mrtvému na klíně.

Harmonika se už neozvala a žádný opilec nezazpíval, jen tiše se skláněl nad čtvrtkou vína nebo nad holkou, ale nekřičel. Všichni

byli tiše, protože přes celou místnost od stěny ke stěně ležel mrtvý muž bez těla a pod ním mokvala kaluž sražené krve.

Karel a Gusta nebyli poděšeni. Vedle nich neseděl mrtvý, protože oni seděli vedle sebe a naproti byl Vít, který mrtvého odnesl.

Vít díval se k zemi, a ještě dále, až pod podlahu na postel, kde ležela zkrvácená mrtvola.

Všechno umřelo, všechno umírá a nic se nerodí. Kdy se začne něco rodit?

Karel a Gusta tiskli si ruce. Gusta se k němu tulila, jako by chtěla zakrýt si oči jeho tělem, aby neviděla nic než jeho. Její oči již nebyly bez světla. Tělo bylo žhavé, protože cosi vzňalo se uvnitř. Nic nebylo mimo ně, všechny věci ležely v nich. Celý svět byl uzavřen v Gustě a celý svět byl uzavřen v Karlovi.

Kdy se zase sejdou?

Zítřka, hned zítřka, až půjde od Bardenů.

Dnes odcházeli všichni muži domů a nikdo nezůstal s děvčaty. A děvčata chvěla se strachem. Dnes budou spát s mrtvým. Již nyní cítily na těle polibek ledových rtů mrtvol.

Poslední od Černé labutě odcházeli Karel a Vít. Gusta je vyprovodila ke dveřím a potom si šla lehnout do svého pokojíka. Strach mít nemusí, nebude spát sama. Vzpomínka na Karla ulehne vedle ní.

Ostatní holky nešly spat. Natáhly se jen na lavice v kavárně. Ani světla nezhasily a usínaly únavou a strachem, ale nespaly samy. Strašlivě studené ruce mrtvého objímaly jejich těla, holky trásly se smrtelnou úzkostí a ráno se probouzely s rozlámanými těly.

Jen Gusta byla svěží a těšila se na odpoledne celý den, protože do rána vystydly její ruce, i oheň v očích vyhasl. Zas bylo třeba úsměvu Karlova.

Karel hladí její ruku a úsměvem i teplými pohledy zahřívá zkřehlé ruce i oči. Co mu dá ona za jeho úsměv? Kdyby byla dívkou, dala by mu všechno, to nejdražší, dala by mu sebe. Co mu dá, když její tělo je již odřeno cizíma rukama jako pokoj v hospodě, kde každý přespal jen jednu noc?

Odpoledne vyšla ven k továrně Bardenových a čekala na Karla. Konečně vyšel ze vrat, kolébavým krokem přišel k ní. Stiskl jí ruku, ale nepustil ji, ve dlani ji držel dlouhou chvíli, aby ji rozehřál, když byla zase studená.

Obrátili se a vyšli za město, aby opustili všechno a zůstali jen spolu. Šli polní cestou plnou písku, nohy se bořily hluboko do ní. Zdálo se, že někde se propadneš do té hluboké řeky písku. Propadneš se a nad tebou se jen uzavrou kola jako nad utopeným.

Široká pláň bez stromů, pustá jako oči člověka, který nedovede milovat, rozbíhala se na všechny strany. Jen v prostředku zdvihal černé větve uschlý strom. Snad se zde modlil dlouhá léta nad hrobbem sebevraha, který byl pohřben v jeho kořenech.

Jim však nebylo třeba ničeho. Gusta se opírala o rámě Karlovo. Slova jeho byla teplá a pokrytá pelem jako věci, kterých se ještě nikdo nedotkl. Krev jí proudila tělem jako míza stromem a prameny zemí, které se probouzí k životu. Něco vzplanulo i v jejím těle.

Na stromě i na zemi rozpuknou květy a uzrají v ovoci a plodech. Co rozpukne v těle tvém, co bude v tobě zrát?

Gusta se opírala o rámě Karlovo. Do očí jí vstupovalo něco těžkého. Kolem ní rozprostřela se mlha, neproniknutelná jako slepé oko.

A z mlhy vystupovaly věci.

Proběhla jako malé děvčátko špinavou uličkou, která se lámala v záhadné kouty. Běžela kolem zdí domů, nízkých jako hrbatí lidé.

Přišla domů, kde matka večer po práci všechno uklízela a čistila. Doma bylo tak teplo, když na ulici hvízdal ostrý severák a foukal pod sukně zkřehlých děvčat, která pod svítilnou přestupovala z nohy na nohu, aby jim nebylo zima.

Malá Gusta přitiskla tvář k matčině sukni. Otec seděl za stolem. Matka otevřela ještě dvířka u plotny a přiložila lopatku uhlí, aby jim v noci nebylo zima.

Večer bála se jít ulicí plnou stínů, kde mohl státi někdo s nožem v zubech. Když přiběhla domů, vrhla se vždy k matce a často se ptala.

- Maminko, proč stojí děvčata na ulici, když je taková tma a fouká zlý vítr? -

Matka neodpověděla, jen ji hladila po světlých vlasech a dlouho se na ni dívala, jako by to bylo odpovědí. Gusta se pustila matčiny sukně, přitiskla tvář ke sklu a dívala se na děvčata třesoucí se zimou.

Pak byla již velká a věděla, proč děvčata každý večer stojí na ulici. To se již z okna nedívala, raději sklonila hlavu matce do klína.

Začala chodit do továrny. Byla hezká, tělo pružné a oči plné světla jako modrá obloha slunečních dnů. Když šla ulicí, cítila, jak po jejím těle klouzají pohledy mužských očí. Každý pohled byl pohlazením a byla by po každém pohlazení skákala radostí jako pochválený pes.

Jednou ráno však matka nevstala z lože a neuvařila snídani otci a Gustě. Ležela na posteli s rukama vyhublýma, podobnýma suchým, zčernalým větvím. Vzdechla několikrát, když bylo jí nejhůř. A jeden vzdech byl již posledním.

Dlouho chodila Gusta pomalu ulicemi, jako by za sebou slyšela kroky. Snad jde matka za ní a zase ji pohladí po světlých vlasech.

V ulicích byla tma, černá tma jako rakev, ve které pohřbili matku. Svítilny na dlouhých sloupech byly zázračné květiny s hořícími květy, které voněly nejvzácnější vůní, světlem.

- Gusto, neslyšíš, někdo jde za tebou. Proč nepočkáš? -

Zastavila se, ale nebyla to matka, přišel neznámý muž. Podíval se jí do tváře a dýchl na ni slova:

- Kam spěcháš, maličká? Půjdeme spolu. -

Vzal ji pod paží a přitiskl ji k sobě. A Gusta šla s ním.

Druhého dne večer byla již na ulici s děvčaty. K oknům se neodvážila pohledět. Snad tam za oknem stojí malé děvčátko a diví se, proč děvčata nejdou domů. Snad se dívá z okna otec.

Přece se musila ohlédnout, ale okno bylo pusté, protože otec pil v hospodě rum.

Nyní stojí zde obklopena mlhou, ve které sotva najdeš cestu, když nohy tak těžko jdou, boříce se hluboko do písku.

Ale ruka Karlova tě podpírá.

9

Když se Karel navečer vracel domů, potkal Víta. Ulice již ztichly, jen slova zněla jako šumění stromů.

- Kde jsi byl? -

- Za městem s Gustou. -

- S Gustou? - a dlouho vyslovoval Vít to slovo, neboť údivem vzrostlo a ústy nemohlo projít.

- Nediv se, Víte, ani já se již nedivím. -

- Ale víš? -

- Víím, všechno víím. -

Chodili ulicemi, kde nikdo již nechodil, neboť všichni lidé již odešli domů a ulice zpustly jako život člověka, který nemá domov. Okna pomalu zhasínala a nechala ty, kteří bezúčelně chodí ulicemi, na pospas noci.

Karel vypravoval, slova jeho byla tichá a oči se rozhořely, že samy stačily by svítit na cestu tmavou nocí. Prsa se dmula do šířky jako rozvlněné pole a do rukou nalévala se síla.

Oběma před oči vstupovala Gusta.

Oči její planuly světlou nocí jako dvě pochodně, i ruce nebyly již ledové, neboť z celého těla sálalo teplo, jako by se uvnitř všechno vznalo a zatím jen srdce prudčeji se rozbušilo.

To mluvil Karel a Vít mlčky poslouchal jeho slova, která horkými plameny šlehala z úst.

Zastavili se v ulici, kde bydlel Vít, ale Karlovi nechtělo se ještě domů, protože potřeboval býti s někým. Vystoupil tedy s Vítem po schodech k jeho pokojíku.

Když Vít otevřel dveře, oknem zavanul k nim teplý vítr, vonící kouřem a zemí, a tvář pohladil jako ruka matky, vítající syna, který se po dlouhé době vrací domů.

Ani lampu nerozžali, dlouho seděli potmě. Slova Karlova zaplanula tmou jako meteor padající pustou nocí a mlčení Vítovo svíjelo se jako člověk, kterého napínají na mučidla, aby vyzradil své tajemství. Dlouho byli sami, teprve za chvíli přišel Prokop.

Byl za městem v polích, kde večer vzduch je naplněn zemí. Na zemi stojíš a země je nad tebou. Bramborová nať vykvetla fialovými květy a v zemi se již zauzluje plod. A obilí má ještě zelené klasy ověšené chmýřím květů. Každý klas je oblečen jako nevěsta. Přejde vítr, šat strhá a políbí ji. Pak bude nahá, docela nahá a v těle počne růst něco nového.

To řekl Prokop, ale slova jeho se přetrhla a obličej jako vyprahlá země rozpukal hlubokými rýhami.

Ale Karel jeho obličej neviděl, neboť oči jeho byly oslepeny světlem, jež se rozlilo z lampy, kterou Vít právě rozsvěcoval.

Prokop má všude zemi, ale Vít má kolem sebe prázdno a nadarmo tápá rukama prázdňem, v němž všechny věci stávají se vratkými jako nohy vrávorajících opilců. A přec bylo to prázdno něčím naplněno. Nejdříve byl to bůh a potom člověk. Ale nyní je všude prázdno, zoufalé prázdno, jako v srdci člověka, který zestaral a nikdy nemiloval.

Karel mlčel a usmíval se. On je zde a na druhém konci města v začouzeném lokále sedí Gusta. Zítra navečer půjdou zase spolu za město. Budou se držet za ruce a ruce jejich budou teplé. Nic nepotřebují, protože jdou spolu.

Vít vypravoval ještě o paní Pihonové.

Z pohovky se naklání, aby se šaty na prsou rozhalily. A pak se dívá na něho žlutýma očima, žíhanýma řeřavou krví. Vít na ni musí hledět. Nemůže vyskočit a plivnout na její bílé prsy.

Karel se usmíval a brzy odcházel domů. Vít a Prokop zůstali sedět jako dva poutníci na kamenech u cesty. Před vámi i za vámi táhnou se cesty. Zítra celý den půjdeš dopředu a přece možná, že večer usedneš unaven na tom kameni, kde sedíš dnes.

Druhého dne sešel se Karel s Gustou a šli daleko za město k zalesněnému Chlumu. Ruce byly teplé a těla se tiskla k sobě blíž. Muž a žena šli vedle sebe s rukama spojenýma. Nic nestálo mezi nimi, nic nebylo vedle nich, protože celý svět měli v sobě a šli sami dva.

Usedli a zem zachrastila suchým listím, které loni spadalo z větvi. Krev bila do spánků a zdálo se, že musí vytrysknout gejzírem vysoko k nebi. Tělo Gusty lehce se chvělo jako rozkvetlý strom, když vítr strásá pel do květů. Strom rozkvetá každý rok a tělo její rozkvetlo poprvé.

Bylo již tma, vysoko na nebi pluly bezbarvé mraky a světla města hořela na obzoru.

Ruce se tiskly víc a více, pak splynuly rty a těla se zvlnila bouří krve a lásky.

Bylo ticho, ticho beze zvuků, a přece plné hudby. Čas plynul neslyšně prostorem jako široká řeka bez břehů. Bylo ticho, jen ze srdce do srdce přelévala se krev.

Gusta ležela nehybně a hleděla na něho zbožně přivřenýma očima jako dítě, které se modlí, aby bůh vyslyšel jeho modlitbu. Strnula a znehybněla jako zaseté a zorané pole. Semeno leží v hnědé zemi a pole zvlní se teprve osením.

V přivřených očích zaleskly se slzy.

- Karle, Karle, dnes se již nedovedu vrátit k Černé labuti. -
Zaradoval se.

Dříve nemyslel na Černou labuť, ale nyní byl mučen představou, že zítra, či snad ještě dnes, bílé tělo Gusty, které zvláčnělo v jeho rukou jako chléb, ohmatají chlupaté ruce a poslintají slizké rty.

Odešli tedy domů do pokojíku Karlova. Gusta šla radostně, a přece vážně. Zavřela dlaně a sevřela rty. Ani dýchat by neměla, protože nese v sobě něco, něco nesmírně krásného. Ruce i ústa musí mít zavřená.

Karel uložil Gustu do své postele a zhasil lampu. Zašeptala dobrou noc a usnula.

Zas její tělo bylo nehybné, jen prsy se zdvihaly při dýchání. A Karel stál nad ní dlouho a dlouho v pusté tmě a díval se na její tělo, které bylo jediným světlem této noci, protože dnes zbělalo a rozkvetlo jako první květ na stonku neposkvrněných lilií.

10

Noc plynula nad městem. Byla tma v ulicích a na očích lidí ležela víčka. Někde tížila jako kamení, někde se rozplynula a oči viděly nad sebou věci, lehké jako dívčí vlas a teplé jako dívčí klín. A z věže padaly údery hodin a vykřesávaly víc a více světla v černé tmě. Až konečně světlo naplnilo prostor a zastřelo hvězdy. Na ložích se pohnuly ruce a rozevřely oči.

Slunce vytáhlo světelné ruce na všechny strany a dosáhlo až do pokojíku Karlova. Hladilo čelo Gusty i Karla, ležícího na zemi. Hlava Karlova se pohnula a oči se otevřely. I Gusta se probudila, dnes neměla plíce začazené dýmem lokálu a tělo bylo vláčné jako prst svlažená noční rosou.

Dnes viděla, jak život je krásný. Přece není všechno lidmi poslintané a pomačkané. Jsou i věci čisté a ty viděla dnes poprvé, protože dnes ráno se narodila a byla dítětem Karlovým.

Karel ji pohladil po vlasech a Gusta si vzpomněla na pohlazení ruky matčiny. Pak odešel do školy.

I Gusta šla do města.

Již dlouho nešla mezi lidmi, ulicí zalitou sluncem a naplněnou proudem lidí. Jedni šli nahoru a druzí šli dolů. Byla udivena, že je na světě tolik lidí a tolik věcí, šla ulicí jako slepý, který toho dne začal vidět. Ulice přetékala světlem, jako její oči naplněné přílišnou radostí přetékal slzami.

Zastavila se přede dveřmi obchodu, kde byla ve výkladní skříni vývěska, černě orámovaná jako list oznamující úmrtí:

Mravné děvče přijme se do obchodu.

Zastavila se před obchodem, ale neodvážila se vstoupit, neboť dveře obchodu, zářící mosazným kováním, svítily úsměvem úst vysázených zlatými zuby. Kdyby vstoupila, nejprve se jí zeptají:

- Kde jste byla naposledy v místě? -

Co jim odpoví, když hledají mravné děvče. Zůstane stát se sklopenýma očima a zavřenými ústy. Tlustý majitel se na ni podívá a plivne před ní:

- Táhni. -

Pak bála se vstoupit do každého obchodu, ruce jí klesly a kývaly se podle těla. Bloudila ulicemi jako pes, který ztratil cestu k domovu, a nohy již byly unaveny. Ale přece znova se vracela k náměstí, protože po včerejšku k Černé labuti není návratu.

Zastavila se v úzké uličce spojující dvě náměstí a vstoupila do obchodu, nad nímž byla zavěšena veliká tabule:

PRODEJ OBUVI

Když vycházela, zase se rozhořely oči radostí, která již dohasínala. Oči se rozhořely, protože hned zítra od patnáctého nastoupí místo v obchodě.

Nedaleko od ulice, kde bydlel Karel, našla si malý pokojík se skrovným nábytkem. Usedla na židli a ruce položila na stůl. Rozhlédla se po pokojíku. Kdyby roztáhla ruce, obsáhla by jej celý. A přece to bude její domov, a zastaví-li se někdo u dveří, musí dříve zaklepat, než vstoupí dovnitř.

Ve škole Karel řekl Vítovi, co se stalo. Vít se na něho podíval zlekanými očima, ale uviděl jeho tvrdý obličej, ve kterém byl vytesán úsměv. Neřekl nic.

Chodili spolu v parku a hovořili. Brzy budou prázdniny. Karel zůstane doma u rodičů jen několik dní a pak bude zde ve městě celé dva měsíce s Gustou.

Usmíval se a oči hořely radostí, ale kašel několikrát přerhl jeho slova a smích. Vít díval se mu dlouho do tváře, jako by na ní něco hledal. Karel cítil jeho pátravý pohled a jako dítě, které má být potrestáno, začal se vymlouvat:

- Nemohu se kašle ani v létě zbavit. -
- Karle, měl by ses zeptat lékaře. -
- Co mi může říci? Ulehněte, vypočte se, a na to nemám čas, - a mávl rukou, jako by zahazoval nějakou zbytečnou věc.

Vít uviděl jeho usměvavé oči a červené tváře, i zastyděl se za svou myšlenku, která poprvé vyvstala před ustrašenými očima.

Dni kvapem se přelévaly v noci a noci ve dny. Lidé otvírali dveře domů a vycházeli do ulic. Večer se vraceli domů, zavřeli za sebou dveře a rozsvítili lampy v temných pokojích. A ráno probudily je zase výkřiky sirén.

Za několik dní budou již prázdniny. Karel byl veselý, jen Gusta se neklidně loučila každého večera s Karlem, protože se bála, že ji brzy opustí. A nedovedla si představit dva měsíce, šedesát dní bez úsměvu Karlova. Šedesát dní uzavřena ve tmě, kam nepronikne jediný paprsek denního světla.

Prokop málo mluvil v těchto dnech a kroky jeho byly pomalé, jako by šel do nebezpečí, ve kterém musí zahynout. A přece jde pomalu k místu, kde se stane něco strašného. Člověka tam zabijí, ale krev nepoteče z ran, mrtvola bude bledá, bez krve.

Prokop musí se vrátit na vesnici, kde bučí krávy, štěkají feny, mečí kozy a ovce. Bude tam dva měsíce, dva dlouhé měsíce docela sám.

A proto chodil celé dny s rukama zaťatýma v pěst.

Zbývalo již jen několik dnů.

Dnes měl Vít ještě naposled hodinu u Pihonů. Raději vidle by vzal a šel přehazovat hnůj, protože věděl, že na něho budou čekat žluté oči paní Pihonové, která mu zase podá ruku s dlaní protivně měkkou.

Odpoledne však musil jít k Pihonovům. Služka uvedla ho dnes přímo do salonu. Žluté oči sledovaly každý jeho pohyb ode dveří až k lenošce, do které usedl neradostným pohybem člověka, který usedá na lavici obžalovaných.

- Dnes jste přišel naposled? -

- Ano, - zaznělo krátce jako výstřel.

- Chtěla jsem vás žádat, abyste Vládu učil nějakou dobu o prázdninách, - každé slovo přepracela na jazyku jako sladké sousto.

Dlouho se vymlouval, ale konečně musil svolit. A celou dobu sledovaly ho žluté oči s rozkoší pavouka, který vidí, jak se chytá moucha do napjaté sítě. Třepá se, zbytečně mává křídly i nohama, ale nakonec se vysílí a zůstane v síti. Proto tak dlouho podržela jeho ruku ve své dlani, když ho dnes vyprovodila až ke dveřím pokoje. A ruka jeho byla tvrdá, tak tvrdá jako pohled odvážného dobyvatele.

Vít vyšel z pokoje, proběhl zahradou a teprve na ulici mohl vydechnout.

Toho večera vyšli si všichni za město. Vždyť již zítra zde nebudou, již zítra pojedou domů. Šli čtyři: Karel s Gustou, Vít a Prokop.

Těžká vůně blízkých žní ležela nízko při zemi, a když procházeli alejí třešní, v zeleném listí již hořely nalité bobule. Chladný vítr

vál, rozechvíval listí na větvích, od úst trhal člověku slova a nesl je k uchu druhého.

To byl poslední večer, který trávili společně. Příštího dne sešli se ještě na nádraží, podali si ruce a rozešli se. Průvodčí zaklapl za nimi dvířka vagonů. Zazněly píšťaly, zahučela trubka. Vlaky se rozjely na tři strany. Na peroně zůstala jen Gusta a mávala rukou za odjíždějícím vlakem.

Stromy, pole a domy míjely okna vlaku, který se plazil po železných kolejích jako ohromná zmije, dýchající chuchvalce otravného kouře, který spadne do květů, na zelenou trávu a zacpe nosík dítěte, udiveně hledícího za vlakem. Ale přece je krásná ta železná zmije, protože letí po kolejích a protože ruka strojevůdcova řídí její let.

Vít díval se z okna, ale neviděl krajinu, protože před jeho očima chodili lidé.

Vlak hučel. Průvodčí procházeli vozy a vykřikovali jména stanic a konečně, když slunce bylo již nízko, vystoupil Vít.

Matka nesla putnu vody kravám, neboť se již dávno vrátili z pole. Tu zavrznou vrátka prudčeji než obyčejně, a dřív než se matka stačí ohlédnout, stojí před ní Vít. Nestál vedle ní, stál nad ní, musila hlavu zvednout, aby mu dobře viděla do tváře.

- Hochu, to je dobře, žes už přišel. -

Schýlil se k matce a políbil ji na rty, vypráhlé jako okoralý chléb. Ze světnice přiběhla Marie.

Hned druhého dne oblékl Vít staré šaty a jel na pole pro jetel. Krávy zabučely, když vyjížděly ze vsi. Tráva, obilí i prach cesty byly skropeny rosou. A na poli zvonila kosa o tvrdé stonky jetele. Hluboké ticho rána leželo nad obzorem, a zazněl-li nějaký zvuk, bylo ticho ještě hlubší.

Nad polem je vzduch čistý, není otráven kouřem, ale život je zde stejný. Lidé se rodí a umírají. Ve městech je víc lidí s plícemi kašlem roztrhanými na bědné cáry. Ve městě je víc bolesti, proto snad i více života.

Po prázdninách bude již Karel ve Velkém Městě a s ním odjede Gusta. Zbudou jen dva trosečníci, Prokop a Vít. Co Ema?

Před očima se mu zatmělo, uviděl Emu oblečenou v černých šatech, ale oči její neuviděl, byly sklopené a víčka visela dolů jako těžká opona.

Položil kosu a nakládal na vůz posečený jetel. Pak vzal do ruky oprať. Krávy se opřely do chomoutů a kola se roztočila.

Jednotvárný tok dní zvlnil se příchodem Vítovým. Od stěn odrážel se jeho kovový hlas a dlouho dozníval v uchu matčině.

Dny byly plné světla. Slunce hrálo záda, když jsi se shýbal na poli. Krev proudila v těle mezi houžvemi svalů. Tiché byly večery před domem na zápraží. Matka seděla vedle Víta, ale jak daleko od ní seděl Vít. Malý chlapec odešel z domova, se slzami v očích a s polibkem matčíným na rtech. Nedělní zvony mu vyzváněly na cestu. Ve městě žil daleko od matky. Hřbet horský a široká řeka ležely mezi nimi.

Matka slyšela hlas klekání, pokřičovala se a modlila se k bohu. Vít nastavil čelo ranám, kovové srdce zvonu bilo mu do hlavy. Seděl sám a matka se modlila k bohu.

Vstal smutným pohybem člověka, který musí odejít. Klobouk dal na hlavu a vyšel ze dvora. Kráčel po návsi, kde chodili hoši a dívky. Na lavičkách před domem seděli hospodáři. Ale Vít se nikde nezastavil, šel až na konec vsi, kde visel plechový Kristus, přibitý na

kříži. I Krista minul dlouhým pohledem a zastavil se teprve před hřbitovními vraty.

Byly ještě otevřeny, proto vstoupil.

Zde pod zemí leží mrtví, člověk vedle člověka a nad nimi jsou vrstvy hlíny. V tomto hrobě leží otec. Mrtvé tělo shnilo, zbyly jen kosti a na lebce snad ještě trochu vlasů. A nad ním stojí Vít, živý, s tělem teplým a plným krve. Živý člověk, syn mrtvého. Živý zde stojí, má otevřené oči i ústa, ale mrtvý s ním mluvit nemůže, protože marné je mluvit, marné je ptát se, nutno je žít.

Vít stál nad hrobem svého otce. Stál s rozkročenýma nohama. Nohy vrostly hluboko do země a tělo stálo pevně jako dub. Přijde ještě mnoho vichřic a bouří, blesky budou sjíždět po kmeni. Snad jedna větev bude sražena bleskem, zlomena vichrem, ale dub bude stát. Teprve pod sekýrou se zřítí, až zaduní země.

Živý si s mrtvým rozumí. Otec zas leží před synem na smrtelné posteli a tiskne mu ruku.

Vít odchází ze hřbitova, kroky jeho jsou údery kladiv a zapěštěné ruce mávají jako perlíky.

Ještě několik dní zbývalo do Vítova odjezdu.

Obilí již bylo svezeno ve stodole. Na mlatě bubnovaly cepy a ze slámy sypalo se zrní.

Vít chodil v brázdě, oběma rukama držel pluh. Železný nůž rozřízl zemi a vůně se hrnula otevřenou brázdou jako horká krev z rány. Poslední brázdou dooral, naložil pluh a odejel domů.

Přišel do světnice a matka před něho postavila mísu kouřících bramborů a podmáslí.

Sedli si ke stolu všichni. Matka, Marie a Vít. Ruce loupaly teplé brambory, ústa jedla a oči se dívaly. Nejsmutnější byly oči matčiny.

Byl to smutný pohled krávy, které surový řezník odvádí tele. Pro vaz mu dal na krk a sukovkou je pohání. A darmo je tvůj smutný pohled. Řezník je odvádí pryč a někde v městě na jatkách je zaříznu.

11

Příštího rána odjížděl do Lázní k Pihonům. Jel nerad, protože se na něho dívaly žluté oči.

Vystoupil v Lázních.

Před ním leželo zelené údolí, v němž seděly bílé vily jako husy po pastvě s naplněnými volaty. Nad údolím zvedaly se stráně se svahy zalesněnými a z modří smrků a borovic vystupovaly nemotorné sloupy pískovcových skal. Údolím tekla řeka, na obzoru splývala s oblohou, zdálo se, že pramení z oblohy, neboť byla stejně modrá. Na břehu stalo několik kabin a před nimi na písku vyhřívali se lidé jako zimomřivé kočky.

Od plovárny jde mu naproti Vláďa. Zbytečně rozhazuje rukama.

– Vy jste už přijel? Mama se koupá. Pojdte se mnou na plovárnu. –

Paní Pihonová již Víta čekala, úzkostlivě až po krk zabalena dlouhým pláštěm podávala mu ruku.

– Bude se vám zde jistě líbit. Jsou zde krásné lesy, celý den se v nich člověk může toulat. –

Na břehu vyhřívalo se několik dívek. Vláďa se na ně díval, oči široce rozvířal jako hltavý člověk ústa, který chce polykat veliká sousta. A rukou vyhuble bílou zbytečně škubal ve vzduchu, ale slova matčina jej vyrušila:

– Vláďo, jdi říci domů, aby k obědu přichystali ještě jeden příbor. Přijdeme za chvíli. –

Obličej jeho zmačkal se ve vrásky a pod očima, které se obrátily k matce, začernaly se kruhy, jako by byly podlity sedlou krví. Teprve za chvíli klátivým krokem loudal se ke kabinám a ještě několikrát se ohlédl na ležící dívky, aby zhltnul několik soust.

- Jistě jste unaven po cestě, usedneme. -

Snímala pomalu plášť a pak jej prostírala na zem. A dívala se na Víta, hledajíc v jeho tváři udivení nad krásou, kterou odhalila. Vítovy rty však znehybněly v divném úsměvu, který se nepohnul ani potom, když slova padala ze rtů, neboť Vít vypravoval slovy šedivějšími než prach usazený na všech věcech v pokoji, kde nikdo nebydlí. Celou tu dobu oči nevšímavě hleděly na zalesněnou stráň, která se zdvihala na druhém břehu. Nadarmo sledovala očima čistou linii Vítova obličeje, tvář jeho znehybněla a oči zamrzly ledem.

Proto paní Pihoňová vstala, zahalila se v plášť a odešla do kabiny. Vít čekal. Když zmizela v kabině, usmál se, až se tváře nehezky pomačkaly, a pak si odplivl.

Každý den ráno chodil do lesa, aby byl na chvíli sám. Kapradí chrupalo pod nohou, pryskyřice kapala ze stromů a roztékala se vzduchem. Noha klouzala po jehličí a v mechu voněly houby.

Chodil s hlavou schýlenou jako člověk hledající cestu. Ale Vít nezbloudil a přece snad nenajde cestu, kterou ztratil.

Dopoledne učil Vládu, který seděl tupě s očima leklé ryby. Jednu ruku vždy měl v kapse u kalhot a druhá, ležící na stole, nervózně sebou trhala. Ústa se širokými rty, oprýskanými jako zpuchřelá zeď, měl stále zavřená a těžko jsi z nich vykřesal slovo. Obličej měl modrý, jako by pod kůží proudila shnilá krev, nebo snad ani krev netekla v žilách, ale shnilé maso bylo potaženo průsvitnou kůží, která je nestačila zakrýt.

V poledne scházeli se všichni v jídelně. V čele stolu seděl pan Pihoň. Pod očima visely mu laloky nacpané spoustou prohýřených nocí a laloky tváří byly naplněny snědeným masem. Uši měl rozšlápnuté a pruhované modrými žilkami.

Paní Pihonová klopila nyní oči před Vítovým pohledem a nosila šaty s menšími výstřihy. Odpoledne šli do lesa nebo k řece, ale paní Pihonová nikdy nezapomněla zavolat Vlášku, aby šel s nimi. Vít nerozuměl této změně, proto se díval na paní Pihonovou, ona však pokaždé odvrátila obličej a sklopila oči.

Toho dne chodil po louce, aby pohledem na živé věci vymazal ze svých očí zmodralý obličej Vlášky. Vrátil se teprve před obědem a na stole našel dopis. Poznal písmo Prokopovo a roztrhl obálku:

Víte,

snad by tě zajímalo, že dnes zemřel můj otec. Jsou tomu tři dny, co byl raněn mrtvicí. Obličej byl rozškleben a jazyk se ani nepohnul. Místo slov vyrážel nesouvislé skřeky. Přece byl rozzloben, a jedinou ruku, kterou mohl pohybovat, zatínil v pěst. Více nemohl. Poprvé jsem ho litoval, když ležel na posteli tak bezmocný, že se nemohl ani hnout. Nemohl nic rozbít. Třetího dne zemřel.

Víš, jaký byl, jak se k nám choval, proto pochopíš, že jsme si oddechli. Ale matka snad ani necítí ulehčení, protože je už zničena a úplně odumřela životu.

Srdečně Tvůj Prokop.

Položil dopis na stůl.

Syn píše o smrti svého otce, který nikdy jeho otcem nebyl.

Toho dne končila dovolená pana rady Pihoně. Odjede do města a paní se synem zůstanou zde do konce prázdnin. Vít byl zneklidněn, neboť myslel, že po odjezdu pana rady Pihoně bude zase pronásledován pohledy žlutých očí.

Ale nestalo se tak. Na procházky zase s nimi chodil Vláša. Paní s očima sklopenýma, jako by se bála pohlédnout na Víta. Nosila šaty s malými výstřihy, úzkostlivě zakrývající i ten malý výstřih kožešinou. Byla smutná a neusmívala se jako člověk, který již nemá v co doufat, protože ztratil poslední naději.

Nyní zase Vítovy oči sledovaly linii jejího obličejce i rýhu rozpuklou na tváři, jako by chtěly rozluštit nečitelný rukopis. Snad jí křivdil, snad není taková. Křivdil jí, neboť jeho oči chtěly vidět Emu a byly vydrážděny obyčejným pohledem již proto, že to byl pohled jiné ženy. Paní Pihoňová uviděla jeho úsměv toho dne, kdy přijel do Lázní, a proto se již na něho ani nepodívá.

Několik dní přšlo. Kapky bouchaly do okna a krajina zmizela. Za oknem byly jen mraky a z mraků k zemi natahovaly se dlouhé pruty deště a bičovaly ji.

Po obědě zůstali sedět v jídelně. Nemluvili skoro nic. Vláša jen nervózně stahoval tvář. Paní Pihoňová se dívala z okna, obličej kolem úst byl rozříznut hlubokou vráskou. Bylo ticho, snad ústa ledem zamrzla, neboť ticho bylo těžké a pánilo mrazem.

Vláša se zdvihl a odcházel, ale každý jeho pohyb zdál se být zbytečným jako pohyb dítěte, které chce rukou dosáhnout na měsíc.

U stolu zůstali sedět paní Pihoňová a Vít. Poprvé sami od příjezdu Vítova. Její slova rozehrála ledové mlčení. Byla však tichá, tak tichá, aby jich nikdo druhý neslyšel.

Venku prší, nemůžeš vyjít ven, jen z okna můžeš se dívat, to je celý její život. Den ze dne sedět v pokoji a dívat se z okna. Oknem hledět ven na lidi, jak chodí, jak se usmívají. Slunce nevnikne nikdy do pokoje, a když pronikne, je studené, protože teplo bylo zachyceno sklem a poslední zbytek záclonou.

Slabý hlas zlomil se v pláč bez vzlyků. Jen slzy stékaly hlubokou vráskou kolem úst a obličej byl tvrdý, nepohnutý, jako by plakala socha.

Vít musil odvrátit oči, protože pláč byl svědkem jeho křivdy. Před očima začal zběsile tančit pan rada Pihoň s opilou Lolou a pláč byl smutným doprovodem jejich tance. A vina Vítova rostla, jako ohromná hora ležela nad ním a tlačila ho k zemi, aby se po kolenou doplazil k té, které tolik ukřivdil a prosil za odpuštění.

Od toho dne již nevolala Vlášdu, aby s nimi šel na procházku. Vít mlčel jako člověk, který cítí vinu, paní mluvila málo a stále klopila oči před Vítovým pohledem, který změkkl vědomím viny. A když v lese usedli, usedla daleko od něho.

Vlášda odejel na den do města.

K večeru paní Pihoňová prosila Víta, aby s ní šel na procházku. Slunce už zhaslo na obloze, i světlo dohasínalo, a když přišli do lesa, bylo již šero. Pak již na cestu nebylo vidět a nohy klouzaly po jehličí. Musila se opřít o jeho rámě a Vít ucítil dotek jejího těla. Z očí mu vyšlehl plamen, ale její oči se odvracely a byly chladné.

Toho dne po večeři chtěl odejít do svého pokoje, protože celé tělo bylo rozžhavené, snad uvnitř prsou vzplál oheň a výčitka viny bičovala tělo ještě k většímu žáru.

- Zůstaňte chvíli, aby mi nebylo smutno, - zaprosila slabým hlasem, který již již zlomí se v pláč.

Zůstal tedy a oči měl sklopené dlouhou chvíli, protože se bál vzhlednout, aby nenalezla již v očích viny, které ještě nevyznal. Výčitky šlehaly ho žhavými biči, až krev bušila do spánků jako olověný beran. A šlehaly ho stále, dokud prosebná slova, která zazněla jako volání o pomoc, neprořízla úst:

- Odpusťte mi, odpusťte mi, křivdil jsem vám. Nevíte, co jsem si myslel, ale ukřivdil jsem vám. -

Smutně se usmála a podávala mu ruku, neboť mu odpouštěla. Chopil se jí jako tonoucí poslední záchrany. Její ruka byla strašlivě horká, jako žhavé železo pálila ho do dlaně, ale pustit ji nemohl, protože mu odpustila. Hlavu k ní musil sklonit a líbat ji. I druhá její ruka mu odpustila, neboť hladila jeho hlavu.

Celé tělo již hořelo plamenem a horké rty nemohly se odtrhnout od její ruky. Ruka chtěla se vyprostit, stahovala se zpět, ale rozpálené rty šly za ní, až se tělo musilo naklonit a ucítilo horké plameny, šlehající z jejího těla. Rty, marně hledající ruku, přisály se na její ústa a ruce stiskly ji divoce jako uchvácenou kořist. A její tělo se ohýbalo, ohýbalo a padalo nazad.

Ale pak uviděl Vít žluté oči, zřeřavělé divokou radostí. Pohled smekl se na odhalené prsy a tělem projel mráz. Zachvěl se, vyskočil a vyběhl z pokoje šíleným úprkem.

Druhého dne, časně ráno odjížděl z Lázní do Města.

Dlouho se štítil svých rukou, protože se dotkly jejího těla, slizkého vášní jako hřbet ropuchy.

12

Ve městě setkal se Vít nejprve s Gustou. Potkal ji večer, když se vracela domů, aby se těšila ze své samoty, šla po druhé straně ulice. Oči její kráčely nevšimavě kolem všech věcí, protože viděly věc jedinou. A když náhle před nimi stanul Vít, rozhořely se radostí.

- Ty jsi už přijel? A Karel jel dnes do Velkého Města vyhledat nějaký pokoj. Již vás brzy opustíme, budeme zde jen měsíc. -

Teplo jí stoupalo z očí, ruce pohybovaly se vzduchem, jako by hladily vlnu bílého beránka. Doprovodil ji až k domu, kde bydlila, neboť slova její byla těžká a plná jako šťáva vymačkaná z hroznů. Takovými slovy dovedla mluvit jen Ema.

Pak se vracel sám ulicemi, plnými proudících lidí. Viděl jenom ženy s hlubokými výstřihy a se šaty staženými na bocích. A zástupy valící se po chodníku opačnými směry se prostupovaly. Těla se dotýkala těl, jako když ryby připluly třít se do teplých vod.

Vrátil se domů a ulehl.

Dnes ležíš, údy jako olověné, ale spát nemůžeš. Ze tmy vztahují se k tobě jako dva hadi slizké ruce a chtějí tě zardousit.

Konečně usnul. Tma tísnila jeho hrud' jako černé vrstvy uhlí, které zasypaly horníka. Ne, již to není tma, je to bílé, příšerně bílé tělo paní Pihoňové. Marně je rukama odstrkuje, bílé tělo padá na něho. Pan rada Pihoň tančí s Lolou v jeho pokojíku. Vláda, s rukama v kapsách, očima hltá těla dívek, ležících na písku. Nyní kouř sevřel mu hrdlo a hned zavřeštěla harmonika. Vít je u Černé labutě. Do očí štípe ho kouř, který všechno zahalil, že Vít nemůže nalézt Gustu. Jako slepý natahuje ruce a přistupuje ke stolu, aby rozeznal tvář. To není Gusta, Gusta měla oči modré. Kdo to je? Má

oči žluté jako jedovatý blín. Sedí na klíně vojákovu a voják jí sahá do hlubokého výstřihu.

A zase tma jako vítězný nepřítel klekla mu na prsa.

Proto, když ráno vstával, měl tělo rozlámané.

Den byl ošklivý, olověné mraky visely nízko při zemi. Drobně mžilo, dláždění bylo vlhké a noha po něm klouzala. Strážníci chodili v černých voskovaných pláštích, vypadali jako pohřební zřízenci, kteří přišli vynést mrtvolu. A takových dní bylo několik.

Gusta se těšila na Karla. Ráno spěchala do práce. Celý den pohybovaly se její ruce rychle a rychle, že nemohla ani vzpomínat. Teprve večer doma usedla, když oči přešly kolem lidí a všech věcí, které se staly pro ni tak zbytečnými. Krev proudila jí v žilách a údy byly unaveny dnem, který na nich visel těžkým závažím. Srdce bubnovalo radostný pochod, ale chvílemi se zdálo, že srdce v prsou padá níž a níž a zastavuje se teprve nad klínem. Krev z celého těla žene se k srdci. Srdce se rozlomilo a Gusta má nyní dvě srdce. Karel je daleko a neví, že Gusta má dvě srdce. Až se však vrátí, ani slovo mu neřekne, jen ruku jeho vezme a položí ji nad svůj klín.

Toho dopoledne zaskřípaly dveře, jako by někdo zasténal bolestí. Vít se obrátil a ve dveřích stál Prokop s rukama bezvládně vislýma, s obličejem rozrytým hlubokými vráskami. Vypadal jako člověk, který zavraždil. Strach stiskl prsa Vítova a zaúpění zaznělo z úst:

- Prokope! -

- Jsem zde, - zavyl Prokop hlasem psa a zhroutil se na židli, až se ruce zakymácely podle těla jako křídla střeleného ptáka, který dopadl na zem.

- Mluv, co se stalo? -

- Musil jsem utéci. Celé dva měsíce byl jsem silný a včera, včera - - Musil jsem utéci. -

Odpoledne vracel se na nádraží pro zavazadlo. Šel v proudu lidí, spěchajících k vlaku, neboť vlak nečeká stejně jako čas. Ale Prokop šel pomalu, protože nohy zdržovala tíž, která i hlavu a oči táhla k zemi, kde bylo jen bláto. A přece i tam potkal Prokop člověka. Stařec s dlouhými vousy, plesnivými jako zvlhlá zeď, choulil se k zemi a hrál na niněru rukama, které byly polámanější než jeho nástroj. Nikdo si ho nevšiml víc než bláta, a kdyby nebyl tak blátu podoben, snad by ho byli zašlápli.

Přišel k nádraží, ale rozevřenými dveřmi hnal se od vlaku široký proud lidí, strhl Prokopa, chtějícího se prodrat dovnitř, a přitiskl ho ke zdi. Teprve když se proud roztrhal v poslední hloučky, mohl vstoupit do vestibulu, který je vždy tak smutný jako člověk odjíždějící navždy. Snad proto, že jím všichni lidé jenom procházejí a nikdo zde nezůstane.

Šel k šatně.

Naráz zmlkl celý vestibul a ticho začínající se několika zmatečnými kroky zavřelo všechna ústa, v prsou zatajilo dech a křičelo příšerněji než hrdlo rozevřené dokořán. Proto slova strachem se chvějící zdála se nesmírně tichá:

- Telefonovali jste již pro ambulanci? -

- Právě teď. -

Ticho stisklo i hrdlo Prokopovo, proto se musil obrátit.

Dva muži drželi v rukou nosítka, na jednom konci zkrvavená. Uvnitř snad leží nemocný, nebo sebevrah, který skočil pod vlak, aby byl rozmačkán železnými hnáty lokomotivy.

Prokopovy oči byly přitahovány k nosítkům divnou silou, jaká nám přibližuje věci, kterých jsme neznali.

Kdo leží v krvavých nosítkách? Do obličeje není mu vidět, neboť je zahalen plachtou nosítek. Nač vědět jeho jméno, které snad dnes stane se bezvýznamným.

Jako by jeho prsa byla sevřena nárazníky železničních vozů, ani dechem nemohl je vyzvednout. Všechno zmizelo před ním, jen zkrvavená nosítka zde ležela.

Konečně zahrčel před nádražím automobil, muži s nosítky hnuli se dopředu a všechny oči vyprovázely je až ke dveřím, ale Prokop šel za nimi ven. Tam stál černý automobil, jen v bílém kruhu mokval kříž, červený jako krev na zbrocených nosítkách. Muži beznadějným pohybem otevřeli nosítka a oči Prokopovy vytréštily se leknutím, neboť v nich ležel Karel s bledým obličejem, potřísněným krví. Rty zaúpěly jeho jménem.

Oči nemocného se obrátily, našly zbledlý obličej Prokopův a ústa se otevřela slovy, která se utopila v krvi.

- Prokope, neříkej nic Gustě. Není to nic - jen - trochu - kr - ve... -

A krev znova vytryskla z úst a vylila se na prsa. Ústa Karlova zůstala otevřena a zdálo se, že se rty usmívají. Nyní vložili Karla do auta. I nemocniční zřízenec usedl dovnitř, ale ještě se obrátil k Prokopovi, který zde stál úlekem zkamenělý:

- Pane, znáte-li nemocného, pojedte s námi, - řekl, ale Prokopa musil vtáhnout dovnitř auta.

Šofér pustil stroj.

13

Automobil zastavil se před nemocnicí, stojící na konci města. Dva zřízenci, oblečení v bílých pláštích, stanuli s nosítky před autem a odnesli zakrváceného Karla zahradou do posledního pavilonu, za kterým nebylo již nic než márnice. Prokop vrávorál za nimi.

Zakrvácené šaty a košili svlékli z těla. Lékař přiložil ucho na prsa. Uvnitř chrčí plíce, jako by se dva kameny třely o sebe. Snad zesláblé tělo tvé leží mezi dvěma žernovy, které se šíleně roztočily. Kolik okamžiků zbývá, abys byl rozdrcen.

Pak přenesli nemocného do bílého pokojíku. Železná postel s tabulkou a okno, vedoucí do smutné zahrady. Jediná židle, na kterou usedl Prokop. Ošetřovatelky smutně bílé jako nemocniční pokojíky po špičkách chodily dlouhou chodbou s řadami očíslovaných dveří. Nikdo zde nepromluvil, jen kašel zachrčel z některých dveří a dusil se v tichu, které ulehlo na stěny pokoje, a zdálo se, že je prolomí nesnesitelnou tíhou.

Prokop seděl na židli a díval se na Karla, ležícího v bílé posteli. Musí mu říci něco hezkého, aby ho potěšil. Nadarmo chtěl mluvit o věcech teplých jako úsměv ženy a sladkých jako její polibek. Neboť tvá slova zaskřípala v hrdle a byla tak smutně veselá jako opilý člověk. A zase utonula v nehybném tichu, jež dusilo i bolestný úsměv Karlův. Ale pak přece je rozvlnila slova Karlova, ve kterých jsi však slyšel zaznívat ještě odněkud z hloubi prsou spodní tóny a ty zpívaly o zlomené naději.

Těch několik dní, co byl v Praze, nebylo mu nic, docela nic, jen kašel trochu silněji zaskřípal. Teprve dnes ráno, když přišel na

nádraží, zdálo se mu, že je vzduch dusný a těžký kouřem. Dráždil plíce, až musil chvílemi lapat vzduch nosem i ústy.

Tolik se těšil na Gustu, vždyť ji neviděl deset dní! Ve vlaku sedl k otevřenému oknu, aby měl více vzduchu. Ale i zde byl vzduch jako olověný a tížil mu prsa, že je při dýchání nemohl zvednout a dusil se, jako by dýchal jen šedivý kouř, který vydechovala lokomotiva. A čím blíž k městu, tlačil vzduch víc. A náhle ucítil v ústech cosi sladkého, ale ústa se již otvírala a proud krve vytryskl z prsou.

Slova umlkla tak tiše, jako když plamen dohasíná. Karel byl unaven, ale usmíval se, jako by vypravoval pohádku. Nebyl poděšen krví, chrčením plic a svou slabostí. Usmíval se, jen obličej byl bledý a průsvitný, neboť snad všechna krev vytekla z těla.

– Gustě neříkejte nic. Prokope, slib mi to, – zaprosil hlasem slabým jako poslední ozvěna. A Prokop podal mu ruku.

Když odcházel z nemocnice, ptal se lékaře na nemoc Karlovu. Lékař obrátil k němu oči zasklené velkými brýlemi.

– Jste jeho bratr? –

– Ne, jsem jeho přítel.

– Řeknu vám tedy vše. Váš přítel má rychlé souchotiny, nanejvýš tři neděle a pak... –

Prokop zbledl a odešel bez pozdravu.

Bezcílně chodil ulicemi, které dnes ztvrdly a prodloužily se do nekonečna. Bojácně se dotýkal země svými kroky, všude kolem sebe viděl ohromnou kaluž červené krve. Lidé v ulicích chodí po kolena v krvi a kaluž krve roste víc a víc. Snad i ty zapadneš někde do prohlubně a musíš se utopit v krvi.

Došel až k nádraží. Vstoupil do vestibulu a ze šatny si vyzvedl zavazadla. V každé ruce zavazadlo, vracel se domů. Zavazadla

nebyla těžká, ale ruce se prohýbaly, protože nemohly unést neštěstí.

Vít nebyl doma. Prokop pohodil zavazadla do kouta jako zbytečnou přítěž. Sedl si a hlavu podepřel o stůl. Snad bylo by lépe udeřit hlavou do stolu, aby se rozbila.

Gusta každý večer počítá, kdy se již Karel vrátí. A Karel se již vrátil. Na zkrvavených nosítkách nesou ho do nejzadnějšího pavilonu, odtud je nejblíže do márnice.

Na cestě k domovu zastavil se Vít ještě u pekaře.

Když vstoupil do krámu, byl omámen vůní chleba. Byl zase malým chlapcem, který se dívá na matku, kopistí v díži mísící těsto a dlouhou lopatou sázející těžké pecny do rozžhavené pece. Dříví narovnané na hranici praská a Vít čeká, až matka vytáhne z pece chléb a z vychladlého bochníku ukrojí mu patku.

A nyní koupil si chléb a s bochníkem pod paží vyšel na ulici. Chléb byl ještě teplý a hřál jako pohazení milované ruky. Pak přišel domů a bochník položil na stůl.

Prokop zvedl hlavu:

- Karel už přijel. -

- Kdy? -

- Odpoledne, odpoledne ho vezli autem do nemocnice. -

- Co říkáš? - zaúpěl Vít a zhroutil se na židli. Prokop vypravoval vše. Rozbitá slova křápala v ústech a před očima ležela ohromná kaluž krve. Nejdéle tři neděle.

Nejdéle tři neděle. Nešťastný Karel. Nešťastná Gusta.

Karel ležel sám v nemocnici, strašlivě sám, neboť všechno ho opustilo.

Den dohasínal na okně jako život v oku člověka. Šero vystoupilo z koutů a plnilo zvolna celý pokoj, ale věci zběhly ještě víc. Tělo bylo bezvládné, protože mnoho krve odteklo. Sotva mohl pohnout rukama, které ležely na bílé přikrývce.

Vedle postele stanula Gusta. Rozpřáhla náruč a nabízela mu rty k políbení. Nikoliv, Gusto, Karel tě nemůže políbit, ústa má zakrvácená, nesmí tě políbit, protože je nemocný. Vyvezli ho za Město do nemocnice, která je obklíčena vysokou zdí. Jen na několika místech jsou ve zdi mříže. Zdraví lidé chodí kolem nemocnice, mřížemi hledí dovnitř a nedovedou pochopit, že stromy v nemocniční zahradě mají zelené listy.

Tma v pokoji houstla. Oči přestaly rozeznávat věci a pak se nad nimi zavřela víčka. Celý pavilon ležel jako nehybné tělo, jen kašel zaskřípal v hrdle, zachrčel v plicích. Jen dvakrát za celou noc otevřely se dveře a muži v bílých pláštích nesli mrtvolu do márnice.

Druhého dne Prokop a Vít přišli navštívit Karla. Vypravovali mnoho, protože slovy chtěli zakrýt příšerné tajemství. Karel však je našel v jejich ulekaných očích, ale ústa vlnila se mu úsměvem, který bolel Víta i Prokopa víc než obličej rozbitý zoufalstvím. Oni viděli, že nemoc napadá nic netušícího jako zákeřná šelma. Ale Karel se usmíval.

Když však zavřeli dveře za sebou, odcházejíce s hlavou sklopenou, zhasl hned úsměv na jeho tváři, protože žernovy, v nichž leželo nemocné tělo, roztočily se divoce a zoufalé oči viděly, že není záchrany.

Bylo to za několik dní ráno, kdy zaklepal někdo na dveře a těžká ruka položila se na kliku.

Karlův otec, matka a sestra vstupovali dovnitř, jako by vcházeli do kostela, ale Karel ještě spal, bílý obličej na podušce ještě bělejší. Bílá barva vyděsila jejich oči, které neměly, kam by se před ní skryly. Oči se zakalily slzami, ale slzy nedovedly odplavit obraz bílých věcí, neboť i Karlův obličej byl stejně bílý jako mrtvý mramor, který neobživne. Oči jejich vídaly tento obličej úsměvem rozhořelý osvětlovat černé chvíle nedůvěry. Proto nyní, když zde ležel bílý jako mrtvé věci, se zhaslým úsměvem, musily zaplakat. Matka i Lidka rukama z očí stíraly slzy, i obočí otcovo se snížilo, aby zakrylo slzu, kterou vyplakal kámen. A před nimi ležel Karel, zlomená naděje upracovaných rukou.

Pohledy jejich byly těžké, proto musily prolomit i spánek Karlův. Nejprve se pohnuly ruce, pak oči se pomalu otvíraly, jako by víčko bylo těžký kámen, který nutno odsunout. Tu se podívaly před sebe a již se ústa rozpukla výkřikem:

– Mami, tati, Lidko! –

Matka přestala plakat, sedla si k posteli a hladila jeho bledé čelo, těšila Karla měkkými slovy, chtějíc jim sama uvěřit. Jen Lidka nedovedla zadržet pláč. Otec seděl s očima sklopenýma k zemi. Chvillemi ticho zadrželo smyčkou jejich hrdla a oči, tápající pokojem, darmo hledaly slova. Jen Karel se usmíval, aby je potěšil. Vždyť smrt je těžší pro živé, neboť umírající odchází a živí zůstávají bez něho. A oči matčiny pily z jeho úsměvu novou naději.

Seděli dlouho u něho, ale přišla chvíle rozloučení, neboť v poledne musili odejet. Naposled mu podávali ruce, a ruce se zachvěly tajemnou obavou a oči dlouho hleděly na Karlovu tvář, aby si odnesly její věrný obraz. A pak jeden po druhém vycházel, nohy šly dopředu, ač raději byly by se obrátily zpět. Poslední odcházel otec a zavíral pomalu dveře, jako by se bál, aby v nich neuskřípl Karlův hlas volající: Na shledanou, jež tolik zabořilo přílišnou nadějí.

Druhého dne bylo Karlovi líp. Tělo se již mohlo pohybovat. I ruku mohl již stisknout Vítovi a Prokopovi, když k němu přišli. Za několik dní chodil po pokoji a lékař mu slíbil, že již brzy půjde do zahrady.

Gusta se těšila na příchod Karlův. Vždyť již nyní vidí vděčný pohled očí, až ona položí ruku jeho nad svůj klín, aby ucítla údery malého srdíčka. Když mluvila s Vítem, říkávala, dívajíc se kamsi daleko očima zarosenýma divnou mlhou:

- Již je tam dlouho. -

Vít musil v těch chvílích odvrátit oči, aby mohl říci:

- Můžeme ho čekat každou chvíli. Již se na něho těším, vždyť jsem ho neviděl celé dva měsíce. -

Musil jí lhát.

Toho odpoledne seděl již Karel s Prokopem v zahradě. Slunce, stojící nízko nad obzorem, zalévalo zahradu světlem. Listy na stromech byly průsvitné. A zdálo se, že zde jsou všechny věci průsvitné a bledé jako kůže nemocných.

- Prokope, Gustě se již musí něco říci, déle to nelze utajit. -

Prokop kývl hlavou.

Karlový rty vlnily se smutným úsměvem, ale v očích otevřela se hluboká rána, jako když země se rozpukne černou propastí. A člověk přijde k ní, nemůže ji překročit a vrátit se nemůže nikdy. Tak i Prokop stanul nad propastí očí Karlových a vybídl jej k slovům, aby ji tato překlenula pevným mostem:

- Mluv Karle! -

Karel začal a slova těžká padala z úst.

- Snad nezemřu, ale kdybych zemřel, zůstane zde Gusta. -

Hlas umkl, ale znovu zazněl.

- Chtěl jsem říci vám, tobě a Vítovi, zůstane zde snad sama, abyste jí byli dobrými přáteli. Můžeš mi to slíbit, Prokope? -

Prokop mu podal ruku.

- Řekněte tedy Gustě, aby mne přišla navštívit. -

Večer v úzké uličce čekal Vít na Gustu, aby jí řekl o nemoci Karlově. Zbledla a musila se zachytit jeho ruky.

- Karel je nemocen, Karel je nemocen. -

Všechny domy stojící podél chodníku řítily se dolů a kamením ubíjely a zasypávaly ubohou Gustu. Nohy táhly se těžce po chodníku a ruce se kývaly podle těla jako větve sražené bleskem.

Doma v pokojíku usedla na židli a jejím tělem zatřásl pláč a zmítal jím jako vichřice tenkým stonkem trávy. Pláč byl tak prudký, protože v jejím těle plakala dvě srdce. Jedno nešťastné, jež musí nyní zapřít, aby nemocnému nepřidala bolestí.

Ten zoufalý pláč zmítal celým tělem. Proč je Karel nemocen? Proč, proč? Na otázky odpovědět nelze a otazníky hoří plamenem.

Byl šedivý den. Hustá mlha stála mezi tebou a věcmi, a kolem sebe viděl jsi jenom mlhu. V ulicích chodil jsi sám, lidem jsi neviděl do tváře, protože se ztráceli v mlhách. V úzké uličce stála za pultem Gusta. Její ruce podávaly lidem věci, nohy chodily, ale oči viděly až do nemocničního pokoje, bílého jako sníh, který mrazem spaluje všechen život.

Odpoledne mlčky šli k nemocnici Gusta a Vít. Vstoupili do železných vrat a kráčeli kolem nemocničních pavilonů. Karbol dusil dech. Nemocní stáli u oken, obličej přitisknutý na skle, chladili čelo rozpálené touhou a smutně se dívali za zdravými, kteří kráčeli po dvoře. Gusta a Vít stanuli teprve v posledním paviloně před bílými dveřmi, nad nimiž visela tabulka s číslem tři. Vít vešel první.

Gusta přiskočila k posteli a chtěla nemocného políbit, ale jeho ruka ji lehce odstrčila:

– Gusto, nelíbej mne, jsem nemocný. –

Zachvěla se. Již nesmí políbit Karla, neboť jí ho urvali a odvezli do nemocnice, do posledního pavilonu, kde den co den někdo umírá.

Sedla si na lůžko ke Karlovi a hladila jeho čelo.

Vít odešel. Zůstali sami v pokoji. Ale nemoc stoupla si mezi ně a nepustila je k sobě. Seděli vedle sebe, drželi se za ruce, ale nesměli se políbit.

Jeho ústa se kolébala úsměvem, ale oči se neusmívaly, protože viděly dále, dál, za stěnu nemocničního pokoje, až na hrob čerstvě nasypaný, nad kterým se zastaví Gusta s rozlomenýma rukama. Karel bude ležet v hrobě se zavřenýma očima, se zavřenými ústy. Nic nebude vidět, nic se nebude ptát. Ale nad hrobem stane Gusta s ústy plnými těžkých slov, která prolamují chorá prsa a rozbíjejí srdce. Nikdo však z hrobu neodpoví, neboť mrtvý se pohřbívá a živí zůstávají.

Držela jeho ruce ve svých dlaních. To byly ruce, které jí život podal, ale nyní zde leží zlomené a bez krve.

Toho večera v pokojíku nebyla sama. Ve druhém rohu stálo bílé lůžko a na něm ležel Karel s bledým obličejem a bledýma rukama.

Hodiny od rána do večera táhly se jako zablácená cesta pustou krajinou. Pod kolena se boříš do bláta, bláto stříká ti do obličeje a zalepuje oči. Ale noc je horší, na cestu nevidíš a hustá tma přitlačila tě k zemi.

Nemoc Karlova se lepšila. Již se procházel zahradou za slunečních zářijových dnů. Slunce hrálo studené ruce a tváře opět zčernaly. Zdálo se, že tělo znovu se nalévá krví. Cítil ji proudit ve svém těle. Snad bude tělo silnější než nemoc, snad se zvedne a svrhne ze sebe žernovy, které se otáčejí a chtějí je rozdrtit jak zrno obilí.

Bylo odpoledne. Teplý zářijový den, kdy listí na stromech již žlutne a červená. Na lavičce v nemocniční zahradě seděli Karel a Gusta. Nemocní, bílé oblečení, chodili po cestách pískem vysypaných. Obličej se ztrácely v obvazech a místo rukou nosili svázaná prkénka. Táhli se po pěšinkách nekonečným průvodem.

Na tvářích Karlových vykvetly růže a ruce zase byly již teplé. Dnes sedí zde s Gustou a je slunečný den. Zase cítí, že krev bije mu v tepnách a proudí tělem jako prudká řeka. Zase má sílu, aby stiskl Gustinu ruku. Neumře, bude žít. Vyjde z nemocnice ven, do města, do ulic, kde valí se proudy lidí.

Gusta již nevěřila, že by Karel mohl zemřít, a oči její hledaly každý jeho úsměv, jasný pohled očí, červené tváře a teplé ruce, aby se staly nezvratným důkazem její víry. Když dnes uviděla Karla silného jako dřív, v těle jí zabušila obě srdce. Proto se k němu přitulila s nadějí, že již snad dnes, nebo zítra položí jeho ruku nad svůj klín.

– Vid', Karle, že už brzy budeme spolu. –

– Budeme spolu a pak tě již políbím na rty. Nebudu nemocen, budu zdrav, docela zdrav. –

Sklonila hlavu na jeho prsa, ale zděsila se, neboť v prsou třely se o sebe dva kameny. Úsměv jí zledověl na rtech, ale hlava zůstala ležet na jeho prsou. Kdyby ji mohla vložit mezi ty dva kameny, aby rozdrtily i její tělo, když drtí Karla. Ale jako zelený strom vyrostl na holé skále, tak i její naděje znova vyrostla na těchto kamenech, neboť oči viděly, že Karel je silnější, a uvěřily, že kameny rozbije holou pěstí.

Příšerný kašel zaštěkal Karlovi v hrudi a jeho ruka zvedla lehce hlavu Gustinu z prsou, která se stahovala kašlem, jako by chtěla ústy vyplivnout shnilé plíce. Gusta měla oči strnulé, protože všechno zbortilo se pod ní na jeden ráz. Rukama tiskla mu hlavu.

Ale najednou otevřenými ústy vytryskl proud krve. Po bílém šatě stékal na zem a písek červeně barvil. Její ruce se chvěly, ale tím více tiskly hlavu Karlovu, protože padala na prolomená prsa. Krev tekla z úst, potřísnila obličej, snad i do očí se nalila, do pusté díry otevřené úlekem, neboť oči tak zoufale hleděly ztratit poslední naději. Tělo klesalo níž a níž, až leželo na jejím klíně. Přišli však dva mužové, vzali je z Gustina klína a odnesli do čísla tři.

Gusta stála u postele, nohy se jí chvěly, protože nemohly unést tíhu smrti, když nesly již dva životy.

Lékař přišel k bílému lůžku a zase odcházel. Do očí mu nebylo vidět, protože byly zaskleny velkými brýlemi. Jen za dveřmi řekl ošetřovatelce několik slov a Gusta uslyšela:

- Vykrvácí. -

Nyní již poslední věci padaly do černé hlubiny. Zůstala zde sama s očima přisátýma ke tváři Karlově, která se kymácela. Srdce se jí rozbušilo, i položila ruce, zmrzlé úděsem, nad svůj klín, aby ochránila aspoň to malé srdce před ranami, které dopadají na celé tělo.

Krev proudila z úst, celé lůžko bylo nasáto krví a krev stékala na zem k nohám Gustiným. Obličej Karlův obrátil se k ní zoufalým pohledem, který se chytá poslední záchrany, a z úst naplněných krví vystříkla slova stejně krvavá:

- Nechci umřít, nechci umřít, Gusto, Gusto - -

Obě jeho ruce chytila do svých dlaní, které se naposled rozhořely láskou. A nyní krev proudící ústy byla již sladká a teplá. Ruce se nechvěly, neboť celé tělo již leželo klidně, jen oči se dívaly na Gustu

tichým úsměvem, který pomalu hasnul jako dohořívající lampa. Ruce chladly v jejich dlaních, jež nadarmo chtěly je zahřát.

Pak se k němu sklonila a posledním polibkem zavřela vyhaslé oči.

Dva mužové vytáhli postel na chodbu a mrtvého nesli do márnice. Šla za nimi. Odemkli dveře a mrtvého nesli dovnitř. Musila se opřít o zeď, aby neupadla. Znovu zaklaply dveře a mužové se vraceli do nemocnice.

Jako postřelený pes táhla se domů a všude viděla rozlitou krev. Nevstoupila však do dveří domu, kde bydlila, vrávorala zbytečně ulicemi. Nohy se již sotva pohybovaly, jako by táhly za sebou vůz plný kamení. Již musí padnout, neutáhne ohromný vůz naplněný kamením, ale biče zasviští vzduchem a zase udělá několik kroků.

Došla až ke dveřím pokojíku, kde bydlil Vít a Prokop. Beze slova vstoupila dovnitř a zhroutil se na židli. Vít a Prokop obrátili k ní ulekané oči a spatřil její obličej, rozkrájený hlubokými rýhami bolesti.

- Už je mrtev! -

Ulekané oči rozlomily se hrůzou a hlavy se zabořily do rukou. Oči plakat nemohly, kdyby alespoň ústa mohla příšerně výt.

Pak vedl Prokop domů mlčící a znavenou Gustu. Křečovitě se držela jeho ruky. Byla již tma v ulicích a jejich kroky příšerně duněly.

Tuto noc leží Karel v márnici. Tělo je ztuhlé, i krev ztuhla. Oči jsou zavřené a nikdy se již neotevrou. Dvě noci a dva dny byl mrtvý s vámi. Třetího dne vložili ho do černé rakve a postavili v nemocniční kapli. Ráno přijeli z Továrního Města otec, matka a sestra. Naposled políbili tvář Karlovu, na níž zledověl úsměv, který dřív jako denice zářil před jejich očima. Ale pak už přistoupili dva mu-

žové, na rakev položili víko a přibili je dlouhými hřeby. Prokop a Vít přinesli věnec bílých květů. A vzadu, blízko dveří jako žebrák stála Gusta.

Rakev vezli na hřbitov a několik lidí šlo za ní. I paní Bardenová přijela v kočáře.

Spustili rakev do hrobu. Otec nabral hlínu do hrsti, matka a sestra tiše plakaly a slzy kapaly na šaty bezútěšně černé jako rakev, ve které ležel mrtvý.

Daleko od hrobu stála Gusta. Plakat již nemohla, jen ruce položila nad klín, aby cítila slabý tlukot malého srdce. Lidé se dívali na ni, ale Gusta neviděla nikoho, jen rakev mizící v hrobě, ale i rakev byla zasypána, již nebylo vidět nic. Dvě dámy šly kolem ní a jedna řekla hlasem, který píchal jako bodláčí:

- Na tuberkulózu neumřel, umřel na něco jiného! -

Očima ukazovala na Gustu, kterou si druhá dáma zvědavě prohlížela jako cizokrajné zvíře. A pak se zeptala:

- To je holka od Černé labutě? -

Všichni odešli ze hřbitova. Zůstali jen Gusta, Prokop, Vít a hrobník s lopatou stojící nad hrobem. Gusta hodila ještě několik hrstí hlíny na zasypanou rakev, pak odcházela s Vítem a Prokopem. Vraceli se k městu a Karel již nebyl mezi nimi, mrtvý ležel v rakvi pod vrstvami hlíny.

Den za dnem hasl a ztemněl v noc. Ale ani ve dne nebylo světla. Šedivé mlhy ležely nad zemí a olověné mraky padaly z nebe. Světla večer na ulici byla dušena tmou a drobnými kapkami deště. Listí spadalo ze stromu a holé větve zdvihaly se k nebi jako pahýly zuražených rukou.

Takové byly i dny Gustiny bez úsměvu Karlova. Nohy chodily, ruce se pohybovaly a oči se dívaly. Každý den ráno odcházela z do-

mova a večer se vracela domů. Někdy ani lampu nerozsvěcela, seděla potmě, jen ruce položila na život, který se nyní vzdouval.

Často přicházel Vít, ale nejvíce Prokop.

I toho večera, kdy kapky bušily do oken, až sklo hluše dunělo jako rakev zasypávaná hroudami, vstoupil v umáčeném kabátě. Usedl ke stolu a oba seděli tiše, jen chvilkami řekli několik slov. Prokop díval se na Gustu, která měla ruce složeny nad klínem a dívala se kamsi daleko.

– Mluvila jsi s Karlem, než zemřel, neřekl ti nic? –

Podívala se na něho nepřítomnými očima, ale Prokop pokračoval:

– Kdybys něčeho potřebovala, řekni mi. –

– Děkuji ti, myslím, že nebudu potřebovat pomoci. –

– Slíbil jsem to Karlovi, snad i ty Karla poslechneš. –

Pod rukama cítila slabé údery. Ty budou potřebovat něčí pomoci, musí tedy přijmout ruku, kterou jí podává Prokop. Proto mu vypravovala o malém srdci, jež bije nad jejím klínem.

Prokop díval se na ni zbožně. Byl malým chlapcem a klečel před oltářem Panny Marie na ruku držící malého Ježíška. Hlas její zněl jako hudba a chvílemi se ti zdálo, že v něm rozeznáváš slabounký hlásek dítěte, které vyrůstá pod srdcem.

Dopověděla.

Prokop chvíli mlčel, protože hudba dlouho doznívala v uších, ale pak se prolomila ústa prudkými slovy.

– Nemůžeš zde zůstat. Půjdeš k nám na vesnici. –

Lampa hořela na stole a vrhala světlo na všechny věci. A když Prokop odcházel, svítila i jemu na cestu pustou nocí.

15

Vít seděl za stolem a před očima táhl nekonečný pohřební průvod, neboť země je veliký hrob.

Prokop přišel domů od Gusty, svlékaje promočený kabát, rozzářenýma očima pohleděl na Víta, jenž seděl s hlavou rukama zakrytou.

- Víte, byl jsem u Gusty. -

Slova jeho byla plná jako hlas zvonu, proto Vít obrátil hlavu, aby uviděl i jeho oči.

- A říkala mi, že bude mít dítě. -

Dvakrát potkal Vít v příštích dnech na ulici Emu. Byla ještě drobnější, zuby zatínala do rtu a hlavu odvracela, aby jí nikdo nemohl pohlédnout do očí. I Vít díval se raději jinam, aby ji nemučil svým pohledem.

Pak jel Prokop domů vysvětliti matce příjezd Gustin. Když doma vstoupil do pokoje, seděla matka na židli a oči měla přivřené. Před očima nebyly věci, neboť všechno zemřelo a pokoj, ve kterém seděla, byl jen prázdnou rakví. Někdy dříve býval zde domov, kde stál stůl a židle, na niž mohl sis usednout. Byla zde i teplá kamna. Na stěnách visel kříž, obrazy svatých a fotografie. A nyní je pokoj prázdný, jen matka v něm sedí, oči má přivřené jako mrtvý, kterému je nikdo nezatlčil.

Prokop jí vypravoval o Gustě. Usmála se, když slyšela hlas svého syna. I oči otevřela, ale její pohled byl tupý. V očích již nebylo barvy, byly šedé, příšerně šedé jako blátivá hladina bažin, ve kterých všechno utonulo. Poslouchala slova synova, ale nerozuměla

jim, protože nad ní ležely všechny rozbité věci, rozbitý život jako vrstvy hlíny nad rakví.

- Maminko, dovolíš tedy, aby sem Gusta směla přijít? -

Slyšela hlas synův a kývla hlavou.

Prokop odjížděl zase do města. Ve voze bylo málo lidí, ale Prokop neviděl nikoho, neboť matka stále seděla před ním. Pak přišel i mrtvý otec, byl zase opilý a všechno rozbíjel. Prokop se odvrátil, aby ho neviděl. Člověk, který rozbil všechno, i domov, není jeho otcem proto, že vrátiv se jednou z hospody opilý, počal ho v těle matčině, na němž byly ještě zmodralé stopy ran.

Ale pak se začal před ním svíjet bolestí. Nikoho již nemohl uhdit, ani ruce již zvednout nemohl. Nejprve je zatínal v pěst, ale pak i ruce klesly stejně bezvládné jako tělo sražené mrtvicí.

Teprve dnes uviděl Prokop, že ruce otcovy jsou rozbité od úderů, kterými roztloukaly věci. Dnes uviděl před sebou ubohého člověka.

Do Města přijel navečer a hned z nádraží šel ke Gustě. Nalezl ji skloněnou nad rozstříhaným plátnem.

- Jedu z domova, Gusto. Všechno jsem řekl matce. Připrav se tedy a odjedeme k nám. -

Děkovala mu a slza radosti vypadla z očí.

Domů šel chladnou ulicí, kterou hučel podzimní vítr a zhasínal světla plynových luceren. Málo lidí chodilo po ulicích, všichni byli v domech nebo v hospodách. Šel-li kdo ulicí, zachumlal hlavu do kabátu. Prokopovi však nebylo zima a nebyl opuštěn, neboť dnes pomohl člověku.

Gusta se připravovala k odjezdu. Skládala věc po věci do malého košíku. Oči měla prozářené radostí, a přece byly zaraženy divným smutkem. Bylo jí jako člověku, který opouští přítele nerad, a přece jede, protože rád shledá se s druhým přítelem, kterého dlouho neviděl.

Den odjezdu se přiblížil.

Toho dne stáli Gusta, Prokop a Vít. Tvořili pevný ostrůvek v proudícím davu. Zaznívalo pískání a skřípaní kol sevřených brzdou. A lidé pořád proudili, jako by věčně odcházeli. To viděly oči, a proto smutek zajínil slova.

Vlak přijel. Vystoupili lidé a odcházeli. Prokop a Vít nesli její zavazadla. Před vozem podávala Gusta ruku Vítovi:

– Pozdravuj ještě Karla! –

Hlas se jí zachvěl, ale již volal průvodčí a křik jeho byl nevšimavý stejně jako pronikavý svist píšťalky. Nastoupili a dvířka za nimi zapadla tvrdě jako dveře vězení. A vlak se rozejel.

Ve voze sedělo několik lidí se širokými obličejí, tvrdě tesanými stejně jako jejich ruce, neboť všichni byli z vesnice. Vzadu u stěny vozu seděla matka s dítětem a stále hladila rukou i pohledem malý obličej, kulatý jako měsíc a stejně měkký jako jeho světlo. Ale za chvíli se probudilo, otevřelo ústa jako hladový zobáček, a pláč proudem vyrazil. A ústa se zavřela, až je matka přitiskla k sobě a rozepjala blůzu.

Kolem oken míhaly se telegrafní tyče a strážní domky, před nimiž stáli muži s červenými praporky. Cesta byla krátká a za chvíli vystoupili Prokop a Gusta z vlaku.

Od nádraží vedla je rovná silnice, která přetínala louky zrezavělé podzimem, až ke statku, stojícímu opodál vesnice a obehnanému vysokou zdí, šedivou jako cesta pokrytá blátem. Obytný dům byl jednopatrový, krytý šupinami břidlice, jež se leskly jako hřbet ryby v hluboké vodě, ale okna byla malá, zdálo se, že jimi ani hlavu neprostrčíš.

Prokop zavedl Gustu do pokoje k matce, sedící s očima přivřenýma stejně jako naposled. Snad sebou od té doby ani nepohnula.

Stará paní otevřela oči, když vstoupil Prokop s Gustou, která byla zmatena jako dítě, že nedovedla říci ani slovo. Jen hlavu sklonila a líbala ruku, jež předčasně vyprahla, protože nebyla milována. Ruka se zachvěla a teprve nyní uviděly její oči před sebou dívku s vydutým životem a obě ruce ji objaly, jako by ji chtěly před někým chránit.

- Nebojte se, nic se vám nestane. U nás je ticho, nikdo vás nebude bít. -

Tiskla ji k sobě a Gusta byla ještě zmatenější. Prokop díval se na jejich setkání.

Pak odešla do pokojíku, který byl pro ni uchystán. Uprostřed stál těžký dubový stůl, široce rozkročený jako silný muž. I postel byla dlouhá, stěny, čistě bílé jako vyžehlené prádlo, stejně voněly. Ukládala věci ze zavazadel do skříně a brzy se spřátelila s novým domovem jako s člověkem, který má čisté oči.

Přistoupila k oknu a dívala se ven. Obloha, která celý den byla neprůhledná jako mléčné sklo, šedla a černala. Na silnici hrčely vozy. Ale Gusta se dívala dál, až na hrob čerstvě nasypáný.

Někdo zaklepal na dveře a vstoupil Prokop se zapálenou lampou v ruce jako s pochodní. Postavil ji na stůl a světlo se rozlilo pokojem. Všechny věci vystoupily ze tmy a zase tu stály vedle člověka. I její oči se osvětlily, aby přivítaly Prokopa.

Prokopův pohled díval se jí do tváře, jako by něco hledal. A našel tichý úsměv.

- Zítra ráno odjíždím. Kdybys něco potřebovala, napiš mi. -

- Děkuji ti, Prokope. Jsi hodný a nyní mi neseš světlo, abych zde nebyla po tmě. Jen Karla ode mne pozdravuj. -

Ruku mu podala a nechala ji dlouho v jeho dlani, až se jeho ruka zatřásla a pustila ji. A rty se zachvěly omluvou:

- Ještě se uvidíme u večeře. -

Ona však necítila jeho zachvění.

Večer dívala se ještě oknem. Ve vsi zhasínala světla v oknech, poslední pevné body mizely a pak už nebylo vidět docela nic. Nic nebylo blízko, nic nebylo daleko, vše zmizelo v bezedném prostoru, naplněném tmou, která i ji pohltila, až zhasne lampu.

Byla to noc venkova, hluboká a pustá jako člověk, kterého všichni opustili.

Zachvěla se před tou nesmírnou tmou, schoulila se pod peřinu, ruce položila na život, a přece nebyla opuštěna. Druhého dne ráno probudila se pozdě. Tiché tukaní ozvalo se za dveřmi, jako když žebrák prosí, ale netroufá si vstoupit dovnitř. Dveře se však pomalu otvíraly a bezhlasým krokem vcházela stará paní, hubená a dlouhá. Zdálo se, že hlavou dosahuje až ke stropu. Obličej se jí usmíval, ale úsměv byl smutný jako zvadlá květina, která darmo oči rozbolaví vzpomínkou.

- Dobré jitro. -

- Dobré jitro, - zašelestil její hlas zvukem suchého listí, - spala jste dobře? Co budete chtít k snídani, mléko nebo kávu? -

Oči její hleděly starostlivě, jako matky stojící nad kolébkou dítěte. Gusta byla zmatena tímto pohledem, omlouvala se, že dlouho vstává, ale stará paní odpovídala jen úsměvem.

Služka udiveně zakroutila hlavou, když stará paní sama chystala Gustě snídani. Jindy seděla nehybně, nevšímala si ničeho, neboť všechno bylo jí zbytečné, protože ona sama stala se zbytečnou již dávno. A když se na něco podívala, zdálo se, že je slepá, protože v očích nebylo světla.

Včera, kdy oči uviděly dívku s vydutým životem a ruce ji pevně objaly, aby ji ochránily přede vším, i krev v žilách se rozproudila, aby ruce mohly bránit dívku, která se utekla pod jejich ochranu. Té chvíle přestala být zbytečnou.

Dnes od rána byla v pokojíku s Gustou, ale neseděla. Procházela celý pokojík, na každou věc položila ruku, aby ji postavila co nejlepší. Sama do kamen přikládala, aby v pokojíku bylo tepleji.

Gusta se dívala na její vyschlé ruce, které chtějí poslední teplo nalít do věcí, aby hřály teplem domova. Šila malé košilky a ruce staré paní čekaly jako pečliví služebníci, aby jí mohly něco podat. A oči sledovaly každý její pohyb s pečlivostí matky, bdící nad nemocným dítětem.

Večer nebylo již vidět na drobné stehy, proto usedla Gusta blíž ke stolu, chtěla vidět líp ty šedé oči, které mizely v soumraku, protože byly stejně měkké jako světlo. Slova drala se do úst stejně jako slzy do očí. Dvě padly na klín staré paní a za nimi vylil se celý proud, který unášel na sobě těžké věty, jako řeka vory, svázané z velkých kmenů.

Pak jí sklonila hlavu do klína. Suchá ruka položila se na její hlavu a měkce ji hladila.

- Vyplač se, děvečko, vyplač. -

A Gusta plakala.

Prokop odejel do Města.

Šedivé dny podzimní řadily se do smutného šiku a stejně šedivé světlo naplňovalo pokojík. Bylo však mrtvo, nic se nepohnulo, snad proto, že všechny věci přimrzly k zemi.

Proto zaklepání na dveře, které se ozvalo jednoho odpoledne, zaznělo jako zvonění na poplach, když někde vypukl požár. A dveře se pootevřely jako oko probouzejícího se ze spánku a ruka podávala dovnitř dopis. Oči se zahleděly na písmo a prsty se zachvěly, neboť to byl dopis od matky. Ale tím radostnější úsměv rozhořel se v očích, když četly:

Drahé dítě!

Ani nevíš, jak jsem ráda, že je Gusta u nás. Je taková tichá a hodná. Nyní šijeme spolu košilky pro to malé robátko. Celý den jsme spolu a někdy taky, když jde Gusta na procházku, chodím s ní. Jsi hodný, že ses o ni tak staral. Vždyť já jsem věděla, že ty nebudeš jako tatínek. A mně je teď veseleji, když nejsem celé dni sama.

Již je zde pošmurno, v noci jsou dosti velké mrazy. Půjde-li to tak dál, brzy budeme mít sních. Šimla má hříbě a také kráva se nám otelila. Jinak zde není nic nového.

Těšíme se, až se přijedeš na nás podívat.

Líbá tě
tvoje matka.

Prokop nemohl pochopiti, že dopis ten psala ruka matčina, protože od smrti otcovy viděl matku nehybnou, jako by i ona byla zemřela zároveň se svým utrpením. Přestala trpět a přestala žít, jen pohřbít ji zapomněli a nechali ji mezi živými.

Ještě více se divil, když přijel na Vánoce a matka uvítala ho úsměvem, který rozdoutnal slabé světlo i v očích, jež nyní hleděly na všechny věci.

Venku napadlo sněhu, celý kraj zbělel. Ani v noci nebylo tma, protože svítil bílý sních.

Na Štědrý večer usedli kolem stolu. Gusta vedle matky a naproti usedl Prokop. Lampa svítila na stole a kamna zadýchala celý pokoj. Ticho zavíralo ústa, ale zvlnilo je úsměvem. Bylo teplo i v prsou tvých, neboť jsi neseděl sám, vedle tebe seděli dva lidé, kteří ti podávali úsměv i chléb. Oči zářily víc než lampa na stole.

Tito tři lidé poprvé ve svém životě byli doma.

Prokop zase po Vánocích musil odejet do Města. Odjížděl nerad, protože odjížděl z domova.

Gusta chodila pomalu, nohy byly již těžké, neboť nesly dva životy. Oči porosené slzami dívaly se celé dny kamsi daleko, ale neviděly nic, protože se všechny věci rozplývaly v mlhách.

Stará paní každého rána přinášela jí snídani. Oči celý den jí hladily a jak rády vzaly by vyschlé ruce na sebe polovinu Gustina břemene. Odpoledne seděly spolu u stolu a stará paní nejlepší kousky jídla dávala Gustě. A když od ní večer odcházela neslyšným krokem, nezapomněla ještě přiložit do kamen lopatku uhlí.

Přišel poslední měsíc. Život byl vysoko vzdutý a nohy se často chvěly, jako by nemohly dojít. Oči zahalovaly se divnou mlhou a bez příčiny se zalévaly slzami.

Toho odpoledne bylo krásně. Obloha modrá. Paprsky sluneční lámaly se v drobných krystalech sněhu v pestré duhu. I cesta byla zasněžena a sníh chřupal pod nohama. Stará paní a Gusta procházely se po silnici.

Náhle veliká slabost otrásla Gustou, chvěla celým tělem i podrážela nohy. Zdálo se, že musí upadnout. Oběma rukama zachytila se staré paní, která ji podpírala na cestě domů, kde ji uložila na lůžko a přisedla k ní.

Bolest zalomcovala Gustou, celé tělo se třáslo. Vzdutý život křečovitě se stahoval. Zuby se zatínaly do rtů a bolest rozřezávala obličej hlubokými rýhami. Ale oči zalité slzami viděly daleko, daleko. Všechny věci se rozplynuly před nimi. Stěny pokojíku se probořily. Stůl, židle i postel zmizely. Před očima leží nekonečná pláň, kde se válí chuchvalce mlhovin. Prázdnost, úplná prázdnost bez hran a obrysů. Náhle se mlhy slévají a cosi z nich roste.

Nejprve vidí obličej Karlův, ale nyní již rozeznává, vidí docela jasně, buclaté tváře s malými očima. A mlhy houstnou znova

v předměty. Zase zde stojí čtyři stěny, stůl, židle, skříň a postel. A vedle ní sedí stará paní a něco drží v náručí.

Obrací oči prolomené do nesmírné hloubky.

Malé, červené tělíčko, které již otvírá ústa a hlasitě křičí. Celé tělo se chvěje, lůžko je zbarveno krví. A dítě křičí a křičí. Matka vztahuje po něm zesláblé ruce a líbá malá ústa. Stará paní hladí matku po čele, na němž vyrazil pot, studený jako nenávist.

- Požehnej pánbůh, hezký chlapeček. -

Tělo se ještě chvěje a nohy snad umřely, protože není je cítit. Krev bouřlivě protéká tělem, proud hrne se k hlavě a vlnami naráží do spánku jako moře na skály. Oči zase vidí daleko za stěnu pokojíku, ale nenalézají nic než prázdnou rovinu. Nejsou zde mlhy, není zde nic. Oči se přivírají, ale nadarmo.

Krev znova vstupuje k srdci a oči se zachycují věci. A matka nyní již bere do slabých rukou křičící dítě, na prsou rozbaluje košili a ústa se zachvějí tichými slovy, která snad nikdo neuslyší:

- Napij se, Karle! -

A druhou rukou dává do úst dítěti prs.

Město bylo pokryto spoustami sněhu. Z pokojíka bylo vidět na střechy domů, kde sníh byl zasypán kouřem a sazemi, že jsi nerozeznal, kde končí střecha a začíná obloha. Všechno bylo stejně šedivé. V ulicích však nebyl sníh, metaři jej smetli zmrzlýma rukama, lopatou naházeli na vozy a odvezli za Město. Z komínů stoupal šedivý kouř a rozplýval se na šedivém nebi.

V malém pokojíku hořelo v kamnech. Vít a Prokop seděli nad knihami. Prokop každou chvíli vstával, aby přiložil do kamen. Vít choulil se jako hlemýžď, který se chce skrýt do své ulity, neboť mu bylo zima v těchto dnech. Venku mohls aspoň před zimou utíkat, ale doma jsi seděl a zima jako plíseň drala se do tvého těla.

Vzal kabát a klobouk. Ohrnul si límec, hlavu zabořil do kabátu a vyšel do ulic, kde hvízdal hlasem sýčka, volajícího neštěstí, studený vítr a šatem pronikal až k tvému srdci. Brouzдал se krátkými a spletitými uličkami předměstí, naplněnými ošklivě špinavým sněhem. Obloha začala černat, předměty ztrácely jasnost obrysů a všechno se slévalo v neprodyšnou tmou. Vítr se utišil, byl snad jist, že již neštěstí přijde. Z černé oblohy začal padat sníh, který zadusil všechny svítilny. Nikdo již nechodil v ulicích.

Z nebe sypal se sníh a obklopil Víta bílou tmou, neboť všechny věci zmizely a kolem sebe neviděl jsi nic než spousty bílých vloček, padajících z černé tmy.

Nyní však uviděl stín černý jako pruh noci. Již rozeznal postavu člověka, který zděšeně utíkal, jako by prchal před vrahem. Ale zarazil se překvapením, když uviděl jeho obličej a ústa rozpukla slovem dlouho zamlčovaným:

- Emo! -

Černá postava s bílým světlem napadaného sněhu zastavila se prudce, jako by narazila na tvrdý předmět. Vytřeštila oči příšerně děravé, pak se zakymácela a padala, ale obě ruce ještě se zachytily Víta, který stál vedle ní. Zuby již nemohly zadržet těžké slovo, které tak dlouho hnisalo v prsou. Slova prolomila rty, a hrnula se ven.

- Odpusť mi, Víte, odpusť! Jsem zničena, zničil mne. -

Nesouvislá slova jako kusy ledu padala z úst. Horké slzy proudem lily se z očí. A drobné tělo Emy se třásl v jeho rukou a pak již leželo skoro bezvládné. Jen oči byly široce rozevřené a z úst jako z hluboké rány vytékala slova.

Vít slyšel slova potřísněná krví, ale dosud si neuvědomil jejich obsah, protože v náručí držel její tělo zmítané bolestí a musil je k sobě tisknout, aby nebylo zasypáno ledovými slovy. A když před domem stále a stále vyřážela plačtivá slova:

- Odpusť mi, odpusť mi, ochraň mne před ním. - Pevně ji k sobě přivinul a dlouhým polibkem zamkl jí ústa.

Pak se vláčel domů dlouhými ulicemi: Shledával slovo po slově, které jí zaznělo z úst. Každé ještě převracel na jazyku, jako by olizoval rány. Slovo stavěl ke slovu, ale slova byla těžká a dlouho trvalo, než všechna postavil vedle sebe, aby mohl pochopit.

Přišel domů. Prokop již spal. V kamnech ještě hučel oheň. Odstrojoval se, neboť ruce dělaly obvyklé pohyby. Promáčené šaty odhodil na židli a vrhl se na lůžko, jako by v něm chtěl utopit své zoufalství.

Nejlépe spát. Nic nevidět, nic nemyslit. Spát, spát, spát. Ale nadarmo zavíral oči a nadarmo tiskl je rukama, aby se nemohly otevřít. Marně zmítal se na lůžku, neboť před oči vystoupil obraz jejího utrpení.

Dlouho již pozoroval Novák šedivýma očima drobnou Emu, která se před ním chvěla strachem. Blůzku vyzdvihovaly drobné prsy a ústa byla skrojena rty, červenými jako teplá krev. Celé hodiny ve škole ji pozoroval a celé dny myslel na ni.

Již se mu přestala líbit linie boků, rýsující se na šatech žen a vyklenutá jako luk vášnivě napjatý. Stále a stále viděl před sebou spíše chlapecké tělo Emy.

V poledne předkládala mu hospodyně oběd. Kdysi i její ruce horce pálily, ale nyní zbývá jim, aby mu čistily boty a vypraly špinavé prádlo. Na míse leželo do zlatova vypečené stehno husy. Novákovi červeně rozhořely se oči, jako by se zalily ošklivou krví. Tlustýma rukama před očima svlékal Emu, aby viděl její bílá stehna. Usmál se a zaluskl prsty, což zaznělo ošklivě jako mlaskání vepře.

- Já mám žabí stehýnka tak rád. - Slova houlila se na rtech jako tlusté sousto.

Několik týdnů chodil s hlavou k zemi svěšenou a nakonec si řekl:

- Počkej, žabičko, já tě přece dostanu, snad se budeš trochu třást, ale to nevdá. -

To byl již rozhodnut. Přece však, když uviděl její ulekané oči, ještě se cosi ozvalo v jeho ztučnělém těle, ale to jen na okamžik. Pak se již ústa řehtala příšerným smíchem a v hlavě míchaly se ošklivé myšlenky jako bahno ve shnilé vodě.

- Cha, cha, cha - já snad mám ustoupit. Neboj se, žabičko, zvykneš si. A čím dříve si zvykneš, tím líp. Mně budeš děkovat, že jsem tě naučil žít. - Cha, cha, cha. -

Znova se zachechtal a tváře se hnusně zahoupaly jako boky přetloustlé ženy.

Ještě bylo nutno vyčkat příhodnou chvíli, neboť děvče je bázlivé jako lapený pták. Mohlo by se polekat dříve a ztropit zbytečný

povyk. Všechno se musí připravit, všechno musí být pravidelné jako čára udělaná kružidlem.

Nadarmo se Ema připravovala na každou hodinu. Novák ji nevolal, ač jindy zkoušel ji příliš často, neboť se těšil z jejího strachu, protože se mu prsa nadmula jako vole holubovo pocitem síly, když ruce její nemohly udržet křídla a oči neměly, kam by se schovaly před jeho slizkými pohledy, které ohmatávaly chvějící se tělo. Nyní však šedivé oči mýjely Emu jako zbytečný předmět a tím více ji zneklidňovaly napjatým očekáváním. Neboť se blížila konference a Ema marně čekala, kdy zazní její jméno.

Tak stavěly se k sobě hluše jako cihly hodiny a dny naplněné čekáním, až konečně odzvonil konec poslední hodiny. Teprve nyní Novák převracel papíry v modrém notesu, jako by vidličkou hledal nejučtější sousto. A pomalu slabikoval, schovávaje oči do papírů, aby nebylo vidět, že se nalily krví:

– Koho jsem nestačil vyzkoušet, ať přijde dnes odpoledne ve tři hodiny do kabinetu. –

Zastavil se a pak dodal:

– Jste to myslím jenom vy, – a do Emy zabodl pohled, který již byl studený.

Celý den byla Ema neklidná. Vždycky se bála zkoušky, ale dnes ještě cosi jiného zachvělo rukama, které se chytily lavice, aby vydržely pohled Novákův. Slizké jeho oči dívaly se na ni jako dříve odevšad, kam se zahleděla, a darmo chtěla jim uniknout a hledala ty studené oči, jakými na ni pohleděl dnes. Ale i ty byly studené jako hrot nože, který se hluboko zabodává.

Novák byl ještě neklidnější. Jazyk dnes ani necítil jídlo při obědě, jako by byl rozdrážděn jinou chutí a vůní, jež omamovala víc než víno, které dnes stékalo do hrdla stejně jako voda. Ale oči se dívaly tvrdě, protože rýsovaly poslední čáry připraveného plánu.

A Novák, dokončiv poslední čáru svého plánu, uzavřel myšlení kaňkou hnusného smíchu a zamnul si ruce, když ve dvě hodiny odpoledne s gestem vítěze posadil na hlavu tvrdý klobouk.

Ale hodina v kabinetě byla nekonečná, protože oči dávno již předběhly loudavý čas, který se vlekl pomaleji než Novák, zvolna se procházející dlouhým kabinetem. U stolu se zastavil a schoval cukroví a víno, kterého dnes nebude potřeba. Pak se zastavil i u divanu, neboť v uších již znělo nesmělé zaklepání. To se však jen zdálo, proto pohladil rukou divan jako věrného psa a zase přecházel donekonečna, neboť když se podíval na hodinky, ručičky se ani netočily.

Konečně ozvalo se nesmělé zaklepání dlouho očekávané. Novák vešel do předsíně, nedočkavou rukou otevřel dveře a vpustil dovnitř ubledlou Emu. Nepozorovaně zamkl dveře a nezvykle rychlým krokem vrátil se do kabinetu a rozkročmo usedl na židli jako na koně. Pomalu vyndával z kapsy notes a pak dlouho přehraboval tlustými prsty papíry, aby co nejvíce prodloužil trapné očekávání, které již chvělo jejíma rukama i zlekanými rty. A ještě jízlivým hlasem, ostrým jako nůž nabroušený nenávistí, vykrajoval poslední zbytek odvahy, která v Emě zbývala:

– Vy mnoho z té fyziky neumíte, stejně jako z matematiky. Ovšem dostatečnou vám nedávám, ale to jen z milosti, má drahá. Kdybych měl být jenom spravedlivým, ani dostatečnou byste si nezasloužila. –

Změřil ji krátkým pohledem, aby ukázal, jak je bezmocnou proti němu a stejně bezvýznamnou jako malá tužka, kterou drží v prstech, ale mohl by ji i zahodit, kdyby se mu zachtělo. Pak jí dal stručně otázku a tužkou nervózně klepal do stolu, protože se nemohl dočkat.

Ema se zachvěla, ale rty nemohly mluvit, neboť i odvaha k slovům byla rozdupána jeho pohledem i slovy. A když jeho hlas zaskří-

pal druhou a třetí otázku, slzy vytryskly jí z očí, pláč otrásl tělem a drobné prsy klesaly a vystupovaly při každém vzlyku. Novákovy oči začaly ji olizovat žhavými pohledy a hlas jeho šeptal slova, vycházející z úst jako ošklivý zápach.

- Pojdte sem blíž. -

Neviděla zaslzenýma očima jeho rozpálené tváře a neklidné ruce, které již již chtěly divoce schvátit její tělo, přistoupila tedy blíž, ale Novák zašeptal:

- Ještě blíž, ještě blíž. -

Ucítila horký dech a zápach jeho slov, ale tlusté ruce se již natáhly a tak rychle ji uchvátily, že ani nemohla vykřiknout. A pak bylo již pozdě. Ruce rozpálené vášní rozepjaly blůzku, košilku strhly a rty líbaly bílé prsy a nechávaly na nich sliny, jaké jen hlemýžď plivá po zemi.

- Neboj se, neboj se, - mumlal mezi polibky a trhal z ní šaty, až pod nohama zazářilo tělo bílé jako květy lilií, které právě rozevřely se v parku před školou. Pak jí líbal po celém těle a každý polibek pálil jako uštknutí jedovatého hada. Sevřel ji do náručí a nesl ji na divan. Tlustým tělem tiskl se k ní a slizkými ústy dotýkal se rtů, zledovělých hrůzou.

Oči její byly vytřeštěné, neboť všechno se bortilo a bez záchrany padalo dolů, kde je hluboká propast. Ohnivý klín trhá tělo na dva kusy, již krev teče z rány. A tělo umře, musí umřít, neboť bude rozdrceno těžkým balvanem, který leží nad ním.

Ale nezemřelo.

Udýchaný Novák pustil ji ze svých rukou pokrytých lepkavým potem. A Ema pomalu vstávala, udiveně se rozhlížejíc, protože nedovedla pochopit, že ještě žije, že má nyní vstát k životu. Ruce se trásly, ale přece sbíraly kusy oděvu, rozházené po podlaze, šaty

zapínaly, na rozcuchanou hlavu daly klobouček, ale oči nic neviděly, jenom ruce se pohybovaly.

A když se ustrojila, chytil ji Novák ještě oběma rukama a přitiskl ji na klín a rukama hladil malé prsy. Ema zkameněla a oči prolomily se v příšerně hlubokou tůň.

Pak jí otvíral dveře a ještě jí prskal do tváře mazlivá slova:

– Však se ještě uvidíme. Pá, holčičko, ale buď rozumná! –

Vrátil se do kabinetu vítězným krokem, ze stolu vyndal láhev vína a skleničku vypil na jeden ráz. Slabé teplo se rozlilo v žaludku a Novák si hluboce vzdychl, neboť tělo hořelo ještě žárem. Obrátil se k divanu a uprostřed uviděl červenou skvrnu a příšerně se zachechtal.

Ema dovrávorala se domů, celou noc bolelo jí tělo poštípané jedovatými polibky a rozlámané zpocenými rukama. Bylo poseto tolika ranami, že už nebude žít, sotva dočká se rána.

Přece však se dočkalo rána nešťastné tělo, a z lůžka vstávalo. I druhou noc nadarmo toužebně očekávalo smrt, jež jediná mohla mu pomoci.

Ema nejprve ani nepomyslela na Víta, protože přestala myslet na život. Srdce však nepřestávalo bít a tělo den co den vstávalo z lůžka, i oči začly se zachycovat předmětů, protože bylo nutno chodit, vyhnout se člověku i kamenu, který ležel na cestě. Uviděla, že není na světě sama, neboť spatřila věci. Židli, na kterou usedá, stůl, o který si opírá ruce. A ráno spatřila odřenou ruku matčinu, když před ní postavila hrneček s kávou. Všechno ji znovu volalo k životu. Teprve tehdy potkala Víta, ale musila odvracet hlavu, aby z očí nepoznal její utrpení.

Každého dne tělo vstávalo, nohy a ruce se pohybovaly, oči se dívaly. A tělo roztržené na dva kusy bylo ještě napínáno na dlouhých

mučidlech dní a měsíců. A hlava se neměla kam sklonit, komu vyznat své neštěstí a svou vinu. Břemeno, které nosila, bylo příliš těžké pro její slabé ruce.

Novák nebyl nasycen, zase toužil po jejím těle. Nejprve ji lákal, chlácholil, ale Ema neslyšela jeho slov. Dnes však si ji zavolal, hlas jeho byl surový jako ruka, která bije bezbranné dítě, a slova několikrát přeřízl ostrý chechtot. Když neodpověděla, vyhrožoval zařatou pěstí:

- Buď přijdeš zítra odpoledne, nebo, nebo... -

Celý den seděla s hlavou nad stolem skloněnou. Myšlenka celý den smýkala tělem a večer je vyhodila na ulici, aby si šlo nalézt smrt. Vždyť most je vysoko nad řekou a řeka je zamrzlá. Hlava se lehko roztrhne o tvrdý led.

Utíkala černou nocí, viděla před sebou jenom most a zamrzlou řeku, ale černá postava přistoupila k ní a oči rozeznaly známý obličej: Kácela se k zemi, jen poslední silou zachytila se Víta. A Vít ji odnesl v náručí.

Oči jeho vytřeštěně hleděly na příšerný obraz jejího utrpení, ruce se svíraly v pěsti a hrozily do tmy. A kdyby měly nůž, šly by vraždit, tak veliká byla jejich nenávist.

Celou noc ležel Vít s očima otevřenýma dokořán, protože nenávist byla větší než únava.

Když ráno vstával, byla ještě tma. Vyšel ven a tloukl se ulicemi zatínaje pěstě a pak zamířil k předměstí, aby počkal na Emu. Pohled očí byl studenější než sníh ležící na zmrzlé cestě.

Ema, uštvaná zoufalou myšlenkou, která ji vyhnala do tmy, spala dnes celou noc, neboť ležela v pevné náručí Vítově. A ráno i tělo bylo vláčnější, ruka radostněji zvedala věci, jen nohy, když odchá-

zely z domova, nejistě stoupaly. Ale tu oči uviděly Víta, který čekal několik kroků před nimi.

Ještě k němu ani nedošla, když hlas jeho zazvonil tvrdými slovy:

- Emo, kdy tam máš jít? -

- V půl třetí, - šeptala, pohledem se opírajíc o tvrdé oči.

- Ty nepůjdeš, já půjdu místo tebe. -

A pak šli spolu až před školu, kde se rozloučili dlouhým pohledem, ve kterém byla všechna tíha včerejšího setkání a nejistota dnešního dne.

Odpoledne čekal Novák v kabinetě. Dnes ležel na divanu, neboť odpočíval po obědě. Jen jednou díval se dnes na hodinky a zakuckal se smíchem, vzpomenuv si na skvrnu, červenou jako květ.

Vít nedočkavě chodil před školou a čekal, až z věže radnice dvojím úderem zavolá ho zvon, aby se šel pomstít za Emu i za sebe.

Konečně.

Vyběhl tedy po schodech a zaklepal na dveře, které Novák hned otvíral, nevšimnuv si, že zaklepání bylo tvrdé, jako by do dveří železem zabušil. A oči se mu zapálily vztekem, když přede dveřmi nestála Ema.

- Musím s vámi mluvit, - řekl Vít, snímaje klobouk, ale Novák vzteklou rukou beze slova zavíral dveře, bodnuv Víta nenávisným pohledem. Vít však rukou prudce vrazil do dveří, že se rozletěly, udeřivše do stěny, až kusy omítky padaly na zem. Prudkým pohybem šelmy skočil do předsíně a zavřel za sebou dveře.

- Co si to dovolujete? Okamžitě ať jste venku! - velitelsky zasyčel hlasem zmije Novák a tlustou pravicí ukazoval na dveře.

Ale ruce Vítovy jako drápy zatkly se mu do prsou, cloumaly tlustým tělem jako lehkou skořápkou a ústa plivala slova zpěněná vztekem a nenávisť:

- Svině, svině, svině. -

Tlustá ruka klesla, bezbarvý obličej zbledl ještě víc a oči se příšerně vypouly. Rty modraly a třásly se strachem. A ruce se zatínaly hloub, tělem bušily do stěny, jako by je chtěly rozrazit. Novák chtěl již křičet, ale slova, která se chrlila z úst Vítových, zlomila i jeho zbabělost.

- Vím, na koho zde čekáš. Nepřijde, nikdy nepřijde. Pamatuj, že jsem zde ještě já. Já tě zabiji, zabiji tě! -

Ústa zpěněná zlostí již jen chrčela, neboť nemohla mluvit, ale ruka sevřela Novákovo hrdlo. Prsty jako kleště vrývaly se do tučného krku, až obličej zmodral a vypoulené oči zalévaly se krví.

Když ruka pustila hrdlo, upadlo tělo k zemi jako kus dřeva a zůstalo ležet bez vlády.

Vít ještě mu plivl do obličeje.

Pak narazil klobouk na hlavu a bouchl za sebou dveřmi.

Novák ležel na zemi bez vlády jako mrtvý. I dech se zarazil v prsou a na čele vyvstal studený pot lepkavý jako hlen. Zaťaté prsty pomalu se uvolňovaly, i dech již zachrčel v ústech.

Bylo již tma, když se Novák dovedl ke stolu, usedl na židli a třesoucí se rukou mohl zvednout láhev vína k ústům, aby se napil.

Ještě několik dní ležela Gusta v posteli s bledýma rukama, složenýma na peřině, neboť byla zesláblá. Stará paní sama na loktech houpala malého Karla, a když usnul, položila ho vedle matky. Usedla k posteli a hladila Gustu po světlých vlasech, protože byla naplněna radostí, když její ruce chovaly dítě a nebyly zbytečné. A pak již Gusta vstala, ale dítě chovala vždy stará paní.

Den přicházel po noci a po dni přicházela zase noc, ale vždy byla kratší, neboť slunce ukrojilo z noci každý den kousek, až konečně byl to veliký krajíc a slunce vystoupilo na oblohu již v šest hodin ráno. Tu již docela protrhalo šedivé mraky, obtížené spoustami sněhu. Vzduch naplnil se teplem, sníh roztál ve vodu a vodu vypila žíznivá země. Po cestách zase hrčely vozy, chlěvy se otevřely dokořán. Zabučely krávy a zařehtali koně.

Za slunečních dnů vycházela ven Gusta s Karlem na rukou. Nohy se snad ani nedotýkaly země. Když šla po měkké cestě, neboť tělo bylo lehké, nemělo váhy, každou chvíli mohlo se vznést k nebesům. Taková byla její radost. Oči se rozhlížely po kraji a viděly pole, zvlněná zeleným ozimem. Jinde pár koní táhl secí stroj, který zrnko za zrnkem sázel do měkké prsti železnýma rukama. Vysoké jabloně skláněly se nad silnicí, pupeny se otevřely jako žíznivá ústa a sály teplo, které proudilo nad zemí.

Prokop přijel na Velikonoce domů a Vít přijel s ním, neboť oba přišli stisknout ruku mladé matce.

Gusta stála před domem se starou paní. Na jedné ruce držela dítě a druhou podávala Vítovi a Prokopovi, ale jejich ruce se zachvěly,

protože bylo by vhodnější pokleknout před touto ženou, neboť je matkou.

Toho večera Vít brzy odcházel spát, ale ještě neulehl. Prudce rozrazil okno, protože těžký vzduch sevřel mu prsa. Opřel se na okno a chtěl se dívat do tmy, ale ze zahrady zazněl šepot ztlumených hlasů. Dvě postavy schoulené na lavičce tiše si vypravovaly.

Oběma rukama zakryl si oči, protože nechtěl vidět nic, docela nic, jen černou tmu. Ale ani tma není prázdná a vystupují z ní lidé. Ema se vrávorá z kabinetu, kde se Novák příšerně chechtá. Pak ze tmy vrhá se Vítovi do náručí, a Vít zaťatýma rukama jde se mstít. Ema však zatím odešla, není zde, jen v dáli vidí ji přecházet se sklopenýma očima, které nevěří, že Vít dovede odpustit. Co jí má odpouštět? Vždyť nyní naproti němu zahořely žluté oči a slizké ruce jako hadi ovíjejí tělo a táhnou je k nedočkavému klínu.

Prudce se otrásl, vstal a přecházel pokojem. Pak ustrojený dopadl na lůžko a usnul, neboť byl unaven. Ale i v noci na prsou ležela těžká tma.

Dva dny zde zůstal a zdálo se mu, že uplynulo půl života. Minuty vlekly se hlemýždím krokem. Myšlenky dávno je předběhly, ale musily počkat na zdlouhavý čas. A v čekání jde čas ještě pomaleji.

Když sem přijel, uviděl Gustu s dítětem v náručí a s úsměvem kolem úst. Od té chvíle chodila vedle něho drobná Ema a zachycovala se jeho ramen, aby neupadla.

Déle zde nemohl být a vrátil se do Města.

Ema byla již zbavena Nováka, ale teprve nyní poznala, že ten okamžik, který roztrhl její tělo na dva kusy, navždy ji oddělil od Víta.

Již nikdy nesmí se s ním setkat, sama musí nést své neštěstí, protože sama není docela bez viny. Proč se nebránila, proč nevo-

lala o pomoc? Výčitka za výčitkou vpalovala do srdce ohnivý hrot a tělo bylo opět napínáno na dlouhá mučidla dní a měsíců.

Když přijel Vít do Města a otevřel dveře, našel za nimi na podlaze dopis. Písmo drobné jako zrnka písku, to píše mu Ema. Roztrhl obálku a očima nedočkavě hledal, ale hledal nadarmo. Ve čtyřech řadách chodila černá písmena smutečným pochodem před jeho očima:

Děkuji ti, žes mne ochránil. Budu ti za to vždy vděčna, ale nyní tě prosím, abys zapomněl, že jsme si byli dříve blízcí. Po všem, co se stalo, nezbývá než se rozejít.

Tvá Ema.

Usedl na židli a rukou si podepřel hlavu.

Jen několik dní zbývalo jim strávit ve Městě. V pokojíku měli již urovnané všechny věci, jen vzít do rukou balíky a odejet navždycky.

První odjížděl Prokop. Vít šel s ním na nádraží. Byl tichý červený večer. Šli podle sebe a mlčeli. Všude bylo již zhasnuto, jen od Černé labutě táhl se proužek červeného světla a zařezával se do přivřených očí. Předměstské domky ležely zde jako mrtvoly s vylopanýma očima oken.

Vstoupili do nádraží. Prokop si koupil lístek u pokladny, kde byla zasklena slečna s vyschlým obličejem.

Několik lidí leželo v čekárně na lavičkách. Plíce dýchaly a dusily se zakouřeným vzduchem. Kdosi v rohu suše zakašlal, jako když pes zaštěká v pusté noci. Přišla chvíle odjezdu. Vrátný zvonil a křičel a zvuky a slova zabodávaly se do uší spáčů.

Spáči rozmrzele vstávali, do rukou brali zavazadla a vlekli ke dveřím stejně těžce sebe i zavazadla.

Prokop s Vítem podali si ruku. Prokop odcházel na peron a Vít otevřel dveře vestibulu a vyšel na prázdnou ulici.

Jeho kroky duněly, jako by do sudu bušil. Kdyby jejich zvuk rozbíjel okna a zburcoval všechny pokojné lidi, kteří chrápají za staženými záclonami, až by vytřeštění a ustrašení vyběhli na ulici. Všem by do tváře naplival.

Došel až domů, otevřel domovní dveře a po strmých schodech, vzdychajících pod jeho nohama, vystupoval k svému pokojíku. Dnes již věděl, že schody končí u dveří jeho pokojíku, že nevedou dál, neboť k nebi není možno vystoupit. A proč by lezl mezi studené hvězdy, nechce se mu zmrznout. Kdyby jeho slina mohla proletět prostor až k hvězdám, na všechny by naplival, aby zhasly.

Ulehl a usnul. Probudil se teprve ráno, kdy slunce vystoupilo vysoko nad oblohu.

Vzal zavazadla a šel k nádraží. Na nic se neohlížel, jen na cestu se díval, aby neklopýtl.

Seděl v nádražní čekárně, kde vzduch byl tvrdý a špinavý jako začazené sklo. A lidé seděli na lavičkách, křičeli a hovořili. Slova zněla tak hluše jako cihly dopadající na zem a zdála se být stejně zbytečná jako vyplivnutá slina.

Vedle Víta seděli dva venkované, ruce měli sukovité jako hole, jež v nich svírali. Jeden z nich kouřem vydechoval slova, která se donesla až k Vítovi:

- Tak jsem už musel tu náruční krávu prodat na řezníka. Ale byla to zatraceně dobrá kráva. Rok co rok měla dvojčata a měl jsem ji patnáct let. Abych nelhal, dvakrát měla jen jedno tele a pokaždé to

byl chcípák. Ale když měla dvě, byly vždycky jako pŕlletní jalovice. A teď jsem ji, takovou dobrou potvoru, musel dát na řezníka. –

Vít obrátil hlavu.

Bylo by opravdu lepší být krávou než člověkem. Žrádlo jí přinesou až ke žlabu. Když je čas, dovedou ji k býku, a stane-li se jí něco, řezník ji hned zařízne, ani nemusí trpět.

Pak si koupil lístek a nastoupil do vlaku.

Prokop šel od nádraží po rovné silnici. Tma ležela nad krajem. Vítr hladil obilí i hlavu Prokopovu jako teplá ruka vítající člověka, který se vrací. A Prokop vracel se dnes domů, aby již nikdy neodešel.

Všichni již doma spali a zdálo se, že celý dům tiše oddychuje, aby si odpočinul, jen psi přivítali ho radostným kňučením. Bušil na vrata jako cizinec, ale brzy bylo mu otevřeno. Odešel do svého pokoje a teplý vítr natáhl ruku až do okna a hladil jeho tvář.

Již z domova neodejde, protože se vrátil. Ulehl a oči se zakryly lehkými víčky.

Ráno vzbudil se časně, když ženci naklepávali kosy. I vyskočil a ruce se zachvěly nedočkavostí. Seběhl dolů a s ženci šel kosit trávu. Slunce teprve vystupovalo nad obzor a tráva byla pokryta rosou, jako by celou tuto noc byla proplakala. Slunce stoupalo výš a výš, teplými paprsky olizovalo z trávy studenou rosu. A když vypilo všechnu rosu, dali ženci kosy na ramena, do dutých rohů vložili brousky jako meče do pochvy a pomalým krokem, na který se věsilo čtyřicet let práce, vraceli se ke vsi. I Prokop šel domů a teprve nyní setkal se s matkou. V šedivých očích vznítily se jiskry a rty dávno již zvláčnělé líbaly Prokopa na čelo. A Prokop zaprosil matku měkkými slovy:

- Maminko, již nepůjdu studovat, zůstanu doma. -

- I zůstaň, hochu, je zde hospodáře potřeba. -

Pak přišla Gusta a na rukou nesla malého Karla.

Dny prozářené sluncem táhly se jako stříbrná šňůra s černými uzly nocí. V noci jsi uléhal unaven prací dne a cítil jsi, jak srdce na-

lává do svalů krev, aby zase zítra nohy běžaly po pěšinách a ruce vzaly dlouhé podávky a vyzdvihovaly na fůru vonící seno.

Poslední seno sváželi domů. Prokop jezdil s párem koní a večer sedl si ve svém pokojíku a díval se z okna.

Slunce zapadalo a dlouhé stíny táhly se od předmětu k předmětu. Krávy jazykem drsným jako pilník olizovaly žlaby.

Sešel do kuchyně a díval se na matku, jež sama chystala večeri, a ruce její, které se již dávno přestaly třást, nejvíce se radovaly, když mohly někomu posloužit. Gusta uspávala malého Karla hou-pajíc ho na loktech. Pak usedli všichni ke stolu a večereli.

Po večeri vyšli ven a seděli v zahradě. Na stromech už byly červené třešně a všechny plody se nalávaly. Stará paní brzy odešla spát, Gusta a Prokop zůstali ještě chvíli. Na všech stranách stály zde stromy s korunami širokými jako obtěžkané životy žen. Seděli tiše, jen oči se dívaly daleko, jako by něco hledaly, a přece v tom tichu vyklíčila slova:

- Je zde hezky, vid', Prokope. A tam nahoře dříme můj klučík. Bez něho bych nemohla žít. Jen pro něho jsem dovedla všechno snést, i smrt Karlovu. -

Poslouchal její slova, ale zachvěl se a zavíral oči, aby neviděl vytřeštěný pohled z prostředka zahrady. To se na něho dívá Bela měkkýma očima, které rozšlapal.

Raději vyskoč, uprchni před těma očima. Utíkej a zavři se do černé tmy, kde není vidět docela nic.

Ale Gusta seděla vedle něho a měkkými slovy hladila tvář zjizvenou bolestí.

- Za mnoho jsem vděčna tobě. -

Vzala jeho ruku a dlaní ji hladila. A Prokop ucítil, že její dlaň je horká jako žhavý plamen. Krev rozhořela se mu v žíлах a všechna proudila do ruky, kterou hladila Gusta.

A když odešla, zůstal zde ještě dlouho, neboť se již na něho ne-
dívaly hnědé oči, protože dlaň Gustina hořela na jeho ruce.

Proč nevěděl dřív, že mají ženy tak horké ruce?

Ze zahrady odcházel, když byla již neprodyšná tma, v jaké ne-
poznáš jediný předmět, neboť všechny tě opustily. Již neutíkal
do svého pokojíka, pomalu vystupoval měkkými kroky, jako by
šel bos. U dveří Gustina pokojíka i tiché kroky zmlkly. Dnes oči
viděly dovnitř a uši chtěly poslouchat, aby slyšely její dech, který
vanul dveřmi až k Prokopovi a plamennými jazyky šlehal na jeho
tváře.

Odcházel do svého pokojíka, ale ještě neulehl, otevřel okno do
chladné noci, neboť ze všech stran šlehalo na něho plameny jejího
dechu a rozžhavlily celé tělo. Pak ulehl a stáhl na sebe přikrývku,
ale i ta byla horká jako dotek Gustiny ruky a rozpalovala se ještě
víc.

Oči zavřely se teprve dlouho po půlnoci, když v nich vyhasly
horké plameny.

Toho dne měla mít prasnice mladé. Loni jich vrhla dvanáct. Byla
divoká a všechna je do rána sežrala. Ráno již ve chlívku nebylo
nic, jen hnůj potřísněný krví. Prasnice měla celou tlamu krvavou
a oči zalité krví.

Prokop se tedy rozhodl, že ji bude hlídat. Do chodby vedle chlív-
ků rozprostřel dvě otýpky slámy, načechrané jako vlnité vlasy, a ve
chlívku u prasnice rozsvítil čadivou lampu. Do půlnoci jen chvílkami
přišel se podívat, ale pak ulehl na slámu a ruce si složil pod hlavu.

Ze tmy se vynořila bílá ruka, žhavou dlaní hladila ho po skrá-
ních, které byly ještě žhavější. Ale tma černým vějířem chladila
celé tělo a zakrývala oči, aby usnuly. Již pomalu usínal, když byl
najednou probuzen žalostným kňučením prasnice.

Rychle otevřel dvířka a posvítil si malou lampičkou, která ošklivě žlutým světlem naplnila chlívek. Oči naplněné tmou noci i spánku, konečně se napily světla a uviděly prasnici.

Chvěla se na celém těle a na zkrvavené slámě ležela již dvě malá prasátka. Obrátila hlavu a světlo zabodlo se jí do očí zalitých krví. Z tlamy vydralo se táhlé zakňučení, které volalo o pomoc. Vemeno mlékem nalité k prasknutí viselo k zemi, ale tělo se třáslo bolestmi, ve kterých život a smrt setkává se v jediném bodě. Chvěla se strachem a bolestí, z těla vycházelo mládě za mládětem, až bylo jich konečně dvanáct.

Nyní se již tělo přestalo třást, v očích se rozhořely ohýnky a prudké chrochtání vydralo se z její tlamy. Chtěla se vrhnout na mláďata, aby pomstila bolest, kterou pro ně musila vytrpět. Ale Prokop zastoupil jí cestu a pak ji zavřel do vedlejšího chlívka.

Ráno stála již u dřevěného plotu. Z růžových bradavic stříkalo na zem mléko před hladovými mláďaty, která kňučela ve druhém chlívku a nadarmo prostrkovala čumáčky mezerami plotu a očuchávala matčinu tlamu, k sladkému vemenu nedosáhla.

Když nyní pustil prasnici k mláďatům, radostně všechny očichala, jako by je chtěla zlíbat. Pak si lehla na žlutou slámu a dvanáct čumáčků přísálo se k bradavicím, aby z nich pilo život.

Již začínaly žně. Včera již vyžnuli sekáči široké cesty kolem žitných lánů. Dnes ráno zapřáhli koně do žacího stroje a vyjeli na pole. Na poli spustili kosu k zemi, koně se rozjeli a kosa se zařízla do obilí. Kola se otáčela a hrábě žacího stroje jako ohromné ruce s roztaženými prsty sčesávaly obilí ke kose a hrstě pokládaly na zem. Pak přicházely ženy a svázaly je v snopy.

Slunce rozžhavilo vzduch i zem i kamení, a když ses podíval na obzor, zdálo se, že plamenné jazyky šlehají ze země až k nebi,

ale to obloha vztahovala žíznivá ústa až k zemi a pila vodu z řek, lesů i země.

Večer stály již na poli řady panáků.

Prokop vracel se domů z pole. Obličej měl ožehlý sluncem a vrásky vyryté hrotem dřívějších dní byly již vymazány z obličje. Pleť se napjala a pokryla sametem, jaký zanechává dech na studeném skle. Snad zůstal na jeho tváři dech Gustin z toho večera, kdy poprvé ucítil, že mají ženy horké ruce a plamenný dech.

Poslední vozy dojížděly do vesnice. Ticho noci již padalo z modrého nebe k zemi. Prokop šel úzkou pěšinkou k zahradním vrátkům. Nyní již ruce nemávaly zbytečně vzduchem, volně se hýbaly, byly těžké denní prací, ale přec každý jejich pohyb byl měkkým pohlažením.

Stará paní před domem chovala malého Karla a její oči, šedivé jako vlasy, měkce se usmívaly. Ale Gusta byla dnes tichá, ani nepromluvila, a když konečně slova prolomila zavřená ústa, zarmoutila všechny:

– Déle již zde nemohu obtěžovat, musím si nalézt nějaké místo. –

Stará paní vzhledla k ní a její oči byly ustrašené, jako kdyby opilý muž vstupoval do dveří.

– Stalo se ti něco? –

Hlas se jí chvěl a chvěly se i ruce, které držely Karla.

– Ne, ne, nic se mi nestalo, – chlácholila Gusta její ustrašené oči a poznala, že nemůže odejít, neboť stará paní prožívá s ní mateřství. V bolestech, kdy narodil se Karel, byla s ní a nyní houpá dítě na vyschlých loktech. A kdyby jí vzala dítě z náručí, klesly by její ruce jak odřáté větve, protože staly by se opět zbytečnými. A zbytečné ruce by vadly a usýchaly, až uschlo by celé tělo a oči by se obrátily v sloup.

Poslední obilí sveženo do stodol. Holá strniště byla poseta bílými obláčky hus, ale nebe již někdy zůstalo zataženo šedými mraky a bylo smutné jako slepé oko zatažené bílou blánou. Studený vítr chladil bosé nohy chlapců, kteří se hřáli u ohně. Oráč u meze zasadil do země pluh a volové zvolna kráčejiče vyorávali první brázdu.

Mlátili. Otevřeli vrata stodoly, širokým řemenem spojili kolo motoru a kolo mlátičky. Roztočili těžké kolo a motor začínal prudce dýchat. První snop vhodili do mlátičky, obilí zazvonilo na řesetech jako první dětský smích a sypalo se do pytlů, které již čekaly.

Ale to si již babí léto vyčesávalo vlasy bílé jako sníh. A vlasy smutně poletovaly vzduchem a chytaly se na větvích.

Gusta a Prokop žili vedle sebe. Podávali si věci, ruce jejich potkávaly se uprostřed a již několikrát se stiskly.

Zase seděli Prokop a Gusta v zahradě. Listí již žloutlo na stromech, ovoce bylo sčesáno a jabloň, která mívala nejdříve zralá jablka, holé větve jak odrané hnáty rukou vztahovala k šedému nebi.

- Nedávno jsme zde seděli a plody se teprve nalévaly. -
- Nedávno, Prokope. -

Oči dívaly se někam daleko a ruka položila se do jeho dlaně. Ale Prokopa pálila jako horký chléb vyndaný z pece, musil ji pevně stisknout, aby ji udržel. Když však Gusta ucítla, jak tiskne její ruku, vyskočila a vytrhla ji z jeho tvrdé dlaně prudkým pohybem a utíkala domů, jako by chtěla uprchnout před někým, kdo bije ji těžkými ranami. Nadarmo na ni volal prosebný hlas Prokopův:

- Gusto, Gusto, neodcházej. -
- Odešla.

Ve svém pokojíku schovala hlavu do peřin a plakala, protože mu dnes sama podala ruku, kterou hladil mrtvý Karel. Plakala a slzy chřestily bezútešně v hrdle jako střepy rozbité nádoby.

Od toho dne se Prokopovi vyhýbala. Celé dny chodila s hlavou svěšenou a oči se dívaly kamsi daleko, kde hledaly Karlův úsměv. Nenalezly však ničeho.

V lese nařezala náruč kvetoucích vřesů a doma z něho upletla veliký věnec na hrob Karlův, neboť se blížily Dušičky.

Dny i noci počítala. Hodiny byly dlouhé a nekonečné dny táhly se jako smuteční průvod. Země mokvala pod nohama prolitými slzami. Smuteční průvod zašlapával slzy do bláta. Poslední chodci šli již po kolena v blátě.

Těšila se, jako by se měla sejít s mrtvým Karlem.

Konečně přišly Dušičky.

Jela do města s věncem v náručí. Lokomotiva příšerně štěkala do ticha, ve kterém se dusily všechny zvuky. Z komína sypal se popel kouře nahoru k popelavým mrakům.

Hned z nádraží utíkala na hřbitov, neboť tam na ni čeká Karel. Nedívala se na cestu, protože už viděla Karla, a jen utíkala, aby nepřišla pozdě.

Na hrob položila vřesový věnec a poklekla ke kroku. Obličej schýlila na rezavou trávu a zatajila dech. Čekala, až Karel promluví.

- Buď tiše, buď tiše, abys slyšela jeho hlas. -

Čekala dlouho.

Před ní ležel hrob porostlý travou, která podzimem zrezavěla, jako šedivější vlasy člověka. Na hrobě voněl vřesový věnec. Ale mrtvý nemohl promluvit, neboť ležel hluboko pod zemí.

Večer se vracela, ale nohy šly pomalu, viselo na nich těžké zklamání.

Stará paní šedivýma očima od rána do večera sledovala každý Gustin pohyb. Viděla, že ruce bolestně dotýkají se věcí, jako by se o každou pořezaly do krve, ale závaží, které viselo na nohou, neviděla. Proto se jednou odpoledne, když osaměly, ptala očima i ústy:

- Stalo se ti něco? -

Gusta položila hlavu do klína staré paní a vypravovala, že se o Dušičkách nesetkala s Karlem. Její hlava byla těžká a slzy padaly do klína staré paní, která hladila rozpálené čelo suchýma rukama a měkkými slovy:

- Neplač, děvečko, neplač. Mrtví již zemřeli a leží v hrobě. -

Gusta je uslyšela, a proto uchopila suché ruce a dlouho je líbala, jako člověk, který neví, jak by poděkoval za dar. Na ně dopadly poslední slzy. Pak již vstala a nohy zase volně kráčely, protože byly zbaveny okovů.

Šedivé mraky na obloze zbělely sněhem, který v několika dnech zasypal celý kraj. Za dlouhých zimních večerů seděli všichni kolem stolu. Stará paní chovala Karla. Gusta se již nevyhýbala Prokopovi, nyní sedávala vedle něho a jejich ruce často se tiskly.

Dni jako drobné kapky padaly do moře času, zazvonily na hladině a již nebylo po nich památky. Tak padaly i měsíce, rok uplynul a v moři vody nepřibylo.

Byl zase podzim. Karel již běhal. Stará paní vodila jej po zahradě.

Železné pluhy jako ostré nože odřezávaly na polích krajíce dlouhých brázd a kypřily zemi. Koně rozšlapávali půdu těžkými kopyty. Za pluhy táhlo procesí černých havranů. A na rukou oráčových voněla prst.

Byla sobota, den poslední v týdnu.

Prokop oral celý den a večer přinesl na rukou i očích vůni země. Gusta ji cítila ještě dlouho ve svém pokojíku.

V neděli byla obloha čistá jako oči malého Karla, s nímž si hrála stará paní v zahradě, těšíc se ze smíchu, který klokoval v malém hrdle. Prokopa a Gustu vedla úzká pěšinka do polí, ale pak se svévolně stočila k potoku a opustila je až u lesa.

Zašli do lesa. Listí zvonilo pod nohama. Hluboké ticho leželo nad lesem. Vůně dřeva a pryskyřice zadýchala vzduch, že byl opojný jako víno.

Sedli si na mech a mlčeli. Položila ruku do dlaní Prokopových. Prokop se usmíval, protože v srdci klíčila mu veliká slova, tak veliká, že snad ani ústy neprojdou. Proto, když promluvil, vypadl z úst jen nepatrný, otlučený zlomek:

- Gusto, Gusto, já tě mám rád. -

Hlavu sklonila na jeho prsa a to bylo její odpovědí. Schýlil se k ní, aby ji políbil, a rty se roztavily ve výhni polibků. Ruce se k sobě vinuly a dvě srdce srůstala v jediné.

Večer se vraceli domů. Slunce již zhaslo a lehký stín od východu na západ závojem přikrýval všechny věci, šli vedle sebe a drželi se za ruce.

Stará paní byla v pokoji, Karel si hrál na zemi, šero vystoupilo z koutů a pohlcovalo poslední světlo dne, které vstupovalo oknem.

Gusta s Prokopem vešli do dveří krokem, který zvonil jako radostný smích, že se stará paní musila ohlédnout. Oba si stoupli před ni a Prokop řekl měkce, jako by prosil:

- Maminko, my se máme rádi. -

Stará paní se usmála, ale nemohla promluvit. Vzala ze země malého Karla a dala ho Prokopovi do náručí. A Gustu políbila na čelo a dvě slzy z očí, které již byly vyschlé, padly na Gustinu tvář.

Prokop pak rozsvítil lampu.

Hustá tma ležela nad širokými ulicemi Velkého Města a síť osvětlených ulic byla pavučina napjatá k lovu.

Na boku obdélníkového náměstí ohromná budova roztáhla své údy mezi stromy a květiny. Ale každou chvíli vjel do širokého průjezdu automobil, sváželi sem všechna nemocná těla, protože to byla nemocnice. Mnoho těl leželo i v pavilonu venerických nemocí, kam vstupoval mladý lékař. Dveře se zavřely a před ním se natáhla dlouhá bílá chodba jako vyhublé tělo člověka a okna, černá noční tmou, byly vředy hnisající na jeho těle.

Dnes zde stráví poslední noc a zítra se přichystá k odjezdu. Vešel do ordinační síně, oblékl bílý plášť a zavolal ošetřovatelku zvukem, který dnes prudce zahrčel.

- Co je nového? -

- V šestém pokoji zemřelo číslo tři a pak číslo sedm. -

- Kdo to byl? -

- Holky, - řekla nevšimavě a odešla.

Nezemřel člověk, zemřelo číslo tři. Člověk je jen v účetní knize poznamenaným číslem, které má výkonnost tolik a tolik koňských sil. Tak je tomu venku za zdí nemocnice, ale zde na lůžkách jsou jen vyhublá těla a velkými vředy vytéká hnis. Těla se svíjejí v bolestech a čím hlouběji zatíná smrt spár do slabého hrdla, tím silněji šeptají ústa:

- Žít, žít, žít! -

Zde na lůžku leží člověk, ubohý člověk, protože jen utrpení dělá člověka člověkem. A jenom ti, kdož trpí, jsou lidé, neboť bez utrpení nebylo by radosti.

Zamhouřil oči, aby viděl hodně hluboko.

Vít přijel poprvé do Velkého Města. Byl uchvácen šíleným ruchem na křižovatkách širokých ulic, troubením aut, cinkáním tramvají. S radostí vmísil se do davu proudícího po chodníku kolem výkladních skříní, kde jsou narovnány věci ze všech zemí světa. Oči přecházely od věci k věci. Hlava se zatočila v chaosu barev a vůní.

To všechno vnesl sem člověk, přivezl v parnicích, železnicích, aeroplánech.

Zanedlouho bloudil Vít promrzlý nočními ulicemi, protože neměl peníze, aby zaplatil nájemné z malé díry, která ústila úzkým oknem do dvora, odkud páchla špína a odpadky.

Několikrát se mu podařilo vyspat se na nádraží, ale pak zase vyhládlý jako pes v noci plouhal se ulicemi. Studený vítr třásl jeho tělem a výsměšně zvedal lehké sukně holek.

Všechny zbytečné myšlenky zahodil tvrdým gestem, jakým odhazujeme věc, která se nám zprotivila, jen jedinou myšlenku svíral v hrsti.

Někde se skrčit a spát.

Schoulil se tedy ke zdi a zabalil se do kabátu. Mráz třásl tělem, ale únava byla větší. Pověsila se na víčka a zvolna je tiskla k sobě. Pak tělo mrazem ztuhlo a přestalo se chvět.

Když se probudil, ležel na stole. Čtyři ruce třely jeho tělo a dva obličej se skláněly nad ním. Do úst lili mu kořalku, jež ho páčila v hrdle. Pak muž, který dosahoval hlavou až do stropu, vzal ho na ruce neohrabané jako medvědí tlapy. Někam ho nesl a za ním šla žena. Posadili ho v kavárně na lavici. Obrovský muž odešel duni-
vým krokem a usedl u vchodu na židli. Pak mu žena vypravovala, jak ho našli.

Hilda (tak se jmenovala) vyšla z hotelu, kde se dveře otvírají a zavírají za dvojicemi dlouho přes půlnoc. Peníze si schovala za řadra. Chtěla rychle proběhnout promrzlými ulicemi a jít do některé kavárny. Náhle však narazila do temného předmětu. Předmět se zakymácel a padal před ní hluše jako kámen. Podívala se a zachvěla se strachem, neboť tam ležel člověk. Nejprve chtěla uprchnout, ale pak přivedla vrátného Beránka, toho obra, který přinesl Víta v železné náruči.

Pak ležel u ní v horečkách a ona dávala na jeho hlavu studené obklady. Teprve za týden vstal z postele a rozhlížel se.

Kolem něho stály předměty a všechny byly docela nové a neznámé. Nikdy dřív je neviděl. A Hilda říkala mu jejich jména, která zněla tak nově, jako prvé slovo dětských úst. Druhého dne potom chodil po pokojíku, dlaněmi hladil věci, ale uviděl, že jsou odřené a stejně pomačkané jako Hilda.

Celou zimu bydlil v jejím pokojíku. Hilda sledovala pozornýma očima psa každý jeho pohyb. Po špičkách chodila vedle něho, aby ho nerušila.

Když se však vrátil po prázdninách, Hildu již nenašel. Nadarmo ji hledal, nebyla nikde, jako by utonula někde v černé noci. Ale hnědé psí oči často se na něho zadívaly ze tmy.

Bydlil tehdy v Dělnickém Předměstí. Ráno vřeštily sirény, po ulicích chodili dělníci a mizeli za továrními vraty. Děvčata s úzkými rameny a červenýma rukama chodila do továren. A večer se vraceli všichni domů, ruce visely jim podle těla, únavou stahovány dolů.

Vracela se i děvčata a potkávala holky, které vycházely do ulic. Ty měly lepší šaty a nebyly udřené. Až zítra večer půjdou ven, bude o jednu víc.

Když šel Vít kolem továren, slyšel, jak víří kola a hučí transmise. Okna svítila večer ostrým světlem, které se zařezávalo do očí.

Těžké mraky jako olovo padaly k zemi, ale někdy i slunce protrhalo mraky kouře a sáhlo až do pokojíku Vítova. V zimě napadal do ulic sníh, ale byl černý kouřem, a když jej automobily rozjezdily, rozmácel boty a páchl jak močůvka.

Domů jezdíval jen na Vánoce a na prázdniny. Matka byla již zlomena prací, z těla zbyly jen kosti potažené vráscitou kůží. Jedny Vánoce vypravovala mu sestra s očima plnými světla o svém hochovi, který se jmenoval Václav.

Když přijel domů na prázdniny, oheň již plápolal ve výhni a úde-ry kladiva zvonily o kovadlinu. Marie krmila bučící krávy a matka loupala brambory ve světnici. I Václav přišel a podal Vítovi ruku těžkou a učerněnou.

Nyní je Vít lékařem. Nemocní vztahují k němu ruce a oči vytřeštěné těžkou otázkou a zoufalou prosbou chytají se ho jako poslední záchrany.

Viděl mnoho bolesti, trpěl a uvěřil v člověka.

Ráno se přichystá a pozítří odjede do Města, z kterého před léty odjížděl navždy.

Vzal do rukou noviny ležící na stole, ale písmena točila se před očima a žádné nemohl rozeznat. Byl to jen protivný hmyz, který dráždil oči.

Díval se na mléčné sklo dveří, matné jako vyhaslé oko, a čekal, ale dvěře se neotevřely a na mléčném skle začaly se míhat stíny. Již rozeznával obličej. Mrtvý Karel se na něho usmíval. Žluté oči paní Pihonové se zableskly. Nyní se do uší zařízl příšerný chechtot a pak uviděl třesoucí se Emu.

Dnes hlavu neodvrátil, protože se již mohl dívat.

Pak vstal a přecházel pokojem dívaje se k zemi, jako by něco hledal. Za chvíli začalo modrat okenní sklo denním světlem. Zhasl tedy žárovku a paprsek světla postoupil oknem a jako droboučkový prášek rozsypal se v pokoji.

Ale i pak musil dlouho čekat. Teprve když slunce prosvítající šedými mraky bylo již vysoko, prošel všemi pokoji pavilonu, aby se rozloučil s nemocnými.

- Vy nás opustíte, - divily se oči nemocných, a když odcházel z pokoje, hleděly za ním, jako by s ním odcházel život.

Bylo již poledne, když přišel do svého pokoje. Věc po věci narovnal do kufru. Pak ulehl a usnul.

Příštího dne ráno odjížděl z Centrálního nádraží. Než nastoupil do vlaku, prošel dlouhou nádražní chodbou, aby se zastavil u lavičky, kde před několika léty přespal několik nocí.

Tehdy se krčil k rourám ústředního topení, které ještě nebyly docela studené. Všechno zahodil, jen tato dřevěná lavička a teplá roura nebyla zbytečná, ačkoliv celý svět nebyl by politoval nejmenším pohledem.

Odešel od lavičky a nastoupil do vlaku. Nalezl si místo u okna, aby se mohl dívat ven.

Všichni cestující nastoupili již do vlaku. Lokomotiva trhla a kola se začala otáčet. Vlaku projížděl předměstími. Komíny jako ohromné krvavé prsty zdvihaly se k obloze, která byla zase šedivá. Mraky však padaly níž k zemi, a když vlak vyjížděl do polí, nechává za sebou poslední otlučené baráky předměstí, první kapky dopadly k zemi.

Pole s načechranou hlínou byly plástve a z nebe padal do nich med. Na mezích stály stromy a kde zmizel v rovině železniční násep, až ke trati přistoupily a větvemi dosahovaly až k oknům

vozů. Pupeny byly již rozpuklé a květy houpaly se na nich jako vytrysklé kapky mléka.

Na stanicích otvírala se dvířka vozů. Lidé vystupovali a noví přicházeli dovnitř. Kraj se začínal vlnit a vlak již jel po hřbetě strání nad údolím, kudy protékala řeka. A konečně se zastavil ve velkém nádraží.

Vít vystoupil a šel známou cestou. Kaštany se již zelenaly. Všechno bylo stejné, nic se nezměnilo. Hrad vypínal se dvěma věžemi, které vypadaly jako ohromné zuby. A ulice, táhnoucí se nad svahem od těch dvou ohromných špičáků, řadily domy v dlouhé řady zubů a Město byla veliká čelist hustě vysázená zuby domů. Několik kaštanů uschlo v aleji a mezi zelení strašilo černými hnáty svých větví. Trojúhelníky obou náměstí byly nezměněny, jen někde dům vyrostl o patro výš. A od města k nemocnici, která stála dřív osaměle v polích, táhla se nová ulice.

Vstupoval do vrat nemocnice. Zdálo se mu, že jde navštívit nemocného Karla, který leží v posledním paviloně. V ruce však ucítil tašku a uvědomil si, proč sem přichází. Vstoupil tedy do hlavní budovy, aby se představil v ředitelství.

Pak mu byl vykázan pokoj studený jako neznámá tvář. Když mu z nádraží přivezli zavazadla a Vít rovnal věc po věci, až šedivost pokoje zmizela. A když večer sypal do pokoje šedivý soumrak, věci přistupovaly k tobě a pokoj přestal být cizím. Ani dvěře nezaskřípaly již zlomyslně, když večer vycházel ven.

Službu měl třetí den. Přešel několika pokoji, aby prohlédl nemocné. Nejdále se zastavil v pokoji, kde ležely dvě nemocné ženy, protože se na něho dívaly z bledého obličeje jedné z nich veliké oči, černé jako tuň, do které neproniklo nikdy denní světlo.

Kde viděl tyto rozbité oči?

Odpoledne ji potkal v zahradě. Teprve nyní spatřil její drobnou postavu. Pospíšil za ní a oslovil ji:

- Procházíte se, slečno? -

- Ano, pane doktore, - řekla a podívala se na něho. Její hlas byl měkký jako pohlázení teplé ruky a Vítovi z úst vyrazila slova:

- Ty jsi Ema! -

- Víte! -

- Přece jsme se sešli. -

Chvíli usedli na lavičku. Slova kropená slzami tekla jí z úst. Vít hladil její ruce.

Od toho dne setkávali se velmi často. Když měl Vít volno, zašel do jejího pokoje. Někdy Ema přicházela k němu. Slova jim padala ze rtů jako květy ze stromů, když chvíli usedli na lavičku v zahradě. Seděli vždycky vedle sebe, a přece je dělilo něco těžkého. Již to nebyl Novák, bylo to cosi těžšího. Zdravý zde seděl vedle nemocné. A Ema ucítila první tu přehradu, studenou jako sklo, na které položíš rozpálenou hlavu. Ucítila ji první, protože nemocní vidí lépe než zdraví.

Dny byly stejně bílé jako nemocniční pokoj. Člověka vodily bílou chodbou nemocnice, nebo ho tiskly na lůžko.

V operační síni na skleněný stůl položili člověka. Když usnul narkotizován, nůž rozřízl jeho tělo a člověk ležel zde otevřený. Mohl ses podívat i na jeho srdce. Pak opět sešily ruce lékařovy jeho tělo a mužové je odnesli na nosítkách.

- Kdybys mohl, Víte, stěnu, která vás dělí, proříznout ostrým nožem jako tělo člověka, - myslil si a stále chodil podle stěny, marně hledaje otvor, kterým bylo by možno projít.

Ema seděla v pokoji na lůžku, dívala se na okno, kudy vletovaly širokým proudem zlaté mouchy slunečního světla.

Proč se nemohou sejít? Co je dělí? Tolik let trpěla, protože se musila rozejít s Vítem. Tehdy se zlomila její síla jako luk příliš napjatý a pak bylo již blízko do nemocnice, kde se opět setkala s Vítem. Proč jí však jenom ruku hladí, proč ji nepolíbí, proč ji neobejme. Snad má rád někoho jiného a Emě hladí ruku jen proto, že je nemocná.

Oči se odvrátily od okna, protože zlaté mouchy měly ostrá žihadla, bodaly do očí, tváří i rukou.

A dny byly zase dlouhým mučidlem, které od rána k večeru napínalo její tělo a do boku vpalovalo ohnivý kůl. Rozžhavený hrot probodával se až k srdci:

- Vít tě nemá rád. -

Když však seděla s Vítem a cítila teplé pohlázení jeho ruky, čekala. Teď, teď mne políbí a pak mne sevře oběma rukama. Rty již cítily, jak jeho polibek pálí.

Čekala, ale Vít se k ní neschýlil, jenom teplé dlaně hladily ruku. Ještě zdrcenější vracela se do svého pokojíka a často plakala nad svým tělem.

Proč jste vypučely prsy, když vás nikdo nepolíbí a dítě z vás mléko nebude pít. Proč jsi tak bílé, tělo mé. Pro koho, pro koho?

Jen ta bestie tě urvala, když jsi začínalo kvést. Slintala po tobě a slizkýma rukama pel z tebe stírala. Ubohé tělo mé. Zůstalo jsi poslintané. Nikdo tě neomyl polibkem lásky.

Přece však ještě čekala s novou nadějí, když cítila teplo Víto-vých rukou, ale čekala nadarmo a vracela se zklamanější.

- Nemá tě rád, nemá tě rád. -

Slova byla ostrá jako nůž a přeřezávala zbytek její síly. Večer schovala hlavu do podušky, zuby zařala do rtů a řekla si, že se na Víta ani nepodívá. Ale hned druhého dne čekala, kdy se otevrou dveře a vstoupí Vít.

Toho dne přivezli do nemocnice ženu, která nemohla porodit. Tři dny již ležela v bolestech. Oči se ztratily v mlhách horečky, jen obličej byl rozkrájen bolestí a slabé vzdechy prorážely zkrvavenými rty. Nohy již modraly a puchly, když ji přivezli na voze přikrytou peřinou.

Hned z vozu ji odnesli do operační síně. Konečně se dítě narodilo, bylo však mrtvé a hlavičku mělo rozmáčknutou, jako by ji někdo rozšlápl surovou nohou.

Vít vyšel z operační síně.

Na chodbě stál mladý muž s očima upřenýma ke dveřím, z nichž vycházel Vít, kterého zastavil slabým hlasem:

- Pane doktore, prosím vás, co je s ženou. -
- Bude dobře, dítě se narodilo, ale je mrtvé. -
- A co žena, co žena? -
- Teď se jí uleví, buďte bez starostí. -

Slova byla měkká a mužovi vhrkly slzy do očí a slepily jeho slabý hlas, že zazněl silně, naplněn nadějí.

- Uzdraví se, pane doktore, uzdraví se? -
- Ještě dnes bude jí líp, - řekl Vít a odcházel. Muž hleděl za ním, aby mu poděkoval, a oči měl zaslzené.

A večer bylo jí líp. Nohy nemohly modrat, protože v těle již nebylo krve, všechna zkropila mrtvolu dítěte. A rty již neprořízl vzdech, oči netřeštily v horečkách. Tělo leželo klidně, jen ruka se trochu pohnula, ale i ta večer se přestala pohybovat. A ženě bylo líp.

To vypravoval Vít Emě.

Když umlkl, dala se Ema do pláče. Slzy jí tekly po tvářích a kapaly na jeho ruce. Ani slova nepromluvila a plakala.

- Emo, neplač. Je jí opravdu líp, protože již netrpí. -
- Ale Ema plakala ještě víc.
- Proč pláčeš? -

- Proto, že mne nemáš rád. -

- Ale ty dětino, - řekl Vít a utišil ji polibkem.

Navečer procházela se Ema zahradou. Stromy již byly odkvetlé, ale na ovocných stromech zauzlovaly se plody. Větrík pohyboval listím a přinášel z polí, ležících daleko za městem, vůni země. Ema se obrátila a šla do pokoje, aby jí vítr neodnesl ze rtu polibek Vítův. A když večer ulehla na lůžko, dívala se na tmavé okno.

Druhého dne přišla sama k Vítovi. Oči již nebyly hlubokou tmou. Hořela v nich světla, která tam zapálil včerejší polibek Vítův.

Zaradoval se. Vypravoval jí mnoho věcí, hladil její ruce. Nepolíbil ji a Ema odešla zklamaná.

Uchvátila ji opět zoufalá myšlenka, drápy jí zaryla do krku a večer ji rdousila na lůžku.

Nemá tě rád.

Zase několik dní nosila v prsou tato slova. Nepřišla k Vítovi a Vít ji hledal. Přišel do pokoje. Nebyla tam, hledal ji v zahradě, ale nikde ji neviděl. Nalezl ji teprve na konci u samé zdi schoulenou na trávě. Pláč tloukl tělem o tvrdou zemi.

- Emo, co se ti stalo? -

- Nic, nic se mi nestalo, ale ty mne nemáš rád. Jsem nemocná a ty jsi zdravý. Nemáš mne rád. -

Slova ostrá jako jehla probodávala jeho tělo.

Zdvihl ji ze země pevnýma rukama a vzal ji pod paží. Když ucítila tvrdý stisk jeho ruky, umlkla a odcházela s ním. Přivedl ji do svého pokoje.

- Emo, řekni mi, proč mi nevěříš. -

Pláč znova zazmítal jejím tělem. Vít ji stiskl, hladil ji po vlasech. Ale Ema plakala ještě víc. Slova ležela v prsou, proud slz pomalu valil se k ústům. Tam vypadla a zaduněla:

- Vidíš, že mne nemáš rád. Hladíš mne, jenom mne hladíš. -

Proud slz cloumal jejím tělem a zdálo se, že již musí nastat chvíle, kdy je rozbije na třísky. Vít ji přitiskl k sobě a líbal rty, smáčené slzami.

- Neplač, Emo, neplač. -

Oběma rukama přivinul ji k sobě. Slzy ještě tekly jí z očí, ale ústa se usmívala. Oči zalité slzami byly hluboké studně, které nemají dna a končí někde uprostřed země, kde je všechno rozpálené a žářem tekuté.

Když toho večera uléhala na lůžko, dlouho nemohla usnout. Polibky Vítovy hořely na jejím těle. A očištěné tělo leželo na lůžku. Srdce však bušilo velmi pomalu, skoro neslyšitelně, jako by se zpozdílo někde daleko, daleko a odtud nyní přibíhá nejistým krokem, bojíc se, aby nezabloudilo.

V očích bylo plno světla. Všechny hvězdy z oblohy spadly do jejích očí, proto dnes nesvítila ani jediná.

Když usínala, cítila, že leží v jeho náruči. Cítila pevný stisk jeho rukou, které ji pomalu, pomalu kolébaly.

20

Druhého dne ráno u jeho pokoje rozezvučel se zvonek. Vít vzal na sebe bílý plášť a vyšel na chodbu. Dva mužové stáli před pokojem, kde byla Ema, a jeden z nich zahučel:

- Zjistit úmrtí, pane doktore. -

Vít vstoupil dovnitř a zachvěl se.

Ema je mrtva.

Tvář její byla zvlněna úsměvem. Usmívala se tak jako včera, kdy ležela v jeho náručí. Vít schýlil se k ní a líbal ji na čelo. Pak sáhl na srdce, které ještě včera bilo v jeho dlaních. Dnes se ani nepohnulo. Drobné její prsy byly studené jako mrtvý mramor. Ještě je naposled políbil a zašeptal:

- Mučednice. -

Otevřely se dveře a zavrzly, jako by někdo zoufale zaplakal.

- Rychlá operace, pane doktore, - volala ošetřovatelka.

Ještě se ohlédl na Emu, protože se s ní loučil navždycky. Prošel chodbou mezi dvěma muži, kteří již čekali, aby mohli odnést mrtvolu.

Vstoupil do operační síně, kde leželo na stole obnažené tělo člověka. Přiložil nůž k nemocnému tělu a ruka se ani nezachvěla.

Ediční poznámka

Toto elektronické vydání přejímá text díla *Živí a mrtví* Františka Kovárny tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Sfinx (B. Janda) v Praze v roce 1926 (1. vydání) jako 1. svazek knihovny Čestí beletristé.

Při převodu do elektronické podoby jsme v textu provedli aktualizace pravopisu podle současné normy, zejména v oblasti psaní slov cizího původu, spřežek, předložek a předpon s/z. Velká písmena naznačující symbolický význam jsme ponechali podle autorova řešení (*město/Město* a další). Dále jsme provedli úpravy interpunkce a opravili zjevné tiskové chyby.

Redakce MKP

František Kovárna
Živí a mrtví

Ilustrace na obálce z volných zdrojů
Korektura Eva Houšková
Redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 12. 7. 2024

ISBN 978-80-274-4022-1 (epub)
ISBN 978-80-274-4023-8 (pdf)
ISBN 978-80-274-4024-5 (prc)